

MINISTERIE VAN NATIONALE OPVOEDING

NAVORSINGS- EN
STUDIECENTRUM
VOOR DE GESCHIEDENIS
VAN DE TWEEDE
WERELDOORLOG

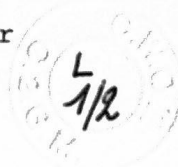
W H D H D H A N G H N

Nr. 10 - Oktober 1980

LEUVENSEPLEIN, 4 - 1000 BRUSSEL - TEL. 18.45.26/27

Ministerie van Nationale Opvoeding en van Nederlandse Kultuur
Ministerie van Nationale Opvoeding en van Franse Kultuur

MEDEDELINGEN

Nr. 10 - Oktober 1980

NAVORSINGS- EN STUDIECENTRUM VOOR DE GESCHIEDENIS
VAN DE TWEDE WERELDOORLOG
Brussel

I N H O U D S T A F E L

IN MEMORIAM	5
GECOÖRDINEERDE WETTEKSTEN	7
AKTIVITEITEN VAN HET CENTRUM	
A. WETENSCHAPPELIJK KOMITEE - BETREKKINGEN MET HET BUITENLAND - ENQUÊTES EN OPZOEKINGEN	
1. Wetenschappelijk Komitee	12
2. Bureau	15
3. Wetenschappelijk personeel	15
4. Korrespondenten	17
5. Kommissie voor Militaire Geschiedenis	17
6. Betrekkingen met het buitenland	18
7. Enquêtes	26
8. Het Centrum verleende zijn medewerking	27
9. Tentoonstellingen	28
B. ARCHIEVEN - BIBLIOTEEK - VERZAMELINGEN	
1. Archieven	33
2. Bibliotheek	37
3. Fototeek	37
4. Fonoteek	38
C. PUBLIKATIES EN VOORDRACHTEN	
1. Publikaties van het Centrum	39
2. Publikaties van het wetenschappelijk personeel	39
3. Voordrachten en referaten van het wetenschappelijk per- soneel	41
4. Radio- en Televisie-uitzendingen	42
KRONIEK	
Het Centrum en de pers	43
Het Verzet en het Sekundair Onderwijs - Een experiment ..	44
LEKTUURNOTA'S	
P. BACHY, <i>Vie et Mort du Val de Verne</i>	47
Paul BIRON, <i>Les 18 jours de mon mononke</i>	48
A.S. BLANK en J. MADER, <i>Rote Kapelle gegen Hitler</i>	48
M. CARLIER, <i>La genèse de l'Assurance Maladie - Invalidité obligatoire en Belgique</i>	51
Paul CERF, <i>De l'épuration au Grand-Duché de Luxembourg après la seconde guerre mondiale</i>	51
Ceux du Fort d'Eben-Emael	52

de FABRIBECKERS, <i>La campagne de l'Armée belge en 1940</i>	53
Erik DEFOORT, <i>Charles Maurras en de Action Française in België</i>	54
Désiré DENUIT, <i>Le village dans la guerre. Carnets d'un journaliste ou la vie sous l'occupation</i>	55
Filip DE PILLECYN, <i>Face au mur</i>	56
R. GILLIS, <i>29 mai 1940 - Tancrémont tient toujours</i>	57
<i>Geschiedenis van het Belgisch kommunisme, 1921-1945</i>	57
A. LHEUREUX, <i>Classe 38. Souvenirs d'un Chasseur Ardennais devenu agent parachutiste</i>	58
J.L. MOULTON, <i>Battle for Antwerp</i>	59
G. PLACE en P. VANBELLINGEN, <i>Les bombardements alliés de 1944 dans le Centre</i>	60
Claire PROWIZUR-SZYPER, <i>Conte à rebours, une résistante juive sous l'occupation</i>	60
Martin R. SCHÄRER, <i>Deutsche Annexionspolitik im Westen. Die Wiedereingliederung Eupen-Malmedys im zweiten Weltkrieg</i> ..	61
Ch. SOMERHAUSEN, <i>Les Belges déportés à Dora et dans ses kommandos</i>	63
J. STENGERS, <i>Léopold III et le gouvernement. Les deux politiques belges de 1940</i>	64
A. THILL, <i>L'Insaississable patriote des Ardennes</i>	66
W. UGEUX, <i>Histoires de résistants</i>	67
P. VANDROMME, <i>Le loup au cou de chien. Degrelle au service d'Hitler</i>	67
Jan van LIESHOUT, <i>Het Hannibalspiel</i>	68
J. VANWELKENHUYZEN, <i>Neutralité armée. La politique militaire de la Belgique pendant la "drôle de guerre"</i>	69
G. WEBER, <i>Evadés - Voyageurs sans passeport</i>	71
Wolfram WEBER, <i>Die innere Sicherheit im besetzten Belgien und Nordfrankreich 1940-44</i>	71
GIFTEN	74
ANNEX	
Bibliografie van de publikaties verschenen in 1978 betreffende België tijdens de tweede wereldoorlog.	

IN MEMORIAM

Het Centrum werd erg getroffen door het overlijden van professor John Bartier, eminent lid van het Wetenschappelijk Komitee. De nagedachtenis van de aflijvige werd geëerd op een bijeenkomst van het Komitee op 25 februari 1980.

Het is in de volgende bewoordingen dat de H. Luc Somerhausen, Ondervoorzitter van het Centrum, blijk gaf van eenieiders gevoelens :

Mes chers Collègues,

Après la mort d'Albert Régibeau, le Centre vient d'être frappé cruellement par la mort de notre collègue, le Professeur John Bartier.

Je n'ai pas l'intention de prononcer ici un long éloge. L'émotion que j'éprouve quand j'évoque la figure de John Bartier siégeant parmi nous, souriant, l'oeil aux aguets, la plaisanterie toujours au bord des lèvres, m'empêcherait de le faire. Il était des nôtres depuis 1972 et il nous a donné toute l'aide qu'un homme de sa valeur pouvait apporter à un Centre comme le nôtre.

De tous les historiens que je connais, il était celui qui pratiquait le plus l'heuristique. Il était à la recherche, à l'affût de tout document. Avec une gourmandise sans pareille, il se jetait sur une lettre ancienne et, autour d'un modeste document, il reconstruisait toute une époque. Au départ de quelques notes manuscrites il publiait d'innombrables histoires scientifiques sur les temps passés.

J'ai surtout été en rapport avec lui à propos de recherches qu'il avait entreprises sur les émigrés et notamment les émigrés français en Belgique.

L'abondance des publications qu'il a faites sur les saint-simoniens en exil, sur les fouriéristes, sur les premiers disciples de Marx, je ne pourrais les compter. J'en ai d'innombrables chez moi et il a fait à ce propos des recherches que je connais particulièrement bien parce que m'étant occupé notamment des premiers disciples de Marx, j'ai passé quinze ans de ma vie à rechercher des documents sur celui qui fut le premier disciple de Karl Marx à Bruxelles. Il a fallu que ce fût John Bartier qui, dans les archives de l'université de Bruxel-

les, trouve en se jouant, les renseignements capitaux que j'avais cherchés pendant quinze ans.

Il avait ainsi une extraordinaire facilité pour la recherche, pour la découverte. C'était un homme passionné de savoir et passionné de culture. Il enrichissait nos travaux par ses conseils, par ses contacts, d'une façon exemplaire.

On lui a rendu l'hommage qu'il fallait, lors de ses funérailles : ses collègues, tous les professeurs d'université, ses élèves, tous ceux qui l'ont connu et aussi le groupe que j'ai l'honneur de représenter, car il était des nôtres puisqu'il avait été ancien combattant, blessé de guerre, prisonnier de guerre. Tout le monde conservera de John Bartier un souvenir impérissable et profondément ému.

Au nom du Centre, j'adresse à sa femme et à ses enfants, l'hommage respectueux de nos profondes condoléances.

GECOÖRDINEERDE WETTEKSTEN

MINISTERIE VAN NATIONALE OPVOEDING EN NEDERLANDSE CULTUUR

en

MINISTERIE VAN NATIONALE OPVOEDING EN FRANSE CULTUUR

21 JUNI 1978. - Ministerieel besluit tot wijziging van de statuten van het Centrum.

De Ministers van Nationale Opvoeding,

Gelet op het ministerieel besluit van 13 december 1967 tot oprichting bij het Algemeen Rijksarchief van een Navorsings- en Studiecetrum voor de geschiedenis van de tweede wereldoorlog;

Gelet op de ministeriële besluiten van 25 september 1968 en 3 november 1971 tot wijziging van voornoemd ministerieel besluit van 13 december 1967;

Besluiten :

Artikel 1. - Artikel 5 van het organiek ministerieel besluit wordt vervangen door volgende tekst : "De afgevaardigden van de Ministers van Landsverdediging, van Justitie, van Binnenlandse Zaken, van Buitenlandse Zaken en van de Minister tot wiens bevoegdheid de toepassing van de statuten inzake nationale erkentelijkheid behoort, wordt uitgenodigd de vergaderingen van het wetenschappelijk Comité bij te wonen en hebben er raadgevende stem.

Artikel 2. - Dit besluit treedt in werking de dag waarop het in het Belgisch Staatsblad is bekendgemaakt.

Brussel, 21 juni 1978.

De Minister van Nationale Opvoeding,
J. RAMAEKERS

De Minister van Nationale Opvoeding,
J. MICHEL

6 DECEMBER 1979. - Ministerieel besluit betreffende de benoeming van de Heer Luc Somerhausen tot Ondervoorzitter van het Wetenschappelijk Komitee van het Centrum.

De Ministers van Nationale Opvoeding,

Gelet op het koninklijk besluit van 20 april 1965, betreffende het statuut der wetenschappelijke inrichtingen van de Staat, inzonderheid op artikel 10;

Gelet op het ministerieel besluit van 13 december 1967 tot oprichting bij het Algemeen Rijksarchief van een Navorsings- en Studiecentrum voor de geschiedenis van de tweede wereldoorlog;

Gelet op de ministeriële besluiten d.d. 25 september 1968 en 3 november 1971 houdende wijziging en samenordering van verscheidene artikels uit het ministerieel besluit d.d. 13 december 1967;

B e s l u i t e n :

Artikel 1. - Vanaf 1 september 1979 wordt de Heer Luc Somerhausen tot Ondervoorzitter van het wetenschappelijk comité van het Navorsings- en Studiecentrum voor de geschiedenis van de tweede wereldoorlog benoemd.

Brussel, 6 december 1979.

De Minister van Nationale Opvoeding,
J. RAMAEKERS

De Minister van Nationale Opvoeding,
J. HOYAUX

31 JANUARI 1980. - Ministerieel besluit betreffende de benoeming van de Heer Arthur Haulot in het wetenschappelijk Komitee ter vervanging van wijlen Albert Régibeau.

De Ministers van Nationale Opvoeding,

Gelet op het koninklijk besluit van 20 april 1965, betreffende het statuut der wetenschappelijke inrichtingen van de Staat, inzonderheid op artikel 10;

Gelet op het ministerieel besluit van 13 december 1967 tot oprichting bij het Algemeen Rijksarchief van een Navorsings- en Studiecentrum voor de Geschiedenis van de tweede wereldoorlog;

Gelet op de ministeriële besluiten d.d. 25 september 1968 en 3 november 1971 houdende wijziging en samenordening van verscheidene artikels uit het ministerieel besluit d.d. 13 december 1967;

B e s l u i t e n :

Enig artikel. - De Heer Arthur Haulot, ere-Commissaris generaal bij het Toerisme wordt tot lid van het wetenschappelijk Comité benoemd, ter vervanging van de Heer Albert Régibeau, bij het Navorsings- en Studiecentrum voor de geschiedenis van de tweede wereldoorlog.

Gegeven te Brussel, 31 januari 1980.

De Minister van Nationale Opvoeding,
J. RAMAEKERS

De Minister van Nationale Opvoeding,
J. HOYAUX

18 FEBRUARI 1980. - Ministerieel besluit betreffende de benoeming van de Heer Frans De Moor in het wetenschappelijk Komitee ter vervanging van wijlen Marcel Louette.

De Ministers van Nationale Opvoeding,

Gelet op het koninklijk besluit van 20 april 1965, betreffende het statuut der wetenschappelijke inrichtingen van de Staat, inzonderheid op artikel 10;

Gelet op het ministerieel besluit van 13 december 1967 tot oprichting bij het Algemeen Rijksarchief van een Navorsings- en Studiecentrum voor de geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog;

Gelet op de ministeriële besluiten d.d. 25 september 1968 en 3 november 1971 houdende wijziging en samenordening van verscheidene artikels uit het ministerieel besluit d.d. 13 december;

B e s l u i t e n :

Enig artikel. - De Heer Frans DE MOOR, Lt-Kolonel wordt tot lid van het wetenschappelijk Comité benoemd, ter vervanging van de Heer Marcel LOUETTE, bij het Navorsings- en Studiecentrum voor de Geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog.

Gegeven te Brussel, 18 februari 1980.

De Minister van Nationale Opvoeding,
J. RAMAEKERS

De Minister van Nationale Opvoeding,
J. HOYAUX

17 OKTOBER 1980. - Ministerieel besluit betreffende de samenstelling van het wetenschappelijk comité van het centrum.

De Ministers van Nationale Opvoeding,

Gelet op het koninklijk besluit van 20 april 1965, betreffende het statuut der wetenschappelijke inrichtingen van de Staat, inzonderheid op artikel 10;

Gelet op het ministerieel besluit van 13 december 1967, tot oprichting bij het Algemeen Rijksarchief van een Navorsings- en Studiecentrum voor de geschiedenis van de tweede wereldoorlog;

Gelet op de ministeriële besluiten d.d. 25 september 1968 en 3 november 1971, houdende wijziging en samenordering van verscheidene artikels uit het ministerieel besluit d.d. 13 december 1967;

B e s l u i t e n :

Artikel 1. - Worden benoemd tot lid van het wetenschappelijk comité van het Navorsings- en Studiecentrum voor de geschiedenis van de tweede wereldoorlog :

- a) de hierna vernoemde personaliteiten, die het contactcomité vertegenwoordigen van de vaderlandslievende verenigingen :

de Heren : ALERS, André
DEDOYARD, Eugène
DEJEAN, Edouard
Mej. de LANDSHEERE, Louise
de Heren : DE MOOR, Frans
ERAUW, Fernand
HAULOT, Arthur
SEGRS, Carlo
SOMERHAUSEN, Luc
VERCAUTEREN, Daniel

- b) de hierna vernoemde deskundigen in de hedendaagse geschiedenis :

de Heren
BALTHAZAR, Herman, professor aan de Rijksuniversiteit te Gent;
CHARLES, Jean-Léon, professor aan de Koninklijke Militaire School;
CRAEYBECKX, Jan, professor aan de Vrije Universiteit te Brussel;
HALKIN, Léon-E., professor aan de Université de l'Etat à Liège;
LAMBERTS, Emiel, professor aan de Katholieke Universiteit te Leuven;
LORY, Jacques, professor aan de Université Catholique de Louvain;
STENGERS, Jean, professor aan de Université Libre de Bruxelles;

WILLEQUET, Jacques, ex-secretaris-generaal van het vroeger
Centrum van de twee wereldoorlogen en professor aan de
Université Libre de Bruxelles;

- c) de hierna vernoemde inspecteurs van het secundair onderwijs :
CORIJN, Herman, Inspecteur-generaal van het secundair onder-
wijs;
VAN SANTBERGEN, René, Inspecteur van het "Secundair Onder-
wijs".

Artikel 2. - De mandaten vangen aan op de datum van 18
april 1980.

Brussel, 17 oktober 1980.

VAN KONINGSWEGE :

De Minister van Nationale Opvoeding,
W. CALEWAERT

De Minister, Adjunct voor Nationale Opvoeding,
G. GEENS

De Minister van Nationale Opvoeding,
G. MATHOT

AKTIVITEITEN VAN HET CENTRUM

A. WETENSCHAPPELIJK KOMITEE - BETREKKINGEN MET HET BUITENLAND - ENQUÊTES EN OPZOEKINGEN

1. Wetenschappelijk Komitee

Na het verschijnen van *Mededelingen* 9 heeft het Wetenschappelijk Komitee vergaderd op 25 april en 7 mei 1979 en op 27 februari en 19 mei 1980.

Deze vergaderingen waren gewijd aan de te volgen wetenschappelijke politiek, aan de financiële problemen, aan de uitbreiding van de lokalen van het Centrum, die hun beslag kregen door het innemen van de vijfde verdieping in hetzelfde gebouw, de benoeming tot ondervoorzitter van de H. Luc Somerhausen in vervanging van wijlen de H. Albert Régibeau, de hernieuwing van het mandaat van Dr. Albert De Jonghe, de bevordering tot assistent van de attachés Alain Dantoing en Dirk Martin.

Na het ministerieel besluit van 17 oktober 1980 met de benoemingen van de leden van het wetenschappelijk Komitee van het Navorsings- en Studiecentrum voor de Geschiedenis van de tweede wereldoorlog voor een nieuw mandaat van vier jaar dat aanvangt op 18 april 1980, ziet de lijst van de leden van het Komitee er als volgt uit :

1°) Voorzitters : De Heren Ministers van Nationale Opvoeding.

2°) Stemgerechtigde leden :

A. Vertegenwoordigers van de vaderlandslievende verenigingen :

De Heer André ALERS
Brugmannlaan 499 - bus 7
1180 BRUSSEL

De Heer Eugène DEDOYARD
Avenue Général Jacques 36
1400 NIVELLES

De Heer Edouard DEJEAN
Rue de Savoie 41

1060 BRUXELLES

De Heer Frans DE MOOR
St.-Hathebrandstraat 51

2510 MORTSEL

Mej. Louise de LANDSHEERE
Avenue Brugmann 298

1180 BRUXELLES

De Heer Fernand ERAUW
Langeheidestraat 39

3052 OTTENBURG (Huldenberg)

De Heer Arthur HAULOT
Avenue des Ortolans 95

1170 BRUXELLES

De Heer Carlo SEGERS
Ter Rivierenlaan 10 - bus 13

2100 DEURNE

De Heer Luc SOMERHAUSEN
Avenue des Phalènes 5

1050 BRUXELLES

De Heer Daniel VERCAUTEREN
Liebrechtlaan 60 - bus 5

1090 BRUSSEL

B. Historici-contemporanisten :

De Heer Professor Herman BALTHAZAR
Nekkervijverstraat 50

9110 ST.-AMANDSBERG

De Heer Professor J.L. CHARLES
c/o Koninklijke Militaire School
Renaissancelaan 30

1040 BRUSSEL

De Heer Inspecteur Herman CORIJN
Juliaan de Vriendstraat 18

2510 OUDE-GOD (Antwerpen)

De Heer Professor Jan CRAEYBECKX
Chemin du Grand Galop 4
1328 OHAIN

De Heer Professor Léon-E. HALKIN
Rue du Péry 41
4000 LIEGE

De Heer Professor Emiel LAMBERTS
Schoonzichtlaan 52
3009 WINKSELE

De Heer Professor Jacques LORY
Avenue du Duc Jean 21 - bte 11
1080 BRUXELLES

De Heer Professor Jean STENGERS
Avenue de la Couronne 91
1050 BRUXELLES

De Heer Inspekteur R. VAN SANTBERGEN
Rue du Château Massart 56
4000 LIEGE

De Heer Professor Jacques WILLEQUET
Avenue F.D. Roosevelt 82
1050 BRUXELLES

C. De algemene Rijksarchivaris :

De Heer Carlos WYFFELS
Algemeen Rijksarchief
Ruisbroekstraat 2-6
1000 BRUSSEL

D. De directeur van het Centrum :

De Heer Jean VANWELKENHUYZEN
Avenue P. Vanden Thoren 36
1160 BRUXELLES

3°) Leden met raadgevende stem :

Afgevaardigde van de minister van Landsverdediging :

Kolonel Roland VAN ONSEM
Hoofd van de Historische Dienst
van de Strijdkrachten,
Kortenberglaan 79/81 - bus 3
1040 BRUSSEL

Afgevaardigde van de minister van Binnenlandse Zaken :

De Heer Maurice-Pierre HERREMANS
Avenue De Fré 31
1180 BRUXELLES

Afgevaardigde van de minister van Volksgezondheid :

De Heer Inspekteur-generaal
Georges WATERNAX
Bestuursafdeling voor de Oorlogsgetroffenen,
Luchtscheepvaartsquare 31
1070 BRUSSEL

2. Bureau

Het Bureau kwam bijeen op 6 april en 9 oktober 1979 en op 28 januari, 24 april en 12 mei 1980 om de vergaderingen van het Wetenschappelijk Komitee voor te bereiden.

3. Wetenschappelijk personeel

In juni werd aan Jean Dujardin, assistent, de Prijs Eugène Lameere van de Koninklijke Belgische Akademie van Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten, Klasse der Letteren toegekend. Dit voor zijn pedagogisch dossier over België in de tweede wereldoorlog.

Het Centrum betreurt het vertrek van de tijdelijke attaché Rudi Van Doorslaer, die vanaf 1 september 1980 de leiding van het Frans Masereelfonds kreeg.

Een nieuwe navorser, de H. Dirk Martin, trad vanaf 1 april 1979 in dienst van het Centrum.

Het wetenschappelijk personeel van het Centrum is nu als volgt samengesteld :

1°) Directeur :

De Heer Jean VANWELKENHUYZEN
Avenue P. Vanden Thoren 36
1160 BRUXELLES (02/673.33.57)

2°) Navorsers :

De Heer Alain DANTOING
(Assistent)
Rue de Sart 66
1490 COURT-ST-ETIENNE (010/61.21.59)

De Heer Jean DUJARDIN
(Assistent)
Rue Bois Marie 1
5200 HUY (085/21.24.36)

De Heer José GOTOVITCH
(Eerstaanwezend Assistent)
Rue Henri Maubel 52
1190 BRUXELLES (02/345.62.32)

De Heer Luk KONGS
(Assistent)
Patijntjestraat 73
9000 GENT (091/22.25.84)

De Heer Dirk MARTIN
(Assistent)
Dodoensstraat 10
2200 BORGERHOUT (031/35.89.14)

De Heer Willem MEYERS
(Assistent)
Huidevetterijstraat 26
1080 BRUSSEL

De Heer Frans SELLESLAGH
(Assistent)
Kerkstraat 200
1851 HUMBEEK (02/269.00.51)

3°) Tijdelijk Attaché :

De Heer Michel VANBERGEN
Avenue des Armures 29 - bte 10
1190 BRUXELLES (02/343.63.42)

4°) Vrij navorser :

De Heer Albert DE JONGHE
Edward De Denestraat 9
8320 ASSEBROEK (050/35.79.92)

4. Korrespondenten

In augustus 1980 kreeg Jacques De Vos, korrespondent van het Centrum te Gent, de Provinciale Prijs voor Populair-vulgarizerend Werk van de Provincie Oost-Vlaanderen. De laureaat werd bekroond voor zijn werk *Het Lyskanaal - Nevele mei 1940*.

De Heer Bernard Tomasi werd benoemd tot korrespondent van het Centrum voor de streek van Charleroi.

Korrespondenten zijn :

De Heer Jacques DE VOS	
De Pintelaan 313	
9000 GENT	(091/25.58.31)
De Heer Bernard TOMASI	
Rue de la Croix 362	
6070 CHATELINEAU	(071/38.11.17)
De Heer Jacques WYNANTS	
Rue Carl Grün 54	
4800 VERVIERS	(087/33.87.04)

5. Kommissie voor Militaire Geschiedenis

De Kommissie werd in het kader van het Centrum opgericht om de studie van de militaire aspecten van de tweede wereldoorlog in België te bevorderen. Sinds haar oprichting kwam de Kommissie vier maal bijeen, nl. op 20 april en 12 september 1978 en op 23 april en 3 mei 1979. Om methodologische redenen werd er beslist een opsplitsing in gespecialiseerde groepen door te voeren. De groep Bibliografie-Bronnen vergaderde drie maal : op 28 mei, 11 juni en 24 september 1979. De groep Veldtochten 1940-45 vergaderde op 18 februari 1980.

Kolonel Van Onsem, hoofd van de Historische Dienst van het Leger, bekleedt het voorzitterschap van de Kommissie; A. Dantoining neemt het sekretariaat waar. De H. Jacobs, konservator van het Koninklijk Legermuseum, heeft er welwillend in toegestemd de werkzaamheden van de groep Bibliografie-Bronnen te koördineren. Luitenant-generaal Emile Janssens, lid van de deelgroep IV *Belgische Overzeese Strijdkrachten* van de groep Veldtochten 1940-45 van de Kommissie, heeft een werknota opgesteld over de Weermacht die aan de personen die zich interesseren aan dit onderwerp werd opgezonden.

A.D.

6. Betrekkingen met het buitenland

a) Missie naar Groot-Brittannië (maart-april 1979).

Er vond een nieuw werkbezoek plaats in Groot-Brittannië van 26 maart tot 13 april 1979. Getuigenissen van Britse personaliteiten die deel hadden in de voorbereiding van de politieke en psychologische oorlogsvoering werden ingezameld.

Ook brachten wij nogmaals een bezoek aan het *Public Record Office*. Ons onderzoek werd voortgezet in de archieven van het *Foreign Office* en van het *Political Warfare Executive*; hierin lopen onze opzoekingen naar hun einde toe. Mikrofilms en fotokopieën werden besteld.

M.V.

b) Werkbezoek aan de Internationaler Suchdienst te Arolsen.

Op 25 en 26 juni 1979 bracht een delegatie van het Centrum een werkbezoek aan Arolsen, waar het Internationaal Komitee van het Rode Kruis de wel zeer bijzondere opzoekingsdienst voor de slachtoffers van het nazi-koncentratiekampstelsel beheert.

De delegatie bestond uit Prof. J.L. Charles, lid van het Wetenschappelijk Komitee, de Directeur van het Centrum, Jean Vanwelkenhuyzen en de HH. Gotovitch en Selleslagh, navorsers. De Heer Fernand Erauw, Belgisch vertegenwoordiger in de Internationale Kommissie voor de ISD, en mej. de Dorlodot, hoofd van de Belgische verbindingsmissie bij de ISD, waren zo vriendelijk ons naar Arolsen te vergezellen. Ook Mej. Alice Verhamme, attaché bij het Nationaal Gedenkteken van het Fort van Breendonk, vergezelde de delegatie.

Warm verwelkomd door de Directeur van de ISD, Dr. Zuger, had de delegatie verschillende gesprekken in de verschillende diensten van de ISD. Zij bezocht er de imposante kollekties, vanaf het centrale steekkaartensysteem met 10 miljoen onomasische steekkaarten, over naoorlogse dokumenten, bijkomende steekkaartensystemen enz., tot de verzameling van originele dokumenten uit de kampen.

Er werd onderlijnd dat het voortbestaan van dit unieke dokumentatiecentrum over het koncentrationerkampstelsel van het grootste belang is. Er werd ook gezocht naar een manier om de Belgische vorsers beter te kunnen laten putten uit de verzamelingen.

Dr. Zuger was zo vriendelijk de aktiviteitsverslagen van de ISD, die funktionnering en aanwinsten beschrijven, ter beschikking te stellen van het Centrum. Hetzelfde gebeurde met het repertorium van de plaatsen van gevangenschap opgemaakt door de ISD, dat reeds vele diensten bewees.

J.G.

c) Het Internationaal Colloquium over de Propaganda.

Het Internationaal Komitee voor de Geschiedenis van WO II liet te Boekarest van zich horen door het organiseren op 11 en 12 augustus van een colloquium getiteld *De propaganda tijdens WO II. Methodes, doel, resultaten*. Na een inleidende uiteenzetting van Ion POPESCU-PUTURI (Roemenië) grepen werkvergaderingen plaats onder de leiding achtereenvolgens van Henri MICHEL (Frankrijk), A.P. JILIN (USSR), A. FUNK (USA) en J. VANWELKENHUYZEN (België).

Om een bredere gedachtenwisseling mogelijk te maken werd het thema van het colloquium zo weinig mogelijk inperkend gedefinieerd; de rapporteurs maakten dan ook ruim gebruik van de hen geboden vrijheid. Citeren we o.a. G. ZAHARIA en N. COPOIU : *De propaganda van de Weerstand en de anti-Hitler oorlog in Roemenië*, N.D. KOZLOV : *De rol van de frontpers bij de opvoeding van de soldaten in een geest van nobelheid en strijd tijdens de grote vaderlandse verdedigingsoorlog* of nog R. POLENBERG : *De Amerikaanse propaganda tijdens WO II. Nieuwe beschouwingen over de 'strategie van de waarheid'*. De studie van M. ISNESGHI is speciaal aandacht waard, niet alleen door haar uitgebreidheid maar ook door de wijze waarop het onderwerp behandeld werd : *De Italiaanse propaganda tijdens WO II. Algemeen kader, instrumenten, modaliteiten*. Bij gebrek aan tijd vatte M.G. BALFOUR zijn *Informatie en propaganda in Groot-Brittannië (1933-45)* en E. BARKER's *Engeland en de subversieve propaganda* samen. Het was bijzonder gelukkig dat er 2 Britse afgevaardigden waren die ook als getuige konden spreken. Dit was een bijkomende reden om de afwezigheid te betreuren van J.-L. CREMIEUX-BRILHAC (Frankrijk) die naast het voorbrengen van zijn tekst ook een repliek had kunnen geven gebaseerd op zijn eigen ondervindingen te Londen.

Na elke reeks rapporten zou er gedebatteerd hebben moeten worden. Door het groot aantal redenaars vroeg H. MICHEL de leden van de vergadering niet ten allen prijze van hun sprekerrecht gebruik te maken. Het goede voorbeeld terzake van de Sekretaris-generaal werd ongelukkig genoeg niet gevolgd, en de Voorzitter zag zich dus verplicht de duur van de interventies tot enkele ogenblikken te beperken. Dat kwam neer op een bondig samenvatten van de op voorhand opgestelde teksten, en van discussie was er nog weinig sprake.

Wijzen wij nog op de uiteenzetting van een Franse kollega waarvoor een studente een analysemethode voor propaganda voorbereidt, en op een andere van een Roemeense kollega die deed opmerken dat er te Boekarest onder het regime van maarschalk Antonescu een joods theater bestond.

De interventies die in annex aan de handelingen van het colloquium gepubliceerd worden, zullen de teksten van de uiteenzettingen van de Belgische vertegenwoordigers J. VANWELKENHUYZEN en M. VANBERGEN bevatten.

Bij de sluiting van deze twee vermoeiende dagen sprak H. MICHEL voor alle deelnemers toen hij zijn erkentelijkheid betuigde aan de Roemeense organisatiekommissie voor de manier waarop zij haar taak vlekkeloos volbracht. Aansluitend kon hij enkel vaststellen dat er een grote verscheidenheid van aspecten behandeld werd en dat het dus onmogelijk was een geldige synthese te maken.

Volgens ons zou er bij de voorbereiding van het colloquium van 1985 moeten rekening gehouden worden met de lessen van dit van Boekarest. Het zou verstandig zijn een *specialiteiten*-komitee samen te stellen die het gekozen thema zou inkaderen en een vragenlijst opstellen waarop de rapporteurs zouden moeten antwoorden. Het zou toegelaten worden nog een rapport in annex neer te leggen handelend over belangrijk geachte aspecten, maar onverenigbaar met de opgestelde vragenlijst. De synthese van de antwoorden zou door de co-rapporteur in een algemeen verslag moeten verwerkt worden. Het geheel van die dokumenten zou dan voorgelegd worden aan 2 of 3 onafhankelijke experts die elk hun konklusies zouden trekken. Dit alles zou gepubliceerd worden en toegestuurd aan de toekomstige deelnemers van het colloquium, minstens 6 maand op voorhand. De navorsers zouden zo de mogelijkheid hebben de handelingen grondig te bestuderen en een op bronnen gesteunde kritiek te maken enkel en alleen over de voorgestelde thema's.

Deze methode zou volgens ons het voordeel hebben een debat toe te laten over een aantal gekende punten, en uit te lopen op vergelijkende studies zonder dewelke een globale geschiedenis niet mogelijk is.

M.V.

d) XVe Internationaal Kongres voor historische Wetenschappen.

Parallel met het colloquium georganiseerd door het Internationaal Komitee voor de Geschiedenis van WO II waren er een aantal andere bijeenkomsten waarvan sommigen ons meer in het bijzonder interesseerden : die van de Internationale Kommissie van de Pers, waar het ging over *Oorlog en vrede in de massamedia tijdens het interbellum (1918-39)* en die van de Internationale Kommissie voor vergelijkende Krijgsgeschiedenis waar men het had over *De verhouding leger-maatschappij en Theorie en realiteit van de oorlog : de ervaringen van de krijgsgeschiedenis*. Daar deze werkvergaderingen gelijktijdig doorgingen konden wij er niet aanwezig zijn; dit is erg spijtig, maar inherent aan dit soort internationale manifestaties.

Vanaf 13 augustus maakten de internationale organismen en de kommissies plaats voor het Kongres zelf. Er waren 3 grote opties : de *Grote thema's* (bv. *De federatieve en pluralistische staten*), de *Kronologie* (bv. *sektie hedendaagse geschiedenis : binnenlandse politiek en economie*) en de *Methodologie*. Bij dit laatste ging het over de studie van *De taal van de historikus*

en *De plaats en de rol van het geschiedenisonderwijs in het kader van het sekundair onderwijs, meer bepaald voor de vorming van de mens in de XXe eeuw.*

Het is evident dat de specialist van WO II ook hier stof tot nadenken vond. Zou het in dit verband niet mogelijk zijn een onderscheid te maken tussen de strijd tegen de nazi's en die tegen het fascisme, termen die door bepaalde kollega's voor en door mekaar gebruikt worden ? Zou het ook niet nodig zijn een lexikon uit te werken van militaire termen die naargelang het leger een andere betekenis hebben ?

M.V.

e) Internationaal Komitee voor de geschiedenis van de tweede wereldoorlog. Statutaire vergadering, Boekarest, 12 augustus 1980.

Het Internationaal Komitee voor de Geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog hield zijn vijfjaarlijkse algemene vergadering ter gelegenheid van het vijftiende Internationaal Kongres voor Historische Wetenschappen, dat plaatsvond van 10 tot 17 augustus 1980 in Boekarest.

De zitting wordt geopend door de voorzitter, de H. Henri Michel. Het Bureau bestond uit de HH. Henri Michel, voorzitter, Arthur L. Funk en Pavel A. Jilin, ondervoorzitters, Harry Paape, schatbewaarder en Jean Vanwelkenhuyzen, Sekretaris-generaal.

De leden van het Komitee zijn, in alfabetische volgorde per land, de HH. Ndreçi Plasari (Albanië), Jean Vanwelkenhuyzen (België), Andreas Hillgruber (B.R.D.), Hristo Nestoroff (Bulgarije), William Alec B. Douglas (Canada), Wolfgang Schumann (D.D.R.), Martti Julkunen (Finland), Henri Michel (Frankrijk), Mrs. Elizabeth Barker (Groot-Brittannië), MM. Gyula Juhasz (Hongarije), Giorgio Rochat (Italië), Takashi Saito (Japan), Tone Ferenc (Joegoslavië), Herbert Steiner (Oostenrijk), Harry Paape (Nederland), Tadeusz Jedruszczak (Polen), Gheorghe Zaharia (Roemenië), Jan Liptak (Tsjechoslowakije), Arthur L. Funk (USA), Pavel A. Jilin (U.S.S.R.), Louis-Edouard Roulet (Zwitserland).

Vooraleer tot de dagorde van de algemene vergadering over te gaan kondigt de Voorzitter het ontslag om gezondheidsredenen aan van de H. Jovan Marjanovic; hij vraagt de H. Tone Ferenc hem de wensen tot beterschap van het Komitee over te maken.

1. Verslag van de schatbewaarder

De schatbewaarder brengt verslag uit over de evolutie van de financiële toestand. Het bezit van het Internationaal Komitee is toegenomen van 41.227 gulden (1 augustus 1975) tot 64.350 gulden (31 juli 1980). Deze gunstige tendens is te danken aan de regelmatige bijdragen, de stijging van de intrest en aan de vermindering van de uitgaven voor de publikatie van het Bulletin. De Voorzitter herinnert er aan dat de uitgaven ook verminderd zijn na de beslissing de verplaatsingen van de leden van het Bureau te laten betalen door de nationale komitees. De kosten van het kongres te San Francisco (15.088 gulden) komen dus niet overeen met de uitgaven van het Bureau, maar wel met het aandeel van het Internationaal Komitee in de uitgaven van de rapporteurs en de leden van het internationaal Komitee.

Na de schatbewaarder bedankt te hebben raadpleegt de Voorzitter de Vergadering die het beleid van de Schatbewaarder unaniem goedkeurt. De HH. Zaharia en Vanwelkenhuyzen worden als verifikateur aangewezen.

2. Evolutie van het ledenaantal

De Voorzitter stelt vast dat een aantal leden verloren gingen : Indonesië, Ierland, Nieuw-Zeeland. Andere kontakten zouden hernomen moeten worden. De Voorzitter vraagt dus aan de Sekretaris-generaal en de Schatbewaarder te trachten de relaties te herstellen met Australië, Denemarken, Noorwegen en Zweden. Er waren echter ook nieuwe kandidaturen : Kuba, Spanje, Tunesië en het Vaticaan. Het Bureau onderzocht deze reeds en sprak zich in hun voordeel uit. De beslissing hoort echter toe aan de algemene Vergadering; deze aanvaardt unaniem de intrede van deze vier staten, behalve voor het Vaticaan waar Albanië zich onthield. De Voorzitter vraagt de Sekretaris-generaal te zorgen voor een Spaans komiteelid.

Op uitnodiging van de Voorzitter stelt de Sekretaris-generaal de kandidatuur van Portugal voor, nadat de *Academia Portuguesa da Historia* daartoe de wens had uitgesproken. De Vergadering aanvaardt deze toetreding unaniem.

De Voorzitter spreekt nogmaals de hoop uit dat het Komitee meer en meer plaats zou inruimen aan de leden van de te weinig vertegenwoordigde continenten.

3. Rapport van de Sekretaris-generaal

De Sekretaris-generaal heeft het over de toekomst van de publikatie van het Bulletin.

Ideaal zou zijn de verdeling te laten doen door de nationale Komitees. Dat gebeurt reeds in verschillende landen, maar zou de algemene regel moeten worden. Een bijzonder *ekonomische* konventie werd afgesloten met het USA-Komitee. Een exemplaar wordt opgestuurd, daar gereproduceerd en aan alle leden opgezonden samen met de *Newsletter*. De H. Funk vraagt of het Sekretariaat-generaal in ruil niet de reproductie en het verzenden van de velen interesserende *Newsletter* op zich zou kunnen nemen. Dit voorstel wordt unaniem aanvaard.

De Sekretaris-generaal heeft het dan over de 16 nationale kolloquia die plaatsvonden sedert 1975 :

- FRANKRIJK, Parijs, 8-10/XII/1975 : *De Frans-Britse relaties van 1 september 1939 tot 10 mei 1940.*
- ITALIE, Firenze, 26-28/III/1976 : *Italië van Bevrijding tot Republiek.*
- FRANKRIJK, Parijs, 10-12/III/1977 : *Frankrijk en Duitsland, 1932 - maart 1936 (deel 1).*
- USA, Washington, 20-22/V/1977 : *Amerikaanse proconsuls : het Amerikaans militair bestuur in Duitsland en Japan, 1944-52.*
- POLEN, Warschau, 6-9/IX/1977 : *Oorlog en cultuur, 1939-45.*
- GROOT-BRITTANNIE, Londen, 24-27/X/1977 : *De uitgeweken geallieerde regeringen te Londen tijdens W.O.II.*
- BULGARIJE, Sofia, 27-28/V/1978 : *De antifascistische Weerstand in de Europese landen lid van het driepartijen-pakt, 1939-45.*
- FINLAND, Hanasaari, 2-6/VI/1978 : *De Grootmachten en de Noordelijke landen, 1941-45 en De organisatie van het militaire opperbevel tijdens W.O.II.*
- BRAZILIE, Rio de Janeiro, 17-21/VII/1978 : *De militaire, ekonomische en diplomatieke deelname van Brazilië aan W.O.II.*
- D.B.R., Bonn, 26-29/IX/1978 : *Frankrijk en Duitsland, maart 1936 - september 1939 (deel 2).*
- HONGARIJE, Boedapest, 2-4/XI/1978 : *De oorlogspropaganda en de klandestiene pers in Zuid-Oost-Europa tijdens W.O.II, 1941-45.*
- U.S.S.R., Moskou, 11-12/IX/1979 : *De oorzaken van W.O.II.*
- POLEN, Krakau, 22-24/X/1979 : *De universiteiten en de wetenschappelijke instellingen in de invloedssferen van de As-machten, 1938-45.*
- KANADA, Ottawa, 14-16/IX/1979 : *De oorlog als nationale ondervinding.*
- ROEMENIE, Boekarest, 10-17/VIII/1980 : *De propaganda tijdens W.O.II : methodes, doel, resultaten.*

Ook greep er een kolloquium plaats te Katowice, waarop in een volgend *Nieuwsbulletin* nader zal ingegaan worden.

De Voorzitter herinnert eraan dat het internationaal Komitee het peetschap over kolloquia aanvaardt, maar ze niet organiseert. De organisatie valt ten laste van de nationale Komitees, die dus ook de uitnodigingen versturen. Het internationaal Komitee kan ze alleen maar aankondigen in zijn Bulletin.

4. De "Revue d'Histoire de la Deuxième Guerre Mondiale".

De Voorzitter stelt een nieuwe mogelijkheid voor om de activiteiten van het Internationaal Komitee bekender te maken. Hij spreekt over de *Revue d'Histoire de la Deuxième Guerre Mondiale*, die aan zijn dertigste jaargang en zijn 119e nummer toe is. Er werden 450 artikels, 1.200 recensies en 50.000 bibliografische referenties gepubliceerd. Nu wordt een andere richting uitgevaren. Het Franse Komitee (interministerieel) heeft geen administratie als opvolger, wel het *Institut d'Histoire du Temps présent*. Dit zal zijn eigen activiteiten hebben, o.a. ook opzoekingen betreffende W.O.II. Maar de *Revue* zal onafhankelijk worden, en verder bestuurd door zijn stichter, Henri Michel.

De Voorzitter van het redaktiekomitee is Professor Jean-Baptiste Duroselle, lid van het *Institut*; de hoofdredakteur, Georges Pedroncini, professor aan de *Sorbonne*; de redaktiesekretarissen, Annie Dechaux en Jean-Marie d'Hoop. Het peetschap heeft het *Institut des Relations internationales* (Duroselle), het *Institut d'Histoire militaire* (Pedroncini), de drie historische diensten van het leger, de zeemacht en de luchtmacht en de *Bibliothèque de Documentation Internationale Contemporaine* van Nanterre. De interessesfeer zal dus groter worden : W.O.I (Pedroncini), interbellum (Duroselle) en W.O.II (Michel). Uiteraard blijft de *Revue* Frans, maar ook verder open voor het Internationaal Komitee. De Voorzitter wil er nieuws van het Komitee in vermeld zien; hij rekent daarvoor op de Sekretaris-generaal. Hij denkt ook aan de publikatie van kritische verslagen over de kolloquia, aan de aankondiging ervan en aan de activiteiten van de navorsingsorganismen.

5. Samenstelling van het Bureau voor de vijf komende jaren.

Het Bureau zal bestaan uit : Voorzitter : Henri Michel (Frankrijk); Ondervoorzitters : Sir William Deakin (Groot-Brittannië), Arthur L. Funk (U.S.A.), Pavel Andreevitch Jilin (U.S.S.R.), Czesław Madajczyk (Polen); leden : Tone Ferenc (Joegoslavië), Gheorghe Zaharia (Roemenië); Schatbewaarder : Harry Paape (Nederland); Sekretaris-generaal : Jean Vanwelkenhuyzen (België).

6. Komende kolloquia

De Voorzitter verklaart dat Professor Enver Ziya Karal hem er van verwittigd heeft dat het kolloquium over *Het Midden-Oosten tijdens W.O.II* voorzien voor 1982 in Turkije, niet zal kunnen doorgaan als gevolg van de schommelingen in de wisselkoers. De Voorzitter betreurt dat; Turkije leek bijzonder geschikt voor het organiseren ervan. Hij ziet geen ander land dat de zaak kan overnemen.

Daarentegen bevestigt Professor Roulet dat het kolloquium over *De neutrale Staten tijdens W.O.II* in de herfst 1982 in Zwitserland zal doorgaan (4 à 6 dagen, Neuchâtel en Lausanne).

De H. Ferenc verzekert dat het Joegoslavische Komitee erbij blijft een kolloquium te organiseren over *De Duitse minderheden in de landen van Centraal-Europa tijdens W.O.II*. In een gedachtenwisseling wordt voorgesteld het onderwerp tot alle minderheden uit te breiden. In elk geval moet het thema nog gepreciseerd worden en ook de datum.

Dr. Schumann kondigt aan dat in 1984 in de D.B.R. een kolloquium zal doorgaan over *De naoorlogse plannen van de Staten betrokken in de oorlog in Europa*, inbegrepen de U.S.A.

Prof. Rochat deelt mee dat het Italiaans Komitee in 1983 te Firenze een kolloquium voorziet over *De Europese plattelandsgemeenschappen in het interbellum*.

De Voorzitter verheugt zich over dit alles en hoopt op meer, o.m. in het Verre Oosten.

De H. Saito heeft het over de mogelijkheid van een samenwerking tussen Japan, Zuid-Korea en India.

7. XVIe I.K.H.W. in 1985.

Er moet gekozen worden tussen de D.B.R. en Venezuela, en dit op de algemene Vergadering van het I.K.H.W. (17/VIII/1980). Op aanvraag van de Voorzitter zullen generaal Jilin en de Sekretaris-generaal er het Internationaal Komitee vertegenwoordigen. Zij worden gemandateerd te stemmen voor de D.B.R.

De Voorzitter stelt voor het XVIe I.K.H.W. *De oorlogseconomie* voor als thema voor de werking van het Komitee. Dit wordt eenparig aangenomen. De discussie wijst echter uit dat het onderwerp goed omschreven moet worden. Dus niet over logistiek (militaire geschiedenis), financiering (te technisch) en arbeid (cf. Moskou 1970). De H. Roulet wil dat de belangrijkste punten zouden gepreciseerd worden. De H. Rochat suggereert specialisten rapporten te laten voorleggen in een internationaal perspectief. De Vergadering is het eens met die suggesties en vraagt het Bureau ze verder uit te werken.

J.V.

f) Internationaal Komitee voor Historische Wetenschappen (IKHW)
Algemene Vergadering van zondag 17 augustus 1980.

Het I.K.H.W. houdt zijn tweede algemene vergadering na afloop van het XVe internationaal Kongres voor historische Wetenschappen. Deze grijpt plaats op zondag 17 augustus 1980 in het Nicolae Iorga-amphitheater van de Universiteit I van Boekarest. Zij verloopt o.l.v. het nieuwe Bureau, verkozen op 9 augustus, dat daarmee zijn opdracht aanvat.

Het belangrijkste punt op de dagorde is het bepalen van een plaats voor het houden van het in 1985 voorziene XVIe internationaal Kongres voor historische Wetenschappen. De vergadering moet zich uitspreken of voor de D.B.R. (de stad moet nog aangewezen worden : Hamburg, Düsseldorf, Stuttgart of München), of voor Caracas. Het Bureau onderzocht het probleem en deelt de vergadering zijn optie voor een Duitse stad mee. De hoofdredenen voor deze keuze zijn de afstand en de kosten, wat ten nadele van Venezuela speelt. Na stemming wordt de optie van het Bureau voor de D.B.R. door de algemene Vergadering aanvaard met 38 stemmen (27 nationale komitees en 11 geaffilieerde internationale organismen, o.a. het internationaal Komitee voor de Geschiedenis van W.O.II) tegen 11 voor Caracas (8 nationale komitees en 3 geaffilieerde internationale organismen).

Het XVIe I.K.H.W. zal dus plaatsgrijpen in de D.B.R. Op elegante wijze deelt prof. Guillermo Morón, voorzitter van het nationaal Komitee van Venezolaanse Historici, zijn bedoeling mee aan het XVIe I.K.H.W. in de D.B.R. deel te nemen.

Hij voegt eraan toe dat hij onmiddellijk de kandidatuur van Caracas voor het XVIIe I.K.H.W. in 1990 indient. Deze geste wordt door de vergadering toegejuicht. De plaats voor de algemene vergadering in 1982 werd nog niet vastgesteld.

J.V.

7. Enquêtes

De nationale enquête door het Centrum ingezet in mei 1976 over de katholieke kerk in België tijdens de bezetting, loopt verder.

Op dit ogenblik hebben wij met ons onderzoek bij de reguliere geestelijkheid evenveel succes als bij de seculiere geestelijkheid. Nu reeds werden voor het Franstalige gedeelte van het land 361 vragenlijsten opgestuurd naar mannelijke, en 532 naar vrouwelijke kongregaties; voor de Nederlandstalige gemeenschap bedragen die cijfers resp. 681 en 473 vragenlijsten.

A.D./F.S.

8. Het Centrum verleende zijn medewerking

Opnieuw deden talrijke buitenlandse navorsers en belangstellenden beroep op de kollekties van het Centrum. We noteerden o.m. Wicher BRUG (Den Haag), Hans DANKAART (Amsterdam), Jack DIDDEN (Waalwijk), George FLASSCHOEN (New York), Alan LOUD (New York), M. SWARTS (Waalwijk), Geoffrey WARNER (Leicester, G.B.). Stéphane COURTOIS (Parijs) kwam zijn licht opsteken voor zijn doctoraat *Les partis communistes Français et Belge 1939-1944*, terwijl Rémy FONTAINE (Douchy, Fr.) voor zijn *Mémoire de maîtrise* over *La politique charbonnière des forces d'occupation allemande en Belgique et dans le Nord - Pas-de-Calais 1940-1945* het archiefmateriaal doornam. Prof.Dr. Ludvik ŽYSZAK (Krakau) bracht een informatiebezoek aan het Centrum, vergezeld van Prof.Dr. Jan VAN ROMPAEY (RUG) en Chris COPPENS (RUG).

Voor doctoraten en verder postuniversitair onderwijs kwamen Wouter STEENHAUT (RUG), over de *Unie van Hand- en Geestesarbeiders*, en Griet VAN HAVER (KUL), over *Katholieken in Vlaanderen en stromingen naar Nieuwe Orde tijdens het Interbellum*, de verzamelingen van het Centrum raadplegen. Verder noteerden we nog de bezoeken van Richard BOYEN (Koninklijk Legermuseum), F. LE-ROY (UCL), Yves QUAIRIAUX (UCL), Prof.Dr. J. STENGERS.

In het academisch jaar 1978-1979 werkte de eerste kandidatuur Geschiedenis van de Universitaire Faculteit St. Aloysius, onder leiding van Dr. Mark VAN DEN WIJNGAERT een seminarieoefening uit over de *Vrijwillige Arbeidsdienst voor Vlaanderen*. In het academisch jaar 1979-1980 wordt de *Service volontaire du Travail pour la Wallonie* bestudeerd. Verdere seminarieoefeningen, waarbij gebruik gemaakt werd van de bronnen in het Centrum bewaard, gingen uit van de KMS, KUL, St. Louis, UCL, ULB en VUB. De studenten van de *Faculté de Théologie protestante de Bruxelles* brachten een informatief bezoek aan het Centrum. Licentieverhandelingen werden in het Centrum voorbereid door: Luc ASSELMAN (VUB), Xavier BUCKINX (KUL), Françoise COLIN (ULB), Jocelyne COLLONVAL (UCL), Hilde CROONENBORGH (KUL), Raf CUSTERS (KUL), Johan DE PAUW (KUL), Johan DE STAERCKE (KMS), Kathérine DUMOULIN (Centrale jury), Rolf FALTER (KUL), Jean-Jacques FLAHAUX (UCL), Johan FOISSON (RUG), Jean-Paul HEERBRANT (ULB), Lieve KAUWENBERGHS (VUB), Nicole LAGUESSE (ULg), Anne-Marie LAMBE (UCL), Annick LAURENT (UCL), Jean-Jacques MESSIAEN (UCL), Michèle NYS (ULB), Bernard TOMASI (UCL), Danny VAN CAMPENHOUT (KUL), Mieke VAN DOORSELAER (RUG), Daniël VAN HEES (KUL), Annemie VAN MEERBEEK (KUL), Patricia VAN REUSEL (VUB), Tony VERPLAETSE (RUG), Hans WELENS (VUB), Greet WOUTERS (KUL).

Met het oog op het voorbereiden en uitwerken van publikaties, waarbij beroep werd gedaan op de verzamelingen van het Centrum, noteerden we de bezoeken van Roger ANTHOINE, Raymond BRASSEUR, Paul CERF, Claude CHRISTOPHE, Sébastien DE BROUWER, Joseph DELMELLE, Francis DEPAGIE, Lucien MASSIN, René MATHOT, R. OLIVIER, J.L. ROBA, Maxime STEINBERG, P. VAN BELLINGEN, Claudine VAN DER HAEGEN, Lydia VAN DER MAELEN, Jan VINCX, Carlos VLAEMYNCK.

Media en uitgeverijen deden eens te meer veelvuldig beroep op onze kollekties. Voor de BRT en RTBF behoort het nu tot de vaste gewoontes. Elsevier, Het Laatste Nieuws, Lekturama, Pourquoi Pas ?, Het Rijk der Vrouw en Unieboek behoorden tot de regelmatige klanten.

Steeds meer lezers maken gebruik van het archief- en bibliotheekmateriaal van het Centrum. Het hiernavolgend overzicht toont vanaf 1973 het stijgend aantal bezoeken aan :

	1e halfjaar	2e halfjaar	totaal
1973	152	224	376
1974	263	165	428
1975	363	261	624
1976	370	280	650
1977	252	408	660
1978	292	432	724
1979	687	592	1.279 (1)

W.M.

9. Tentoonstellingen

a) Tentoonstellingen te Dison.

MEI 1979

Van 18 tot 31 mei 1979 organiseerde de *Foyer culturel* van Dison een tentoonstelling over de nazi-aanplakbrieven in die stad. Er vielen zesentwintig affiches, teruggevonden op de zolders van de gemeentelijke administraties, te bewonderen; een katalogus wilde het publiek ook doen nadenken over wat het te zien kreeg.

Een plaatselijke TV-uitzending gaf aan enkele bewoners van de wijk Six-Cents-Fabriques, aan twee van de organisatoren, aan een kenner van de nazi-kunst en aan ondergetekende de gelegenheid te herinneren aan het belang van de nationaal-socialis-

(1) Deze stijging is in grote mate, maar niet uitsluitend, te wijten aan het intensieve werk voor het seminarie geschiedenis van de UFSAL.

tische propaganda in de regio en aan de manier waarop men er daar op reageerde.

Tijdens deze veertiendaagse werden nog twee films vertoond (*In naam van de Führer* en *Nacht en nevel*) en een voordracht gehouden over de nazis en de kunst.

Dit vormde toch geen klein succes van een reeks manifestaties die men opzettelijk niet had willen beperken tot een tentoonstelling die voor sommigen nostalgisch had kunnen overkomen. Hier werd een ander doel nagestreefd : doen nadenken.

NOVEMBER 1979

Van 11 tot 17 november 1979 organiseerde de *Foyer culturel* van Dison een tentoonstelling onder de titel *Misleiding in de nazi-propaganda tijdens de Tweede Wereldoorlog*. Er werden affiches tentoongesteld die drie maanden geleden reeds te Andrimont te bezichtigen waren; daarbij kwamen foto's en lokale dokumenten (waarvan sommige afkomstig uit het Centrum). Een enigszins geïmproviseerde organisatie heeft aan deze tentoonstelling te weinig diepgang kunnen geven.

Op 13 november hield Adelin Guyot een voordracht over het thema *De kunst en de nazi's*; op 15 november sprak J. Wynants over het jaar '40 en de bezetting in de streek. Het afrollen van films van bij de bevrijding, toebehorende aan de dynamische Cinav-Club, volgde op deze laatste voordracht.

Jacques WYNANTS

b) 10 mei 1940 - 8 mei 1945. De l'Invasion à la Libération.

Dit was de titel van een tentoonstelling georganiseerd van 8 tot 22 mei 1980 in het kader van de Abdij van Vorst door het overkoepelend orgaan van de vaderlandslievende Verenigingen van de gemeente.

Het was een aanloop tot de viering van 150 jaar België en de herdenking van de bevrijding van de kampen en V-Day 35 jaar geleden. De bedoeling was 1) de vlam van de herinnering aanwakkeren, 2) tonen welke prijs betaald werd voor de verdediging van de vrijheid en 3) waarschuwen tegen elke vorm van despotisme.

De organisatoren willen de militaire gebeurtenissen niet op het voorplan plaatsen, maar kozen opzettelijk voor het tonen van de oorlog 40-45 op het vlak van het dagelijks leven van de bevolking. Zij wilden dat de jongeren, doorheen de lotgevallen, de knevelarijen, de ontberingen en het morele en fysieke lijden van de ouderen, de waarde van de vrijheid die

zij nu hebben zouden begrijpen, dat ze deze naar waarde zouden schatten en dat ze zouden nadenken hoe deze het best te gebruiken.

De inrichters wilden echter ook met deze tentoonstelling een vredesboodschap brengen en hun getuigenis bijbrengen voor het behoud van deze vrede in het land en in de wereld. Foto's, affiches en dokumenten werden weloverwogen gekozen en didactisch voorgesteld in het kader van deze retrospectieve (Italië : geboorte van het fascisme - Duitsland : geboorte van het nazisme - Inval in Polen - *Het drôle de guerre* - Mobilizatie in België - Inval in België - 18-daagse Veldtocht - De slachting van Vinkt - Evakuatie en vluchtelingen - De kapitulatie van het Belgisch leger - Duinkerken - De krijgsgevangenenkampen - Het leven tijdens de Duitse bezetting, de rantsoenering, de zwarte markt, enz. - De kollaboratie - Weerstand : leger, onderwijs, kerken, magistratuur, enz. - Verzetsbewegingen - De slag om Engeland - De Belgische strijdkrachten in Groot-Brittannië - De Duitse repressie - Gevangenen, martelingen, concentratiekampen - De Geallieerde bombardementen - De ontschepping van 6 juni 44 - Bevrijding - Epuratie).

Vooraleer de tentoonstelling te bezichtigen werden de ongeveer 3.200 bezoekers, waarvan een groot deel jongeren, verzocht kennis te nemen van twee wandteksten die hierna worden aangehaald, en de gedenksteen met de naam van de 55 burgerlijke nazi-slachtoffers van Vorst te groeten.

Cette exposition est dédiée à la mémoire de tous ceux, femmes, hommes et enfants qui furent les victimes innocentes de la Deuxième Guerre Mondiale.

Témoins involontaires de la violence et de la barbarie humaine, emportés dans une tourmente de feu, d'acier et de sang, ils furent sacrifiés sur l'autel des dieux de la guerre au grand profit des marchands de canons et pour satisfaire l'ambition politique d'un homme avide de pouvoirs, voulant assurer la suprématie d'une nation au nom de la pureté d'une race : les Aryens. Bons Aryens, ils furent, dès lors, bons à tout !

Si vous avez la LIBERTE de vous réunir, de parler, d'écrire, d'étudier, de vous exprimer, de travailler, de voyager, de militer, de défendre une option politique, d'assumer des responsabilités, de manifester et même de contester... n'oubliez pas que cette liberté vous a été acquise par des femmes et des hommes qui, voilà 40 ans, ne tenant aucun compte ni des opinions politiques et philosophiques, ni du régime linguistique, ni de la classe sociale, unis dans un même idéal de liberté et de paix, luttèrent contre l'envahisseur nazi pour abattre le despotisme hitlérien.

Deze tentoonstelling, tot stand gekomen na meer dan een jaar denk- en opzoekingswerk, kon enkel tot een goed einde gebracht worden dankzij de medewerking van het Navorsings- en Studiecentrum voor de Geschiedenis van de tweede wereldoorlog en van het Koninklijk Muzeum van de Strijdkrachten en de Krijgs-

geschiedenis. Bepaalde dokumenten waren verder afkomstig van privé-personen en van de Gemeente Vorst.

Om te eindigen enkele bedenkingen van bezoekers :

Bien sûr toutes ces photos de l'exposition ne sont pas des photos agréables à voir mais je tiens surtout à dire que c'est très bien d'avoir pensé à réaliser cette exposition (horreur) car aujourd'hui autour de moi beaucoup de jeunes garçons pensent trop souvent à la guerre comme à un jeu mais ils ignorent les conséquences. J'espère qu'une autre exposition est en cours, mais une exposition plus frappante encore s'il y a moyen. B.S. (17 jaar).

Si l'Histoire est réellement un éternel recommencement alors il est temps de sortir les photos de ces murs et de les montrer partout où la chose sera possible. L.M. (19 jaar).

Nous espérons très vivement que de telles atrocités ne se reproduiront plus jamais ! Bravo et merci d'avoir organisé une telle exposition. Un élève nous a dit en voyant ces photos : "Et dire que des hommes ont fait cela !". Ecole communale d'Uccle (6e jaar).

Afin que nous, les jeunes, comprenions davantage les cruels sacrifices que nos aînés ont consentis pour que nous connaissions aujourd'hui notre plus précieux bien : la liberté. Y.-M. M. (20 jaar).

Magnifique rétrospective d'une époque que j'ai connue (je suis né en 1940) avec le ferme espoir que de tels événements ne se reproduiront plus en Europe. Que notre jeunesse en prenne conscience. M.J.B., Onderwijzer.

Félicitations aux organisateurs de cette exposition. Que de souvenirs remués, que les jeunes puissent réfléchir aux horreurs de la guerre et ne se laissent pas gruger de paroles enflammées d'assassins en puissance. E.M.

Synthèse courte, mais complète; magnifique réalisation d'une grande clarté. Nécessaire pour les jeunes et... les moins jeunes. A revoir dans l'avenir. Avec mes félicitations émues. M.F.

Que reste-t-il de l'union des Belges unis dans une même lutte, 40 ans après cette boucherie ? Un Belge de 41 ans. B.

Bravo aux promoteurs de l'exposition ! Quelle richesse de documents ! Nos petits enfants peuvent ainsi prendre mieux conscience des souffrances du passé... Puissent-ils apprécier la paix dont nous jouissons... encore !! à cette heure. B.V., schoolhoofd.

Bravo et Merci de tout coeur à Monsieur Cantoort, pour avoir donné aux Forestois et autres, jeunes et moins jeunes, l'occasion de se plonger intensément dans cette période, tantôt de souffrance qui engendre la réflexion et tantôt d'espoir qui nous fait comprendre qu'il y a quand même des gens "BIEN" sur cette terre. Que les jeunes "pensent" et "réfléchissent" à ceci est le souhait d'une institutrice heureuse d'avoir, avec ses élèves, pu visiter cette exposition enrichissante tant sur le plan pédagogique qu'humain. Merci. B.Kl. (Vrije School).

Robert CANTOORT
Voorzitter Entente Groupements Patriotiques, VORST.

c) Tentoonstelling georganiseerd te Brussel door de NCPVR.

De Sektie Elsene van de nationale Confederatie van politieke Gevangenen en rechthebbenden van België organiseerde een tentoonstelling over *De opkomst van het nazisme in Duitsland, de Bezetting van België, de Weerstand, de Deportatie*. Zij werd gehouden in de zalen van het gemeentelijk Muzeum van Elsene van 19 tot 29 april 1980 en kende een groot succes.

Men noteerde meer dan duizend bezoekers, aan wie getoond werd tot waar een regime, gebaseerd op de superioriteit van een ras en op misprijzen voor de vrijheid en de menselijke waardigheid, kan leiden (Uittreksel van een tekst van het inrichtend Komitee op een van de panelen van de tentoonstelling).

F.S.

d) Tentoonstelling te Stanford (V.S.A.).

In het kader van 150 jaar België werden in de Verenigde Staten enkele manifestaties georganiseerd onder het thema *Belgium Today*. Zo organiseerde, van 22 april tot 1 juni 1980, de *Hoover Institution on War, Revolution and Peace* te Stanford (Californië) een tentoonstelling over *Belgian-American Relations in the Twentieth Century*. Een groot deel van die expositie was gewijd aan België tijdens de bezetting. Hiervoor selecteerde het Centrum enkele tientallen dokumenten (o.a. een dertigtal foto's, brochures, kranten, tijdschriften, enz.) en voorwerpen (o.a. een draagbare radiozender, valse stempels, enz.) die, voorzien van de bijpassende onderschriften, in bruikleen werden afgestaan. De tentoonstelling te Stanford, die o.m. door prinses Paola werd bezocht, kende een zeer groot succes.

F.S.

e) Tentoonstelling te Marcourt.

In samenwerking met de diensten van het Algemeen Rijksarchief te Saint-Hubert, richtte het *Centre International de Rencontres et d'Activités Culturelles* van 3 juli tot 3 augustus 1980 te Marcourt een tentoonstelling in over *Crises et guerres en Occident*. Het Centrum stelde hiervoor affiches en foto's ter beschikking.

F.S.

f) Tentoonstellingen te Brussel.

- In het raam van Europalia 80 verleende het Centrum zijn medewerking aan de tentoonstelling *Een verhaal over vrouwen - Vies des femmes* die van 15 oktober tot 30 november 1980 door de

Bank Brussel Lambert te Brussel werd georganiseerd. Een dertigtal foto's, twee affiches, enkele klandestiene krantjes en andere dokumenten, die de specifieke rol van de vrouw tijdens de bezetting belichten, werden door het Centrum aan de organisatoren van die expositie uitgeleend.

- De Algemene Spaar- en Lijfrentekas organiseerde van augustus tot november 1980 in haar lokalen een tentoonstelling over België en de politieke karikatuur. Het Centrum gaf enkele interessante spotprenten in bruikleen.

F.S.

B. ARCHIEVEN - BIBLIOTEEK - VERZAMELINGEN

1. Archieven : Nieuwe fondsen en geklasseerde dokumenten.

REEKS B : België. Diverse instellingen.

- B 23 Stukken betreffende de *Vlaamsche Ingenieurs-
vereeniging* (1941) en de *Vlaamsche landbouw-
kundige Ingenieursvereeniging* (1943).
- B 24 Provinciaal Bestuur Oost-Vlaanderen. Gemeente
Moerbeke-Waas. Landbouwtelling 1940. Stukken be-
treffende uitvoering en resultaten.
- B 25, 1 Mobilizatie van de Natie.
Dit dossier afkomstig van de Rijksmiddelbare
School van Couvin, bevat alle rondschrijvens van
het Ministerie van Openbaar Onderwijs (1934-40)
over de burgerlijke mobilizatie (Fotokopieën, 1
bundel).

REEKS H : Krijgsgevangenen

De opeenvolgende giften aan het Centrum lieten toe dossiers kamp per kamp samen te stellen. Zo bezitten wij naast het fonds Hautecler, dat de basisdokumentatie uitmaakt, dossiers betreffende de Stalags IA, IIC, IIIB, IVC, VA, VIIIA, XB, XIA en XVIIIB.

REEKS J : Processen

Deze reeks werd verrijkt met een schenking van het Auditoraat generaal. Het betreft hier kopieën van de onderzoeksdossiers van de processen von Falkenhausen en Canaris. Deze zijn enkel ter inzage na toelating van de Directeur van het Centrum.

REEKS JP : Dagboeken en handschriften

- JP 255 de PINCHART, *Historique de la position KW et de la 4e D.G.N.F. 1938-40*, gedact., 8 p., 1977.
- JP 256 Maurice CALLEBAUT (priester), *Ma guerre à moi 1940-45*, gedact., 68 p. (Fotk.).
- JP 260 ANONIEM (Brussel), *Projet de convention de paix entre les USA, la G.B. et le Reich*, juni 1944, gedact., 20 p. (Fotk.).
- JP 261 Marcel DELALOU, *Exposé de ma défense devant la Cour militaire. Le procès du Journal de Charle-roi. Pourquoi j'ai plaidé "non coupable"*, 1947, hs., 249 p.
- JP 262 JAUNE (Brussel), *Journal personnel 10 avril - septembre 1944*, hs., 1 schrijfboek.
- JP 264 Jef VAN WEZEMAEL (Francis RENVAL), *Déconfiture collaborationniste*, (1945), gedact., 32 p.
- JP 265 Jef VAN WEZEMAEL (Francis RENVAL), *Nos Katyn et nos Buchenwald patriotiques*, gedact., 27 p., 1 dossier.
- JP 273bis DAMERY (Verviers), *Huishoudrekeningen 1944-45*, 2 schrijfboeken (mikrofilm 96).
- JP 274 Frans VERBELEN, *Le tour de ma cellule en trois jours*, avril 1941, geron., 27 p. (+ afscheids-brief juni 1942).
- JP 275 Frans MEYERS (Antwerpen), *Oorlogsdagboek-kroniek van de bezettingstijd, 1940-44*, gedact., 115 p.

REEKS L : Londen

- LO Een reeks dokumenten van de CEPAG is bij het Centrum beland : verschillende algemene rapporten, stukken van de sociale sekties en over de hervorming van de Staat (LO 1 tot 5) maken er deel van uit.

REEKS M : Bezettende overheid

Professor Charles van de K.M.S. was zo vriendelijk aan het Centrum te denken tijdens zijn opzoeken in de Duitse archieven. Hij deed ons een nieuw lot fotokopieën toekomen; men vindt ze geklasseerd in de reeks M (MA 7, MK 8, MO 8 tot 15). Het betreft hier voornamelijk studies i.v.m. de voorbereiding van de oorlog tegen België en diverse dokumenten uitgaande van de OFK's en FK's op ons grondgebied.

REEKS P : Private papieren

- PA 1 Fonds A. ALERS
De H. André Alers, tijdens de bezetting verantwoordelijke van het Onafhankelijkheidsfront te Gent, Politiek Gevangene en lid van ons wetenschappelijk Comité, schonk zijn archieven aan het Centrum. Naast een bibliotheek met enkele erg zeldzame werken, beslaan de dokumenten in kwestie de aktiviteit van verschillende organisaties. Enkele originele stukken uit de klandestiniteitenkranten betreffen de bezetting. Goed gevulde dossiers lichten ons in over de naoorlogse aktiviteiten van het Nationaal Belgisch Onafhankelijkheidsfront, van verschillende verenigingen van Politieke Gevangenen en vooral van het Nationaal Comité voor Actie en Waakzaamheid (8 mappen).

- PB 7 Fonds Jan BOON
Het betreft hier een dossier met materiaal door de directeur-generaal van het NIR gebruikt voor het samenstellen van zijn boek *Uit het dagboek van de gewone man. Kleine en grote kwellingen uit de bezette stad.*

- PD 28 Fonds DECKMYN
Bestaat volledig uit fotokopieën van stukken die gebruikt werden tijdens het proces van Deckmyn, gewezen hoofdredakteur van *De Nationaal-Socialist* (1941-44).

- PD 33 Fonds Arthur DESOPPER
Dokumenten om en rond de politieke gevangenschap van een Leuvense notabele.

- PD 34 Fonds E. DE WINTER
Verslag van de Onderzoekskommissie inzake de ex-sekretaris-generaal (1948) en stukken betreffende zijn kollega Romsée.

- PM 7 Fonds Omer MOLLE
De H. Omer Molle, hoog ambtenaar aan de vooravond van de bezetting, verbonden aan de Dienst Algemene Administratie, leidde tot in 1946 de Dienst voor distributie en stocks van het ministerie van Landbouw. Hij was zo vriendelijk het Centrum zijn archieven te schenken i.v.m. een periode waarin men op bijzonder duidelijke wijze een essentieel aspekt van de slag om de bevoorrading tijdens en ormiddellijk na de oorlog kan nagaan (4 mappen).

- PT 3 Edmond TROCH, notaris te Gent.
Enkele stukken betreffende *Justice Libre* Gent. Dokumenten van de NSJV en Duitse anti-nazi sluikbladen (1937).

- PV 18 De H. VAN AUSLOOS, weerstand, medewerker aan de sluikpers (*La Légion Noire*), Politiek Gevangene, overhandigde ons verscheidene stukken i.v.m. zijn aktiviteit tijdens de bezetting en over zijn proces (1 dossier).
- PV 19 Fonds Pierre VERMEYLEN
Het dossier aan het Centrum overgemaakt betreft de aktiviteit van P. Vermeylen te Londen. Het gaat hier over een aantal rondschrijvens en nota's van en over de Groep Emile Vandervelde (1 bundel).
- PV 20 Baron Adrien van den BRANDEN de REETH
Een dossier met drie rekvisitoren uit de bezettingstijd betreffende de administratieve rechtspraak, de bevoegdheden van de sekretarissen-generaal en de grote agglomeraties. Artikels uit het *Journal des Tribunaux* (1945) en persoonlijke attesten.
- PW 4 Fonds Marcel WAUCQUEZ
Gefotokopieerd, betreffen deze archieven het *Oeuvre du Secours aux Réfugiés*. Dit draagt dus bij tot de kennis van de Belgische vlucht van 1940 naar Frankrijk en van de moeilijkheden bij de terugkeer van de vluchtelingen (1 bundel).

REEKS R : Weerstand

- 4 R 2 Dit kleine fonds komt van het MNB, sectie Couillet en betreft vooral de epuratieaktiviteiten van de beweging in 1944. Ook treft men er enkele stukken van het *Comité d'Entente Démocratique* van Charleroi aan.
- 4 R 3 De H. Van Coppenolle, leider van de BNB/MNB te Ronse, was zo vriendelijk de dokumenten van de beweging die hij bezat op het Centrum te deponeeren. Zij bevatten naast algemene richtlijnen van het BNB-MNB-direktorium, een belangrijke verzameling rapporten over de aktiviteiten van de BNB/MNB te Ronse. Twee geroneotypeerde brochures behandelen de geschiedenis van de weerstand te Ronse.
Deze archieven zijn konsulteerd na voorafgaandelijke aanvraag, daar zij voor 30 jaar eigendom blijven van de BNB/MNB Ronse.

J.G./D.M.

2. Biblioteek : Afdeling periodieken.

Tijdschriften en dagbladen vormen voor menig historisch onderzoek een belangwekkende bron. Maar ze zijn in ons land moeilijk te vinden, omdat slechts zeer weinig bibliotheken een gepubliceerde kataloog van hun bestand ter beschikking stellen. Het opsporen van de verzamelingen vraagt dus meestal heel veel tijd en heen en weer gereis, en elke navorser, elke student die aan een licentiaatsdissertatie begint moet weer individueel aan de slag om te weten welke titels waar zitten.

Terwijl deze ongelukkige toestand grotendeels verholpen werd voor de periode tot 1914, dank zij vooral de repertoria van het Interuniversitair Centrum voor Hedendaagse Geschiedenis, blijft het probleem voor de tussenoorlogse geschiedenis en de oorlogsjaren bestaan.

Om de belangstellenden in de geschiedenis van de jaren 1930-1950 enigszins te helpen, wil het Centrum een overzicht bieden van de staat van de verzamelingen (tijdschriften en dagbladen) van die titels, waarvan het zelf een kollektie bezit. Dergelijk overzicht zal dus een aanvulling betekenen op het *Repertorium van de pers bewaard in het Centrum*, en wil de bezoekers van het Centrum op de hoogte brengen van de staat van verzamelingen van de Koninklijke Biblioteek Albert I te Brussel, de Stadsbiblioteek te Antwerpen, het Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie te Amsterdam en het Koninklijk Museum van het Leger te Brussel. Wat deze laatste instelling betreft beschikken wij dank zij het werk van Richard Boyen over een compleet overzicht van het periodiekenbestand, dat ruim 200 titels omvat, waarbij heel wat die in het Centrum ontbreken. Voor de andere bovenvermelde bibliotheken vordert het werk geleidelijk. Wie enige ervaring inzake repertorieerarbeid bezit zal makkelijk begrijpen dat het hier om een zeer tijdvergend werk gaat.

Het - langzaam groeiende - repertorium staat ter beschikking van de bezoekers van het Centrum in het bureau van de bibliotekaris (afdeling periodieken), voorlopig slechts in één exemplaar.

L.K.

3. Fototeek

Statistiek der uitleningen voor de periode maart 1979 - einde juni 1980 :

Privé-personen	930 foto's
BRT-RTBF	27 foto's
Uitgevers	163 foto's
Kranten en weekbladen	87 foto's
Tentoonstellingen	321 foto's
TOTAAL	1.528 foto's

Zoals wij het reeds in de vorige *Mededelingen* onderstreepten, wordt om verschillende redenen geleidelijk afgestapt van de tot nu toe gevoerde uitleningspolitiek en streven wij ernaar zoveel mogelijk reproducties ter beschikking te stellen. Deze evolutie komt tot uiting in de bovenstaande cijfers, die een gevoelige daling van het aantal uitgeleende foto's, in vergelijking met de voorgaande periode, weergeven. Het aantal ten behoeve van onze bezoekers gereproduceerde foto's steeg daarentegen aanzienlijk : niet minder dan 568 foto's werden op verzoek van de bezoekers door ons gereproduceerd. Gevoegd bij de 1.528 uitgeleende originelen, komt men dus tot een totaal van 2.096 foto's die het Centrum tijdens bovenvermelde periode in omloop bracht. Bovendien kwamen tal van uitgeverijen, de B.R.T. en zelfs partikulieren honderden foto's ter plaatse filmen en/of reproduceren, die niet in onze statistiek opgenomen werden.

Tenslotte stippen wij nog aan dat het Centrum tijdens diezelfde periode 347 nieuwe foto's verwierf, hetzij 133 door reproductie van in bruikleen gegeven dokumenten, en 214 door aankoop.

F.S.

4. Fonoteek

Sinds oktober 1979 onderhoudt het Centrum biezonder goede kontakten met het *Deutsches Rundfunkarchiv* te Frankfurt/Main, dat ressorteert onder de ARD en belast is met het verzamelen en bewaren van al het klankmateriaal over het politiek, cultureel en maatschappelijk leven van Duitsland. Die relaties ontstonden naar aanleiding van een verzoek van Walter Roller van die instelling om de ongeveer 500 Duitse grammofoonplaten die het Centrum bezit te mogen doornemen. Aangezien wij echter niet over de nodige apparatuur beschikken om die waardevolle opnamen in optimale voorwaarden te beluisteren, werd overeengekomen dat het *Deutsches Rundfunkarchiv* de platen in bruikleen zou krijgen om ze op een deskundige manier te behandelen (reinigen, aanbrengen van een bescherm laag, enz.), te klasseren en te kopiëren, waarna ze aan het Centrum zouden worden terugbezorgd. De overeenkomst houdt tevens in dat het Centrum gratis cassette-opnamen van de uitgeleende platen ontvangt. Inmiddels werden reeds 100 grammofoonplaten in Frankfurt op band opgenomen (waarvan het Centrum de kopieën bezit). Een tweede reeks van 200 platen bevindt zich thans in de studio's van het *Rundfunkarchiv*, dat er eveneens mee akkoord ging kopieën van de Belgische grammofoonplaten waarover het beschikt, en dat zijn er heel wat, aan het Centrum te geven dat er dan vrij zal kunnen over beschikken.

F.S.

C. PUBLIKATIES EN VOORDRACHTEN

1. Publikaties van het Centrum

In december 1978 verscheen de vijfde aflevering van de *BIJDRAGEN TOT DE GESCHIEDENIS VAN DE TWEEDE WERELDOORLOG* (1).

De rubriek "Het Centrum en de Pers" (Kroniek) geeft daarover nadere details.

2. Publikaties van het wetenschappelijk personeel

Alain DANTOING

- *Le Centre de recherches et d'études historiques de la Seconde Guerre mondiale*, onder de leiding van R. Van Eenoo, in *Revue belge de philologie et d'histoire - Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis*, LVI, 4, pp. 930-1033.
- J.E. Van Roey, in *Winkler Prins Encyclopedie van de tweede Wereldoorlog*, deel 2, p. 526 (Amsterdam/Brussel, Elsevier, 1980).

José GOTOVITCH

- Medewerking aan *Bulletin d'Histoire de Belgique 1976-77* in *Revue du Nord*, LX, X-XII/1978.
- *Guerre et libération, jalons pour une étude*, in *Le Parti Communiste de Belgique (1921-1944)*. Akten van de studiedag te Brussel, 28 april 1979. *Cahiers Marxistes*. Buitengewoon nummer, Brussel, 1980, pp. 65-78.

Luk KONGS

- Medewerking aan de *Bibliographie d'histoire de Belgique - Bibliografie van de geschiedenis van België - 1977*, onder de leiding van R. Van Eenoo, in *Revue Belge de Philologie et d'Histoire - Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis*, LVI, 1978, 4, pp. 930-1033.

Dirk MARTIN

- *Het colloquium koning Albert*. Brussel, 1976.
In : *Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis*, LVII, 1979, 2, p. 564-566.
- *Volksverwering*. In : *Winkler Prins Encyclopedie van de Tweede Wereldoorlog*, deel 2, p. 620 (Amsterdam/Brussel, Elsevier, 1980).

(1) *Bijdragen tot de geschiedenis van de tweede wereldoorlog*, 5, december 1978, Brussel, Navorsings- en Studiecentrum voor de Geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog, 1978, 8°, 248 p., BF 320.

- De Belgische pers en Duitsland 1936-40. In : Tijdschrift voor Diplomatie, VI, 11, VII-1980, p. 763-771.
- De Duitse "vijfde kolonne" in België 1936-40. In : Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis, 1-2, 1980, p. 85-119.

Willem MEYERS

- De tweede Wereldoorlog. In : Twintig eeuwen Vlaanderen, deel 6, De Vlaamse Beweging, p. 14-75 (Hasselt, Heideland-Orbis, 1979).
- Raadgever voor de uitgave van en medewerker aan de Winkler Prins Encyclopedie van de tweede Wereldoorlog (Amsterdam/Brussel, Elsevier, 1980).
- Wie zonder schuld is werpe de eerste steen. Collaboratie, verzet en repressie, in : Maurits Van Haegendoren e.a., Geel en zwart van de driekleur, p. 305-318 (Leuven, Davidsfonds, 1980).

Frans SELLESLAGH

- Medewerker aan de Winkler Prins Encyclopedie van de tweede Wereldoorlog (Amsterdam/Brussel, Elsevier, 1980).

Rudi VAN DOORSLAER

- De KPB in Vlaanderen en haar electoraat (1945-1978). In : Vlaams Marxistisch Tijdschrift, XII, 1978, 4, pp. 43-84.
- De activiteiten van een kommunistische sabotageorganisatie in Antwerpen en Rotterdam. De organisatie Wollweber (1933-1939). In : Opstellen over de Belgische arbeidersbeweging 1, VMT-CAHIER 1, 1979, 23 p. (In samenwerking met Hans Dankkaart).

Jean VANWELKENHUYZEN

- Neutralité et défense nationale. - Quelques traits de la politique militaire belge en 1939-1940, in : La Belgique Militaire - Belgische Militaire Tijdingen, Brussel, Nr 134, Mei 1979, pp. 22-29, en Nr 135, Juli 1979, pp. 21-26.
- De Waarschuwingen uit Berlijn in 1940, in : Tijdschrift voor Diplomatie, oktober 1979, pp. 95-107.
- Neutralité armée. La politique militaire de la Belgique pendant la "drôle de guerre", Bruxelles, La Renaissance du Livre, 1979, 12°, cart., 183 p. (Collection Notre Passé).
- La drôle de guerre in België. - Plannen uit de hemel gevallen. - De 10e januari 1940 te Mechelen-aan-de-Maas, in : A.E.L.R., Vrienden van het Lucht- en Ruimtevaartmuseum, Speciaal Nr. 27, 2/80, ill., pp. 3-20.
- Regards nouveaux sur mai 1940. - LA GRANDE DESTILLATION, in : Le Soir, 10-11, 12 en 13 mei 1980.

3. Voordrachten en referaten van het wetenschappelijk personeel

José GOTOVITCH

- *La Résistance*. Leiding van een debat met filmprojectie georganiseerd door het *Maison des jeunes* van Mont-Saint-Guibert . 9 februari 1979.
- *Le Parti Communiste de Belgique pendant la seconde guerre mondiale et à la libération*, op de studiedag over de geschiedenis van de Kommunistische Partij van België (CHEMA en IMAVO), Brussel, 28 april 1979.

Luk KONGS

- *Fascisme in tussenoorlogs België*, op uitnodiging van de Culturele Centrale van het A.B.V.V./Hasselt, 20 september 1979.
- Inleiding op *Triumph des Willens* van Leni Riefenstahl, op uitnodiging van de Culturele Raad van de Vrije Universiteit Brussel en het Frans Masereelfonds/afdeling Brussel, 15 oktober 1979.
- Inleiding op *Triumph des Willens* van Leni Riefenstahl, op uitnodiging van het Frans Maseleelfonds/afdeling Leuven en de universitaire studiegroep *La Cecilia*, 16 oktober 1979.
- *Fascisme, antwoord op een crisis*, te Lokeren, voor T-klub, 23 november 1979.
- *De koningskwesitie*, voor de B.S.P.-Propagandaclub 4e en 10e wijk, Antwerpen, 29 februari 1980.
- *Fascisme. Een historische inleiding*, in het Huis der Politieke Gevangenen, Gent, 24 maart 1980.
- *Teorieën over het fascisme*, voor Volkshogeschool Elcker-ic, Antwerpen, 22 mei 1980.

Willem MEYERS

- *Hoe staan wij nu tegenover het fenomeen Tweede Wereldoorlog ?*, deelname aan het debat n.a.v. het verschijnen van het eerste deel van de *Winkler Prins Encyclopedie* van de tweede Wereldoorlog, Brussel, 20 maart 1980.

Rudi VAN DOORSLAER

- *De Kommunistische Partij van België in de tussenoorlogse periode, 1921-1939*, op de studiedag over de geschiedenis van de Kommunistische Partij van België (CHEMA en IMAVO), Brussel, 28 april 1979.

Jean VANWELKENHUYZEN

- *Les Universités belges sous l'occupation allemande*, referaat op het colloquium over de Universiteiten tijdens W.O.II, Krakau, Jagellonski-Universiteit, 23 oktober 1979.

- Les avertissements qui venaient de Berlin, voor de Société d'Archéologie et des Amis du Musée de Binche, 30 maart 1979.
- Les avertissements qui venaient de Berlin, voor de Rotary Club Ronse, 24 april 1979.
- Regards nouveaux sur mai 1940, in het Centre d'archives de la ville de Walcourt te Clermont, 29 april 1979.
- Les avertissements qui venaient de Berlin, in de Academia Belgica, Rome, 17 mei 1979.
- Les secrets de janvier 1940, voor de Innerwheel Club Tienen, 12 november 1979.
- Regards nouveaux sur mai 1940, voor de Fédération nationale des Anciens Prisonniers de Guerre/Sektie Walcourt, 15 december 1979.
- Regards nouveaux sur mai 1940, voor de Lions Club Namen, 1 februari 1980.
- Regards nouveaux sur mai 1940, voor de Lions Club Luik, 5 februari 1980.
- Regards nouveaux sur mai 1940, voor het Centre d'Etudes européennes te Waterloo, 24 maart 1980.
- Regards nouveaux sur mai 1940, in het kader van het colloquium van het Koninklijk Museum van het leger en de krijgsgeschiedenis.

4. Radio- en Televisie-uitzendingen

José GOTOVITCH

- *La Question Royale*, deelname aan het debat op Antenne 2, Parijs, 20 januari 1979.
- *L'Occupation en Belgique*. Kommentaar bij de film *Le Temps des Doryphores*, RTBF, 26 mei 1980.

Willem MEYERS

- Wim Meyers werd op 20 juni 1980 tijdens de TV-uitzending van *Boeket* geïnterviewd over de *Winkler Prins Encyclopedie* van de tweede wereldoorlog, waarvan hij adviseur was.

Jan VANWELKENHUYZEN

- *La Question Royale*, deelname aan het debat op Antenne 2, Parijs, 20 januari 1979.
- Deelname aan het opstellen van de dossiers, voorbereidende vergaderingen en uitzendingen van de RTB-reeks *La seconde guerre mondiale à travers l'opinion publique*: *Indépendance et neutralité* - 17/II/1980; *La politique d'indépendance* - 24/II/1980; *La drôle de guerre* - 2/III/1980; *Redressement moral et début de la Résistance* - 13/IV/1980; *Position des communistes et de l'opinion publique à l'égard de l'URSS* - 4/V/1980.

KRONIEK

HET CENTRUM EN DE PERS

Het verschijnen van de vijfde aflevering van de *Bijdragen*, waarin de Luxemburger E. Krier de financiële betrekkingen van Rex met Duitsland ontleedde, E. Verhoeyen achtergrondinformatie gaf bij de genese van de Herderlijke Brief van Kardinaal Van Roey over de kapitulatie van 28 mei 1940, en tenslotte A. De Jonghe het derde deel bracht van zijn studie over de Strijd Himmler-Reeder om de benoeming van een *Höherer SS- und Polizeiführer* te Brussel, gaf aanleiding tot een perskonferentie in de lokalen van het Centrum op vrijdag 8 juni 1979. Tijdens de perskonferentie bracht de Heer Luc Somerhausen, opvolger van wijlen A. Régibeau als ondervoorzitter van het Centrum, hulde aan zijn voorganger. Prof. Herman Corijn verving Prof. Lamberts, ondervoorzitter, die weerhouden was, en legde de klemtoon op het belang van goede betrekkingen met de pers voor het Centrum, dat alleen op die manier kan trachten zijn achterstand op het buitenland qua historische navorsing betreffende WO II in te halen. De auteurs stelden daarop zelf hun werken voor, nadien konden de aanwezigen vragen stellen. Uit de daaruitvoortvloeiende discussie kan voornamelijk onthouden worden dat het Belgisch bronnenmateriaal toegankelijker zou moeten gemaakt worden voor de navorsing.

Het verschijnen van de *Bijdragen* werd aangekondigd in *Le Rappel* (30/V/1979), de perskonferentie in het *Brugsch Handelsblad* (8/VI/1979). E. de V. schreef in 't *Pallieterke* een uitgebreide artikelenserie *Robert de Foy* (14-21/VI/1979), *Degrelle, Germaans Leider* (28/VI - 19/VII/1979) en *Dr. Jef Van de Wiele. De Deutsch-Vlämische Arbeitsgemeinschaft en de SS* (26/VII/1979), gebaseerd op Dr. A. De Jonghes studie. C. Vlaemynck interviewde voor het *Brugsch Handelsblad* (22/VI/1979) Dr. A. De Jonghe in *De Duitse bezettingstijd* kritisch bekeken.

Het verschijnen van de *Bijdragen* werd verder nog vermeld in *De Standaard*, *Gazet van Antwerpen* - *Gazet van Mechelen*, *De Rode Vaan*, *Le Soir*, *Grenz Echo*, *Pan*, *Le Républiquein Lorrain* (Lux.), *L'Eventail*, *La Cité*, *Het Volk* - *De Nieuwe Gids* en *De Morgen*.

W.M.

HET VERZET EN HET SEKUNDAIR ONDERWIJS - EEN EXPERIMENT

Het voorbije schooljaar (september 1979 - juni 1980) besloot ik, als leraar aan het atheneum van Rochefort, dat het werk van mijn retorika-leerlingen (optie geschiedenis) gewijd zou zijn aan een benadering van de Weerstand in de streek tijdens W.O.II.

Natuurlijk was ons opzoekingswerk niet erg wetenschappelijk, maar het zou een stap kunnen zijn naar een meer belangrijk en ernstig historisch onderzoek.

Toch was het een spannend experiment te zien hoe jongeren van 18 jaar behagen schepten in dergelijk werk, hoe de mensen die de troebelen hadden meegemaakt doorheen hun herinneringen hun leven vertelden, hoe tenslotte zulk een initiatief de interesse en de kommentaren gaande maakte in een landelijke gemeente.

Ziehier een kort verslag over ons onderzoek.

Eerst moest natuurlijk de weg vrijgemaakt worden : algemene werken over de Weerstand en het konflikt werden door de leerlingen gelezen en gesyntetiseerd (wij steunden ons daarvoor op het plan van Dujardin (1) : 18-daagse veldtocht, de eerste periode van de bezetting, inlichtingsdiensten, ontsnappingen, sluikpers, gewapende Weerstand, Duitse polities en repressie).

Dan begonnen wij aan de weerstand in de streek van Rochefort zelf : na kontakt te hebben genomen met oud-weerstanders (van alle kanten en van de "koerier" tot de leider van een net) gingen wij over tot het interviewen ervan. Het was voor mij een goede gelegenheid om mijn leerlingen te konfronteren met de moeilijkheden van de getuigenissenkritiek, met het vergelijken van bronnen enz.

Ons werk duurde lang en... had eerder weinig nut, daar de ondervraagden over het algemeen verklaarden dat zij alles wisten van de zaak, maar niet alles wilden zeggen... Dat komt omdat de behandelde periode in de tijd niet erg veraf ligt : oude wonden konden opnieuw opengaan, vijandschappen en rancunes heroplaaien. Rochefort had inderdaad zijn kollaborateurs, zijn weerstanders-hoeveplunderaars, zijn heethoofden, zijn weerstanders van het laatste uur, echte verzetslui ook.

Een echte plattelandsachterdocht dus jegens onze opzoekingen.

(1) J. DUJARDIN, La Belgique occupée. Résistance et Répression, 2 dl., "Chantiers d'Histoire Vivante", Bruxelles, M.E.N.C.F., 1977.

Een andere moeilijkheid bij ons werk sproot voort uit de geografische situatie van Rochefort tijdens de oorlog : tussen Dinant en Marche voor de Duitse administratie; op een kruispunt van akties van de verschillende weerstandsgroepen, die maar een vaag begreemd aktieterrein hadden; buiten het konflikt zelf (uitgezonderd tijdens het von Rundstedt-offensief waaronder de stad enorm heeft geleden).

Deze inlichtingen van getuigen van de feiten vervolledigden wij aan de hand van plaatselijke publikaties en sommige sluikbladen (uitgeleend door het Centrum voor onze tentoonstelling) (1); originele dokumenten (foto's, verhalende en administratieve dokumenten) werden ons door oud-weerstanders overgemaakt.

Zo kwamen wij tot een benadering van de Weerstand te Rochefort tijdens de oorlog 1939-45 : een tentoonstelling konkretiseerde ons opzoekingswerk (tentoonstelling die een enorm succes boekte bij de jongeren en de minder jongen van de streek); filmvoorstellingen (thema : weerstand en repressie) en debatten werden door de plaatselijke bevolking flink bijgewoond.

De inlichtingsdiensten : wij ondervonden bepaalde moeilijkheden om dokumenten in verband ermee tentoon te stellen (dit soort dokumenten werd dikwijls uit de aard der zaak indertijd vernietigd). Wij hebben dan de nadruk gelegd op de vervalsingen (identiteits-, ravitaillering-, wapendrachtskaarten enz.) in het bezit van de Weerstand die het werk van de spionnen vergemakkelijkten. Wij hebben er ook gebruik van gemaakt om te wijzen op de bekende achterdocht van Amerikaanse en Engelse geheime diensten t.o.v. de rapporten van doorgaans goed geïnformeerde Belgische verzetslui (in dit verband beschikten wij over enkele mooie originele stukken).

Ontsnappingsen : de aard van de streek heeft het verbergen van geallieerde piloten en van werkweigeraars (die het maquis gingen vervoegen) vergemakkelijkt. De voorbeelden van heroïsme bij de gewone mensen zijn hier legio.

De sluikpers : zij werd te Rochefort vertegenwoordigd door *Ici Londres*, gesticht in 1944 (2).

De gewapende Weerstand : deze was erg aktief in de streek. Rochefort had kampementen van het O.F., het G.L. en de N.K.B. (3). De verschillende groepen opereerden tijdens heel de oor-

-
- (1) Het was niet mogelijk - wij werkten immers slechts in het kader van de lesuren - ons te buigen over de kollaboratiepers : al kon ik wel - tevergeefs - (te Luik) de kollekties van Signal en de Pays Réel nakijken, was dit onmogelijk te Rochefort omdat er in de streek geen archiefdepot is.
 - (2) Vriendelijk medegedeeld door het NSCGWOII.
 - (3) Zone 5, sektor V van het G.L.; Zone III van de N.K.B.; de enige weerstanders van het O.F. waarmee wij kontakt konden opnemen maakten deel uit van kampementen die afhingen van Luxemburg.

log, maar het is vanaf 8 juli 1944 dat sabotages het meest voorkwamen en het werkzaamst waren (o.a. waren er in de streek heel veel spoorwegbruggen).

Deze min of meer gelukkige overvallen werden uitgelegd aan de bezoekers van de tentoonstelling. Zo bv. een verkennings-tocht van 2 Belgische weerstanders in de sterke Duitse stellingen van Celles en Foy-Notre-Dame (in december 1944 tijdens het nazi-offensief) die het bombarderen ervan door de Amerikaanse artillerie mogelijk maakte en het Duitse tegenoffensief definitief stopte aan de Maas.

De repressie; films maar vooral debatten met ex-kampgevangenen toonden of herinnerden aan het nazi-koncentratiekampstelsel.

Om te besluiten kunnen we zeggen dat dergelijk werk het waard is, zowel op didaktisch als op historisch vlak (wij doen vergeten documenten op, wij suggereerden getuigen van de gebeurtenissen contact op te nemen met het NSCGWOII, wij hebben de interesse van sommige mensen opnieuw gaande gemaakt : nieuwe documenten komen ons vandaag nog toe).

Maar er is een konkluzie die alle andere in de schaduw stelt : het verzet in een landbouwstreek was totaal anders (in Wallonië) dan dat in de steden; de bevolking - in het algemeen de bezetter niet al te vijandig gezind - was dikwijls negatief ingesteld t.o.v. de weerstanders (dikwijls door de wandaden van sommigen onder hen). De bestudering van die feiten en van de reacties wordt vandaag erg moeilijk gemaakt door de terughoudendheid van erg veel mensen; het moet wel gezegd worden dat zij in deze streek een "grote familie" vormen...

Christian LIMBREE
Leraar aan het K.A. Rochefort

LEKTUURNOTA'S

P. BACHY, *Vie et Mort du Val de Verne*, Amicale des Résistants de Peruwelz et environs, septembre 1979, 8°, 548 p. (B 1711).

Pierre Bachy schreef hiermee een even uitgebreid vervolg op zijn *Maquis du Val de Verne* (1). Eigenlijk gaat het om een gigantisch fresco, bijna een heldendicht, over de streek van Peruwelz van vooroorlog tot overwinning en even daarna, volgens dezelfde principes opgebouwd als het vorige werk.

Eigenlijk is het niet gemakkelijk dit werk te bespreken, in die mate dat het hier een kronologisch geordende bundel betreft over alle aspecten, groepen, omgeving enz. van de weerstand in de streek.

Maar dat maakt er juist de rijkdom van uit. De auteur schetst eerst het verleden van de streek en geeft dan het woord aan de acteurs, ordent hun getuigenis en staft die met de publikatie van vele tijdsdocumenten. Het belang van die individuele levenslopen is dat zij ons toelaten de dagelijkse realiteit van de weerstander te ontwaren; hij is noch superman noch avonturier, heeft meestal een rustige moed en een diepe overtuiging. Tonen de verhalen de wedijver die soms tussen de groepen bestond, toch bewijzen zij hoofdzakelijk dat men tevergeefs etiketten zou gaan plakken. Een heel goed voorbeeld daarvan is de familie Bachy zelf, waarvan de ene verantwoordelijk is voor de P.A., de andere voor de M.N.B. Zij getuigen er vooral van dat de weerstanders mekaar steunden en deel uitmaakten van de bevolking, zonder dewelke overleven onmogelijk zou geweest zijn.

Zij overtuigen er ons eens te meer van dat het ging om een veelheid van functies en taken eens "ingetreden" in de weerstand.

Zo laat deze konkrete, nauwkeurige, namen bevattende bloemlezing aan de historicus toe met zekerheid meer algemene gevolgtrekkingen te maken. Dit is zeker niet de kleinste verdienste van het werk.

Maar de auteur heeft zijn onderzoek tot na de bezetting verder gezet: hij schetst ons een kleurig beeld van de bevrijding en aarzelt niet sommige pijnlijke episodes aan te halen, o.a. betreffende de terugkeer in mei 1945 van de kollaborateurs en de bezetting van Duitsland.

(1) Bij dezelfde uitgever, 1974.

Het werk eindigt met enkele bittere opmerkingen die getuigen van de bij de weerstanders vrij algemene ontgoocheling over het lot dat hen na de oorlog beschoren was. Maar het is ook een oproep aan de overlevenden opdat hun getuigenis niet verloren zou gaan, getuigenis waarvan het doel blijft de waarheid van de mens te vrijwaren.

José GOTOVITCH

Paul BIRON, *Les 18 jours de mon mononke*, Luik, Ed. Dricot, 1980, 8°, ill., 375 p.

In de welbekende reeks van *mon mononke Désiré* (reeds zes delen verschenen) brengt de auteur ons thans het relaas, in dagboekvorm, van de belevenissen van *Désiré* als soldaat van de 7e compagnie van het 12e Linierregiment tijdens de achttiendaagse veldtocht. In de hem zo eigen taal, een biezonder kleurrijk amalgaam van Luiks dialect en Frans, beschrijft Biron, met een uitgesproken voorliefde voor het schilderachtig detail, de tragikomische momenten uit het bestaan van een doorsnee-burger die als opgeroepen infanterist plotseling van zeer nabij het achttiendaagse oorlogsgebeuren meemaakt. Leeden vreugde, hoop en vertwijfeling begeleiden *Désiré* tijdens een veldtocht die hij vooral ervaart als een voortdurend wijken voor de vijand. Gefrustreerd, gekweld door verveling en onzekerheid zou hij vaak liever de Duitsers met open vizier bestrijden, dan telkens opnieuw te moeten terugtrekken. Dat het moreel van de Belgische troepen hieronder leed, hoeft ons niet te verbazen. De fout voor dit gebrek aan motivatie lag, zoals men uit dit voortreffelijk werk kan besluiten, bij de *denkers* in de staven, de hogere officieren, die niet in het minst rekening hielden met de vraag van het gewone krijgsvolk naar het hoe en waarom van de talrijke geforceerde marsen. Kortom, het nieuwste boek van Biron is niet zomaar een gewone oorlogsroman. Het zet aan tot nadenken en geeft een goed inzicht in de psychologie van de Belgische soldaat.

Frans SELLESLAGH

A.S. BLANK en J. MADER, *Rote Kapelle gegen Hitler*, Berlin, Verlag der Nation, 1979, 8°, ill., 528 p.

Met ongeduld verwachtte men het verschijnen van dit werk. De scheiding tussen Oost en West op gebied van de hedendaagse geschiedenis is helaas geen illusie. Men weet dat de in het Oosten bewaarde dokumenten niet altijd ter beschikking van onze navorsers gesteld worden, men weet dat de marxistische opvatting van de *objektiviteit* in de teksten dikwijls voor opzettelijke misvormingen zorgt. Wij willen niet verbergen dat we, buiten het publiceren van onuitgegeven dokumenten over het Rode Orkest, vooral gehoopt hadden op de *socialistische* verklaring van de Sovjet-stellingname t.o.v. Trepper. Hier was de

desillusie erg groot. Volgens de onomastische tabel is er in het werk zestien keer sprake van de *Grand Chef*. Trepper's versie van zijn avonturen (*Le Grand Jeu*) en die van Gilles Per-rault (*L'Orchestre Rouge*) wordt door de auteur aanvaard, ook voor wat betreft de (toch dikwijls van vraagtekens voorziene) vlucht dankzij de twee uitgangen van de Parijse apotheek, ook daar waar het gaat over de overwinning van Trepper op zijn nazi-cipiers. Maar naast zijn ontsnapping (p. 324) op 13 september 1943, zijn lofrede op de infanterist (p. 416) en zijn veroordeling in één woord samengevat als "renegaat" (p. 466), niets over zijn terugkeer naar de U.S.S.R., niets over de wijze waarop hij door de Sovjets behandeld werd, over zijn verblijf in de Loebianka, over zijn bevrijding onder Kroetsjov, over zijn Poolse tegenvallers voor hij naar het Westen kwam. Wij zouden toch graag geweten hebben waaraan hij zoveel eer en zoveel verachting verdiende !

Terecht krijgt Breendonk veel aandacht. Ongelukkig genoeg ook daar onjuistheden, die niet allemaal de *doktrine* betreffen. Natuurlijk waren de gevangenen van Breendonk allemaal *antifascisten*, en het is alleen aan *antifascisten* dat de koning eer bewijst door een krans neer te leggen aan de eksekutiepallen. Opzettelijk wordt er vergeten dat er bij de politieke gevangenen mensen van links en van rechts waren; dat er *reactionnaires* (al dan niet bewust voor de sovjet-geallieerde werkend) bij het Rode Orkest waren, wordt verzwegen. We vernemen met verbazing dat het fort van Breendonk in 1906 gebouwd werd aan de rand van de grote weg van Antwerpen naar Brussel... autoweg die er pas na de eerste wereldoorlog kwam; we vernemen ook dat het het belangrijkste bastion van België was, terwijl het een van de kleine forten van de gordel rond Antwerpen was; we vernemen nog dat het een gevangenis van de Gestapo en de Wehrmacht betrof terwijl we weten dat de Sicherheitsdienst het in handen had en de Wehrmacht enkel de wacht optrok en daarbij nog dikwijls konflikten had met de SS. Tenslotte wordt aan de Britse generaal Horrocks verweten dat hij geen getuigenis aflegde over de misdaden begaan te Breendonk, terwijl toch Een eenheid van zijn 30e korps aangevoerd door kolonel Silvertop en majoor Dunlop bevrijdde Breendonk op 4 september 1944... bevrijdde ooggetuigen van de nazi-misdaden en maakte zich meester van een deel van de dokumenten van de Gestapo. Maar eenieder weet dat, hoewel Breendonk inderdaad op 4 september 1944 door die eenheid bevrijd werd, de SS reeds op 31 augustus het Fort helemaal leeggemaakt hadden en de gevangenen naar Vught overgebracht. Beter dan wie ook weten wij welke moeilijkheden de Britten toen ontmoetten (p. 423) daar wij onze medewerking verleenden aan de diensten van de XXIe Legergroep die inder-tijd poogden de waarheid over Breendonk te achterhalen. Er wordt hulde gebracht aan de Belgen die het Rode Orkest hielpen en er een belangrijke rol in speelden. Er wordt ook onderlijnd dat - hoewel de werking door de Bondsrepubliek Duitsland niet steeds naar waarde werd geschat en soms zelfs belasterd - ons land officieel hulde bracht aan de dappere leden van het net. Maar ook daar vinden we zulke in het oog lopende vergissingen dat ze ons vertrouwen in de andere gepubliceerde dokumenten

aantasten. Bijvoorbeeld deze passus : België eerde op politiek gebied twintig leden van het net met de hoge vereremerking met het Kruis van de Politieke Gevangene, twee werden als burgerlijk weerstander erkend en één als politiek vluchteling (sic) (p. 443-444). - Pittoresk is wel dat deze (op zijn minst slecht vertaalde) inlichting wordt toegeschreven aan Paul Bihin, ambassadeur van België in de Duitse Demokratische Republiek... Men kan zich moeilijk voorstellen dat het vroegere hoofd van de Belgische Staatsveiligheid de situatie zo onjuist voorstelde. Meer bepaald dat een Belgische erkend (werd) als politiek vluchteling (p. 444) is verbijsterend. Er wordt niet gealludeerd op de titel agent van de inlichtings- en aktiediensten en op de toekenningen van nationale orden die toch stichtelijker zijn.

Wij zullen voorbijgaan aan de fouten in de transkriptie van sommige namen (Herez voor Hersz Sokol), aan het stilzwijgen over de familiebanden tussen verschillende leden van het net en Ministers van de Belgische regering te Londen (Jules Jaspar, Suzanne Spaak), aan de totale miskenning van de omstandigheden i.v.m. het verzet in België en van de volmaakte solidariteit tussen de weerstanders of zij nu pro-sovjet, pro-Engels of pro-Amerikaans waren. Wel erg interessant zijn de technische schema's, de organigrammen en bepaalde voor het eerst gepubliceerde dokumenten.

Petje af ook voor bepaalde precizeringen zoals deze betreffende Johann Wenzel, ontsnapt uit de handen van de Gestapo en gestorven in de D.D.R. na verschillende gesprekken met Mader, wat in tegenspraak schijnt te staan met wat Trepper, Perrault en Harmsen over hem schreven, zo bv. over zijn overlijden in een sovjet-gevangenis. Een bewijs te meer van het ontbreken van wetenschappelijke uitwisseling tussen historici van verschillende tendens. Wanneer komen er eindelijk echte, niet met doktrinale hypoteken bezwaarde kontakten tussen historici van weerstand en gevangenschap uit Oost en West ? Zonder deze zal de afstand tussen de twee logosferen (1) nog groter worden, zal een kloof ontstaan tussen de twee interpretaties en zal, ergst van al, de zelfvoldoening aan deze en gene zijde van de Elbe toenemen. De ondoordringbaarheid is altijd een bron van vijandschap !

Paul M.G. LEVY

(1) Logosferen noemen wij die delen van de bewijsvoering die echter zijn dan de werkelijkheid, omdat alleen zij medegedeeld worden. Rote Kapelle gegen Hitler vormt een belangrijk element van de Oostelijke logosfeer : de eerste uitgave op 30.000 eksemplaren (1979) is uitgeput; een nieuwe uitgave op 20.000 uitgaven is gepland voor begin 1981.

M. CARLIER, *La genèse de l'Assurance Maladie - Invalidité obligatoire en Belgique*, CRISP, Courrier hebdomadaire 872-873, 14 mars 1980, 4°.

In het kader van een studiedag van de *Groupe d'étude pour une réforme de la médecine* (GERM) gewijd aan de Ziekte- en Invaliditeitsverzekering, trachtte de auteur de oorsprong van die na de oorlog ingevoerde verplichte verzekering nader te omschrijven.

Naast de bestaande bibliografie heeft zij nieuwe bronnen aangeboord, o.a. de archieven van de socialistische mutualiteiten en de dokumenten-Delsinne (gedeponeerd op het Centrum); zij ondervroeg de nog levende getuigen van de oorlogsonderhandelingen (G. Velter en A. Cool).

Het voornaamste wat dit werk bijbrengt is de stelling dat, in tegenstelling tot wat men dacht, het Belgisch systeem minder het resultaat was van de ideeën van Lord Beveridge dan wel van het in de praktijk omzetten van onze methode van politieke besluitvorming gekarakteriseerd door de gewoonte van het *compromis*, door de *institutionalizing* van het overleg tussen sociale gesprekspartners...

De auteur bewijst inderdaad dat de hervormingsidee reeds voor de oorlog leefde en sinds het begin van de oorlog zijn rol speelde in de onderhandelingen tussen de mutualiteiten. De opmaak van de plannen tijdens de klandestiene onderhandelingen tussen het patronaat en de vakbonden in de oorlog, werd gedomineerd door de wil om tot sociale vrede en paritair overleg te komen. Van katholieke zijde werd van in het begin op de vrije keuze gehamerd wat het pluralisme van de instellingen, kenmerkend voor het belgisch systeem, voor gevolg had.

Alhoewel amper twee jaar na de oprichting van de Z.I.V. er al over hervormingen gepraat werd, moet toch vastgesteld worden dat de snelheid waarmee maatregelen getroffen werden aan een door de bezetting in zijn gezondheid getroffen bevolking, de middelen gaf die vlug te herwinnen.

José GOTOVITCH

Paul CERF, *De l'épuration au Grand-Duché de Luxembourg après la seconde guerre mondiale*, Luxembourg, 1980, Imprimerie St.-Paul, 8°, 262 p.

Het getuigt niet van imperialismen een werk over het Groot-Hertogdom te behandelen in *Mededelingen* gewijd aan de historiografie van de oorlog in België. Het gaat hier niet alleen om geografische nabijheid, maar veel meer om de voorbeeldigheid van de manier van werken van een auteur die op geldige wijze een moeilijk onderwerp bestudeerde.

Het boek van Paul Cerf behandelt het vraagstuk inderdaad volledig. Van de oorsprong van de nazi-groepen tot de portretten van de leiders van de kollaboratie, van de beschrijving van de staatsorganisatie en het dagelijks leven tijdens de bezetting tot de verschillende manieren van nazi-repressie. Het geeft een bondig maar aangrijpend beeld van de bezettingsperiode.

Maar doorheen het onderzoek van de epuratie in alle sociale, professionele, politieke of kulturele groepen grijpt de auteur voortdurend terug naar hun houding tijdens de oorlog. Zonder taboes : met doordachtheid en maat behandelt hij zowel de politieke als de economische milieus, meer in het bijzonder het geval Aloyse Meyer van ARBED. Vervolgens legt hij de vergissingen van de epuratie op de rooster, waarbij hij de gevallen van parate eksekutie tot hun juiste verhoudingen terugbrengt. Hij beschrijft ook de vlugge evolutie van Gerechtigheid naar vergevingsgezindheid, het gestreng optreden niet verdoezelend.

Niet alleen voeren bepaalde gevallen hem naar België, maar ook kan het door Cerf gebruikte model dienen voor een gelijkaardige studie over ons land. Weliswaar zijn de verhoudingen anders, maar er is ook meer groepswork mogelijk.

José GOTOVITCH

Ceux du Fort d'Eben-Emael, Liège, Amicale du Fort, 1978, 4°, 11., 157 p. (B 1518).

Het is omdat België in 1914 "tranen van bloed weende" daar de door Brialmont geëiste bouw van een fort om de bres van Visé af te dammen niet doorging, dat in 1931 ter gelegenheid van de reorganisatie van de Versterkte Stelling Luik besloten werd tot de bouw van het fort van Eben-Emael. Oorspronkelijk was het slechts de bedoeling open batterijen in te richten, en de beslissing een modern fort te bouwen werd lang betwist. Uiteindelijk werd ze toch genomen; het graven van het Albertkanaal gaf de gelegenheid in het massief gevormd door de ontstane brede kloof, het krachtigste verdedigingswerk van het Belgisch defensief systeem op te richten. De Franse officieren lazen er in hun veldtochtnota 1940 over : *Het gepantserde fort van Eben-Emael, noordelijke hoekpijler van de verdediging van Luik, is vergelijkbaar met de meest krachtige verdedigingswerken van onze Noord-Oostelijke versterkingen...* In feite was Eben-Emael, zoals de Maginot-lijn, een mythe; de oninneembare vesting bood maar één dag weerstand. Zoals met andere mythen lag ook Eben-Emael aan de oorsprong van een overvloedige historische literatuur. Aldie werken zijn min of meer gedetailleerde historische van de gebeurtenissen op 10 en 11 mei 1940. Het boek dat voorligt bestaat uit een kroniek, of beter een opeenvolging van kronieken. Verschillende kommandanten van verdedigingsposten of verantwoordelijken van diensten hebben in gevangenschap of na de oorlog het relaas van hun activiteiten op

10 en 11 mei opgetekend. De teksten die daarvan teruggevonden konden worden, werden hier gepubliceerd. Voegen wij eraan toe dat verschillende foto's en schetsen de tekst, die dikwijls van een grote technische dorheid is, verduidelijken.

Alain DANTOING

de FABRIBECKERS, *La campagne de l'Armée belge en 1940*, Bruxelles-Paris, Rossel, s.d., 8°, ann., bibl., cart., ill., 381 p. (B 1551).

Met een technisch meesterschap dat nooit afbreuk doet aan de stijl, verhaalt dit boek de veldtocht van het Belgisch leger in 1940. De sterkte van het werk wordt uitgemaakt door zijn uitstekende heuristische en bibliografische grondslagen; onmisbare lektuur dus voor elkeen die zich aan de behandelde feiten interesseert. De auteur gebruikte inderdaad niet alleen de archieven van de Historische Dienst van het Leger en werken van de Krijgsschool, maar ook persoonlijke nota's en Duitse werken. De leesbaarheid van de tekst - het relaas van militaire operaties heeft voor de profaan dikwijls een afschrikwekkende ingewikkeldheid - wordt verhoogd door de publikatie in annex van 15 kaarten. Goede gravures van James Thiriart luisteren dit uitstekende boek op; zij zijn gebaseerd op de studie van de krijgsverrichtingen en hebben dus documentaire waarde.

Alhoewel zij het belangrijkste gedeelte van het werk uitmaken, willen wij nog aanstippen dat de auteur zich niet strikt beperkt heeft tot de militaire operaties als dusdanig. In de eerste zeventig bladzijden schetst hij de evolutie van de internationale situatie sinds 1919, beschrijft het Belgisch leger aan de vooravond van het konflikt en stelt ons de andere legers die gaan oorlog voeren voor.

Vooraleer de besluiten nog deze bedenking. De auteur laat zich verleiden tot erg persoonlijke oordelen in zijn algemene beschouwingen met politieke draagwijdte. Het kadert niet in deze lektuurnota hem dit te verwijten, maar wij willen er wel op wijzen dat hij er de verantwoordelijkheid voor draagt. Halen wij een voorbeeld aan. Bij de beschrijvingen van de opkomst van het nazisme in Duitsland schrijft de auteur (p. 12) : ... de gedurfde theorieën van Adolf Hitler, in een theatrale atmosfeer verkondigd, deden een deel van de bevolking opleven; zo de jeugd, aan wie hij een ideaal van orde en grootsheid gaf dat een parlementair regime moeilijk kon verschaffen. Het is mogelijk dat de Weimar-republiek geen ideaal van orde en grootsheid kon verschaffen, maar aan de hand van een dergelijk voorbeeld veralgemeende besluiten trekken lijkt ons moeilijk verdedigbaar. Het voorbeeld van Engeland is trouwens al voldoende om dergelijke theorie te ontkrachten.

Alain DANTOING

Erik DEFOORT, *Charles Maurras en de Action Française in België*, Nijmegen-Brugge, B. Gottmer-Orion, 1978, 8°, ann., bibl., 430 p. (B 1524).

Dit boek is de neerslag van een gedeelte van de tesis waarmee de schrijver in 1975 promoveerde tot doctor in de Letteren en Wijsbegeerte aan de Katholieke Universiteit te Leuven. Dit stuk nieuwste Belgische geschiedenis was tot dan toe een grote onbekende; dat dit oorspronkelijk werk ook meteen aangepast werd om een breder publiek dan alleen maar het academisch cénakel van beroepshistorici te bereiken is verheugend.

Deze aanpassing doet nergens afbreuk aan de grondigheid : de doorgenomen literatuur, de geraadpleegde bronnen (o.m. heel wat private briefwisseling) vergden jarenlange geduldige arbeid. Een schoonheidsfout is wel dat de titel omwille van de verkoopbaarheid (door de uitgever ?) werd aangepast en meer belooft dan het boek geven wil : in feite houdt de studie op in 1926/1927 (met de veroordeling van de *Action Française* door het Heilig Officie op 29 december 1926). Dit neemt niet weg dat hier belangrijk materiaal wordt aangebracht voor een beter verstaan van de Belgische politiek in de jaren dertig, vooral dan van de standpunten van de traditionele katholieke partij (1). In een slotbeschouwing schetst Defoort enkele van die problemen van de jaren '30, waaronder de verhouding tussen *Action Française* en het rexisme, en wijst op een aantal nog braakliggende terreinen van onderzoek.

De auteur gaat in de loop van deze studie enkele keren een discussie aan met de Amerikaan Eugen Weber, auteur van een standaardwerk over de *Action Française* (2), en komt voor wat België betreft tot een volkomen tegengesteld besluit (p. 358).

Het steeds opnieuw inlassen van spreektaal en andere modische taaltierelantijntjes zal bij menigeen (estetische) weerstanden oproepen; bovendien vermindert het de vlotte verstaanbaarheid van méér dan één passus; en de geïnteresseerde lezer

-
- (1) Te vermelden is dat E. Defoort reeds elders deelaspekten heeft uitgewerkt : Les catholiques belges face à Maurras et à l'Action Française, 1898-1914, in de *Revue d'histoire ecclésiastique*, Vol. LXXIII, 1978, nr. 2, pp. 315-333 en Vol. LXXIII, 1978, nr. 3, pp. 593-631; L'Action Française dans le nationalisme belge 1914-1918, in *Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis / Revue Belge d'Histoire Contemporaine*, jrg. VII, 1976, nr. 1/2, pp. 113-152; Le courant réactionnaire dans le catholicisme francophone belge 1918-1926. Première approche, in *Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis / Revue Belge d'Histoire Contemporaine*, jrg. VIII, 1977, nr. 1/2, pp. 81-153.
- (2) Een (detail)raadsel blijft waarom hij bedoelde studie van Weber onafgebroken in de franse vertaling van 1964 aanhaalt, terwijl hij toch naar de twee jaar oudere originele engelstalige uitgave moet verwijzen.

die het nederlands niet als moedertaal heeft zal die taaleigenaardigheden ook wel niet in dank afnemen. Ook moet betreurd dat de uitgever geen nauwgezette korrektor vond om de zetduivel uit het boek te houden, dat overigens voortreffelijk is gepresenteerd.

Luk KONGS

Désiré DENUIT, *Le village dans la guerre. Carnets d'un journaliste ou la vie sous l'occupation*, Bruxelles, Louis Musin, 1980, ill., 325 p.

In *L'Eté ambigu de 1940* vertelde Désiré Denuit, oud-hoofdredakteur van *Le Soir*, over zijn persoonlijke belevenissen in de bewogen maanden voor de inval van mei 1940, tijdens de vlucht en daarna tijdens de enkele maanden doorgebracht in Frankrijk.

De auteur had een vervolg op zijn kroniek. Vandaar dan ook dit boek, dat een landelijk fresco schildert van het leven tijdens de bezetting.

Teruggekeerd in België in de herfst van 1940, sloot de journalist Denuit van de *Soir* zich niet aan bij de nieuwe ploeg die de spil was van de *Moffenkrant* met de van het grote vooroorlogse Belgische dagblad gestolen titel.

Zonder beroepsbezigheid, en om een in de oorlog gevaarlijke leegloperij (risiko van verplichte tewerkstelling) te vermijden, besloot de auteur op zijn manier de materiële en voedselmoeilijkheden van deze trieste tijd op te lossen: het werd tuinieren en kweken in het klein op een stukje grond dat hij buiten bezat temidden van een bekoorlijke vallei in Waals-Brabant.

Zijn boek is dus de kroniek van een stedelijke buitenman, door de omstandigheden tot de aarde wedergekeerd. Het boek is niet alleen een weergave van de zorg voor eten en verwarming (levensnoodzakelijke zorgen op dat ogenblik), van hoop en wanhoop over de uitslag van de oorlog, maar Denuit geeft ook een buitengewoon levendige rekonstruktie van wat toen een klein dorpje in Waals-Brabant was.

De mentaliteit van de boer, de rustige liefde van de buitenlui voor hun bodem, de delikate attenties die zij hadden voor degenen die zij als de hunnen beschouwden, konden alleen maar goed geschreven worden door een man die, zoals de auteur, zo authentiek kan schrijven over het genot zijn schop te zien blinken door het contact met de aarde.

Voegen wij hieraan toe dat het boek van Denuit krioelt van interessante kleine opmerkingen i.v.m. wat men in de politieke *Underground* dacht over de houding van de koning over het gedrag van de hoogste geestelijke en administratieve autoriteiten, de naoorlogse politieke, sociale en economische problemen enz.

Alhoewel hij op het platteland woonde ging Denuit tijdens de oorlogsjaren inderdaad af en toe terug naar Brussel. Dat gaf hem de gelegenheid het kontakt - dikwijls voorbijgaand - te herstellen met politieke notabelen die hij professioneel kende van voor de oorlog.

Om te besluiten aarzelen wij niet te schrijven dat dit werk dient gelezen te worden door iedereen die een konkreet beeld wil hebben van het leven tijdens de bezetting.

Alain DANTOING

Filip DE PILLECYN, *Face au mur*, De Clauwaert, 1979, 8°, 179 p. (B 1691).

Dit boek, *Mémoires*? (want de auteur heeft de tekst achteraf nagekeken en ontdaan van te veel bitterheid), dagboek? (het werd opgetekend in de gevangenis naar aanleiding van de dagelijkse gewaarwordingen van de opgesloten auteur) is zonder enige twijfel een interessante bijdrage voor de studie van het repressiefenomeen, en dan voornamelijk van de mensonwaardige toestanden, waarin de van *incivisme* verdachten en daarna voor *incivisme* veroordeelden moesten leven. De eigen angst en de deernis voor anderen, de ontmoediging en de verontwaardiging worden hier met de Pillecyns treffende zeggenskracht diep menselijk weergegeven, als bron voor de atmosfeer niet te evenaren.

De kennis en het begrijpen van De Pillecyns oeuvre heeft door deze uitgave zeker nog meer diepgang gekregen. De verantwoording, door Bert Ranke, en het profiel van de auteur, door Anton Van Wilderode als nawoord gebracht, situeren dit werk in de bewustwording en de groei van de romancier De Pillecyn. Naast *Het dagboek van mijn gevangenisleven*, van Theo Brouns (1), *Dagboek van een zware tijd*, van Lambert Swerts (2) en het *Dagboek van Irma Laplasse* (3), vormt dit boek onbetwistbaar een bijdrage tot het repressiefenomeen, zoals het door Vlamingen ondergaan werd. We hadden wel graag de oorspronkelijke tekst van het manuscript van De Pillecyn gezien, die harder was, precieser was, zoals Willem Melis het in de inleiding schrijft, maar misschien past het soms, zelfs voor een pietlutterig historicus, niet de kleine, preciese feitjes te bestuderen, maar de onmenselijkheid in zijn geheel te laten spreken.

Wim MEYERS

-
- (1) Werd postuum uitgegeven als Theo BROUNS, *Dagboek van mijn gevangenisleven* (28 okt. 1944 / 28 maart 1946), Antwerpen, De Nederlandsche Boekhandel, 1969, 8°, ann., 459 p.
 - (2) Lambert SWERTS, *Dagboek van een zware tijd* (Repressiejaren '44/'50), Antwerpen, De Nederlandsche Boekhandel, 1968, 8°, 176 p.
 - (3) Voor het eerst uitgegeven in 1949, en opnieuw, voorzien van een inleiding, uitgegeven door Karel VAN ISACKER, *De Zaak Irma Laplasse. Stukken voor een dossier*, Antwerpen, De Nederlandsche Boekhandel, 1970, 8°, cart., 132 p.

R. GILLIS, 29 mai 1940 - *Tancrémont tient toujours*, Olne, Pirotte, 1978, 8°, bibl., ill., 185 p. (B 1469).

In zijn algemeen werk over de Tweede Wereldoorlog schrijft R. Cartier dat in een voorbemerking bij de Frans-Duitse wapenstilstand van 1940, de overwinnaar een eresaluut bracht aan het heroïsme van de overwonnenen. Desalniettemin ontstond de mening dat Frankrijk niet gevochten had. Van een gedeeltelijke waarheid maakte men een algemene waarheid, die zwaar woog en weegt op de morele houding van de natie. Een dergelijke mening - veronderstellende dat ze in ons land ooit bestaan heeft - zou door het boek van Gillis klinkend gelogenstraft worden. De auteur legt inderdaad de nadruk op een weinig bekend aspect van onze geschiedenis, nl. de weerstand tot 29 mei 1940 van een van de forten van de stelling-Luik : Tancrémont. De bevelhebber ervan, Cdt. Devos, gaf zich slechts over na van de Duitse aanvallers formele waarborgen te hebben verkregen aangaande de werkelijke kapitulatie van onze legers.

Dat is niet de enige verdienste van dit werkje, gebaseerd op getuigenissen van deelnemers en wemelend van technische details betreffende de verdediging en de organisatie van het fort; verplichte lektuur dus voor elke militaire historicus die zich interesseert aan de besproken periode.

Het is hier wel de plaats om erop te wijzen dat de literatuur over het onderwerp besproken in dit boek, zopas verrijkt werd met een uitstekend artikel van de oud-bevelhebber van het fort zelf, Kolonel Devos, in het maartnummer 1979 van *La Belgique Militaire*.

Alain DANTOING

Een geschiedenis van het Belgisch kommunisme, 1921-1945. VMT Cahier 2, Masereelfonds, mei 1980, 8°, 154 p.

Dit cahier bestaat grotendeels uit een verslag van een op 28 april 1979 door het *Collectif d'Histoire et d'Etudes Marxistes* (CHEMA) aan de U.L.B. gehouden studiedag.

Marcel Liebman, Rudi Van Doorslaer en José Gotovitch hadden het er respektievelijk over de stichting van de K.P.B., de periode tussen de twee wereldoorlogen en de periode van oorlog en bevrijding. Van Doorslaer schetst de K.P. van het einde van de dertiger jaren als grondig veranderd t.o.v. die van 1921; niet alleen externe (socio-ekonomische evolutie, arbeidersbeweging, nationale en internationale politieke gebeurtenissen) en interne (evolutie in de U.S.S.R.) omstandigheden waren gewijzigd, maar ook was de K.P.B. uit de marginaliteit getreden, aldus Van Doorslaer.

Het is ook tegen die achtergrond dat men de evolutie van de K.P. tijdens de tweede wereldoorlog moet zien. Gotovitch

behandelt deze gespeend van elke partijdigheid; zijn referaat had dan ook als ondertitel *de eerste gegevens voor een wetenschappelijke benadering*.

Zijn uiteenzetting is even nuttig op theoretisch gebied (specifieke problemen bij de studie van de oorlogsperiode), als wat de kronologie van de feiten aangaat. Enkel door desacraliserend tewerk te gaan en ernstige bronnenkritiek uit te oefenen kan men de periode mei '40 - lente '41, die rond de 22e juni 1941, de tijd van de gewapende aktie, die van na juli 1943 met de aanhouding van de partijtop, en de periode van de bevrijding zijn reële betekenis geven, schrijft Gotovitch terecht. Hij geeft ook thematische probleemstellingen aan, als daar zijn de identiteit van de Belgische kommunisten, de plaats van de K.P. in de arbeidersbeweging, de rol van de Kommunistische Internationale, het nationaliteitsvraagstuk.

Bijzonder interessant aan dit nummer van de cahiers is het afdrukken van de diskussie die na elk referaat volgde. Getuigen van de gebeurtenissen en historici gaan er in op de vaststellingen van de referaathouders.

Erg nuttig is ook een vrij volledige bibliografie van de kommunistische beweging in België (uitgaven door en over de K.P.B.), bezorgd door Bernard Dandois.

Al met al dus is dit cahier een nuttig werkinstrument als aanzet van een grondige studie van de K.P.B., ook in het interbellum en de oorlogsjaren.

Dirk MARTIN

A. LHEUREUX, *Classe 38. Souvenirs d'un Chasseur Ardennais devenu agent parachutiste*, Bruxelles, 8°, L. Musin, 1979, ill., 187 p. (B 1539).

Een van die boeken die men niet meer durft verwachten: een geheim agent van het *Special Operations Executive* (S.O.E.) vertelt zijn avonturen, op eenvoudige doch levendige manier. Waaron zijn er toch niet meer overlevenden van de grote sprong in de nacht die hun herinneringen neerschrijven! Het is interessant voor de profaan en uitermate nuttig voor de historicus die een beetje leven kan brengen in de oude dossiers waarmee hij werkt. Wel betreuren we dat de auteur door het te pas en te onpas hulde willen brengen aan zijn kameraden, de continuïteit van zijn boek breekt. Anderzijds heeft het de verdienste volkomen eerlijk te zijn: de geheim agent gaat niet aan de lacunes en de onvoorbereidheid van de pionierstijd voorbij (hij werd in september 1941 op tweeëntwintigjarige leeftijd geparacheerd!).

Gelukkig zou er nadien vooruitgang geboekt worden! De odyssee van de auteur in België is van relatief korte duur

daar hij op 14 april 1942 per toeval gearresteerd werd : de Duitsers waren op zoek naar een centrum voor valschermspringers in een naburig huis. Dan kwam de gevangenschap, het afvoeren naar Duitsland en de triomfantelijke terugkeer in zijn geboortedorp. Merken wij om te besluiten op dat de interessante bladzijden in dit boek, die zijn, gewijd aan het leven van de agent in Groot-Brittannië en in het bezette land. Dit beslaat respectievelijk 22 en 26 bladzijden op een totaal van 115. Wij zouden graag gezien hebben dat deze periodes uitgebreider behandeld werden.

Jean DUJARDIN

J.L. MOULTON, *Battle for Antwerp*, London, Allan Ltd., 1978, 8°, ill., cart., 208 p. (B 1473).

Generaal-majoor Moulton, zelf deelnemer aan de gevechten, beschrijft in dit werk de militair-strategische aspecten van de verovering van Antwerpen en de Scheldemonding. Bij de inname van stad en haven benadrukt hij de rol van de weerstand, maar dit vormt slechts het kleinste deel van zijn boek. *Battle for Antwerp* is echter mee de beschrijving van Montgomery's misrekeningen bij zijn plan zo vlug mogelijk de Rijn- en Roerstreek in handen te krijgen. Daardoor liet hij een reorganisatie van Duitse legereenheden die de Scheldeloop nog beheersten, toe. Toen men zich realiseerde dat de bevoorrading van de geallieerde legers in het gedrang kwam doordat de Antwerpse haven niet kon gebruikt worden, werd eindelijk de zuivering van de Scheldeoevers begonnen (2 oktober 1944). De auteur wijst erop dat men tegelijkertijd de grootste inspanningen bleef doen om naar de Roer door te stoten; Montgomery moest echter toegeven dat de twee objectieven niet tegelijkertijd konden bereikt worden, en zo werd er uiteindelijk prioriteit aan gegeven om de Schelde op de Duitsers te veroveren (16 oktober). Vooral Kanadese troepen moesten het *vuile werk* doen daar zij de linkervleugel vormden van de geallieerde opmars; op 6 november 1944 kapituleerden de laatste Duitsers op Walcheren; op 28 november bereikte het eerste konvooi vrachtschepen de Antwerpse haven. Men zat echter met een zware balans : meer dan 15.000 gesneuvelden.

Moulton produceerde hiermee een goed gedocumenteerd militair-historisch werk, waarbij zowel de algemeen strategische kant van de zaak als de gevechten op het terrein (waarbij hij de nadruk legt op de aktie van amphibietroepen) geanalyseerd worden. Kaarten en foto's verlevendigen de vlot leesbare tekst; elk hoofdstuk heeft zijn notenapparaat, en tenslotte is er ook een index. Onjuistheden (*Albert canal* i.pl.v. kanaal van Wilbroek, p. 25) en verfransing of verengelsing van Nederlandstalige plaatsnamen e.d. (1) doen aan de waarde van *Battle for Antwerp* niets af.

Dirk MARTIN

(1) Het is wel verbazend dat in de nederlandse vertaling van Moulton's boek deze fouten nog eens opnieuw gemaakt werden.

G. PLACE en P. VANBELLINGEN, *Les bombardements alliés de 1944 dans le Centre, Haine-Saint-Pierre/Haine-Saint-Paul*, Cercle d'Histoire et de folklore Henri Guillemin, 1978, 4°, ill., 106 p. (B 1514).

Interessante monografie over plaatselijke geschiedenis gewijd aan een weinig bestudeerd vraagstuk. De auteurs - mocht hun voorbeeld nagevolgd worden ! - hebben gebruik gemaakt van alle hen ter beschikking staande bronnen (verslagen van de krijgsvorrichingen, rapporten van inlichtingsdiensten, pers, getuigenissen enz.) en brachten verder een rijke keuze aan illustraties samen.

Eén enkele opmerking : de veroordeling in het algemeen van bombardementen die slachtoffers onder de burgerbevolking maakten. Dat zou volgens ons meer genuanceerd moeten worden, daar zij deel uitmaken van de onvermijdelijke gebreken van de moderne oorlogsvorring... en men mag het lot van La Louvière toch niet op één lijn gaan stellen met dat van Coventry of Dresden ! Oorlog is niet mooi; onschuldigen boeten; dat valt te betreuren, maar ongelukkig genoeg liet de opgave van het Bomber Command om "D"day voor te bereiden, niet altijd toe overal die maatregelen te treffen die elke katastrofe konden vermijden.

Jean DUJARDIN

Claire PROWIZUR-SZYPER, *Conte à rebours, une résistante juive sous l'occupation*, Bruxelles, Louis Musin Editeur, 1979, 8°, 198 p. (B 1738).

De auteur wilde haar leven vertellen omdat haar dochters zouden weten. Haar persoonlijk lot is een stukje van de geschiedenis van de bezetting in België. Claire Prowizur is een Joodse van Poolse afkomst, in Duitsland geboren en te Brussel opgegroeid in de jaren dertig. Als ze veertien is moet ze werk zoeken, en vindt er dat haar familie, voortdurend gealarmeerd door de bedreiging met uitwijzing, kan doen overleven. Erg jong nog integreert ze zich in het Joodse socialistische milieu en vervoegt daarna het trotskisme, waarvan zij en haar echtgenoot tijdens de bezetting illegale militanten worden. Maar haar herinneringen zijn niet onmiddellijk politiek getint. Met vlugge en tedere pen wil ze vooral - en ze slaagt daar gemakkelijk in - het dagelijks bestaan van de twee keer illegale militanten (als Joden en als weerstanders) doen herleven. Een bestaan met materiële moeilijkheden, met angst om de familie (haar vader wordt onder haar ogen opgepakt), met onberedeneerde hoop, met persoonlijke of kollektieve (de *Grand Soir* !) ontgoochelingen. En dan komt de Dossin-kazerne waarvan de auteur een beklemmende beschrijving geeft; minuut per minuut doet ze ons de ontsnapping van het XXe konvooi beleven (haar echtgenoot en zij zelf zijn bij de overgeblevenen); ook de gore handeltjes, die nochtans levens gered hebben, komen aan bod : 100.000 F.

voor de bevrijding van Ernest Mandel, hoofd van de organisatie (de auteur was de tussenpersoon in deze transactie)...

Zo wordt de individuele aktie deel van het kollektieve epos, dit alles beschreven zonder grootspraak, op de juiste toon, direkt, aangrijpend.

José GOTOVITCH

Martin R. SCHARER, *Deutsche Annexionspolitik im Westen. Die Wiedereingliederung Eupen-Malmedys im zweiten Weltkrieg*, Bern, Peter Lang, 1978, 8°, ann., cart., 378 p.

De auteur beklemtoont dat hij geen lokale geschiedenis, maar ook geen geschiedenis van annexaties in het algemeen wil schrijven. Hij wil wel belichten *die maatregelen die genomen werden om E.-M. in te lijven en aan de Duitse toestanden aan te passen* (p. 21), de gevolgen daarvan voor de bevolking en haar reaktie erop.

Daartoe behandelt hij achtereenvolgens en erg gedetailleerd de militaire operaties van 1940, de eigenlijke annexatie, de nieuwe grenzen, de bestuurlijke maatregelen, de nationaliteitenkwestie, militieproblemen, de NSDAP, economie, kultuur, sociale sektor en tenslotte de publieke opinie.

De auteur komt in elk van deze hoofdstukken tot interessante conclusies: stippen we er enkele aan. Wat de administratie van E.-M. aangaat, die gebeurde niet door mensen van de streek, maar door Rijksduitsers. Ook opmerkenwaard was het verlenen van het Duits staatsburgerschap aan de inwoners (waarbij niet alleen met het ras maar ook met de politieke betrouwbaarheid werd rekening gehouden), terwijl men hen te Berlijn officieus nog als *Doppelstaatler* (p. 156) aanzag tot er een vredesverdrag met België zou gesloten zijn.

Op economisch vlak kan er, wat de landbouw betreft, volgens de auteur een intensivering van de productie worden vastgesteld. Schärer stelt zich hier echter weinig vragen bij de gevoerde landbouwpolitiek, o.a. i.v.m. de zogezegde verbetering van de toestand voor de kleine boeren.

De industrie ging het goed dankzij het presteren van *werk dat belangrijk was voor de oorlogsvoering* (p. 186). De auteur stelt de vraag of dat onder dwang gebeurde of door het winststreven... maar laat die vraag onbeantwoord. Ook levert hij geen kommentaar bij zijn vaststelling dat het patronaat "verplicht" werd bepaalde tarieven voor de loonberekening te gebruiken, en wat de prijzen betrof de zgn. *Preisstopverordnung* van 1936 van kracht was. Maar wie werd daardoor bevoordeligd? Langs de andere kant wijst de auteur er wel op, dat de levensstandaard daalde.

Op kultureel vlak legt Schärer er de nadruk op dat men alles Belgische wilde treffen, o.a. door een optreden tegen de Franse taal. Het Waalse dialect anderzijds werd niet direct aangevallen, wat volgens hem mee een verklaring ervoor kan zijn dat de bevolking in Malmedy (*preussischen Wallonen*, p. 210) pro-Duitser was dan in Eupen.

Ook de katholieke Kerk werd in dat kader aangepakt. Toch erkende zij de facto de inlijving van E.-M. bij het *Reich*. Serieus kwaad werd men er slechts toen aan de (financiële) belangen werd geraakt : er mochten nl. geen *Kirchensteuern* (p. 233) geheven worden.

Wat de sociale sektor aangaat geeft de auteur een beeld van wat verwezenlijkt werd, maar ook hier weer zonder daar veel bedenkingen aan vast te knopen. Alleen het eugenetika-beleid krijgt kritiek.

Aangaande de reacties van de bevolking op de nieuwe toestand tenslotte maakt Schärer een onderscheid tussen het *alt-belgische* en het *neubelgische* gebied. In het eerste, dat nooit tot Duitsland behoord had, heerste er van in den beginne een algemene passieve weerstand, met *Duitsland*, meer nog dan het nationaal-socialisme, als vijand. In het tweede geval was de reactie positief, alleszins tot in 1941-42 toen de stemming begon te keren; blijkbaar klopte het beeld van Duitsland toch niet meer met datgene dat men er van had in 1920 (toen E.-M. Belgisch werd). Ontevredenheid dook volgens de auteur vrij algemeen op; van weerstand was er echter enkel in uitzonderlijke gevallen sprake.

In het laatste algemene gedeelte van zijn werk gaat de auteur meer aan *duiding* doen. Om te beginnen vraagt hij zich af waarom de Belgische regering niet reageerde op de annexatie. Wilde deze daarmee *slechte voorwaarden voor een eventueel vredesverdrag* (p. 254) vermijden ?

In elk geval kon deze enige echte annexatie in het Westen zeer vlug en grondig doorgevoerd worden. De oorzaak daarvan ziet de auteur in het feit dat E.-M. voor 1920 grotendeels tot Duitsland behoorde en in de geslaagde Duitse propaganda tussen de twee oorlogen om een *Heim ins Reich*-stemming aan te kweken.

Dat naarmate de tijd vorderde, en ondanks het inzetten van een gesmeerd lopende administratie, de desillusies zich opstapelden, was volgens Schärer mede het gevolg van de ontstane spanning tussen Duits-nationalisme en nationaal-socialisme. Dit was vooral het probleem van de oudere generatie; de jongeren, die onder Belgisch bewind waren opgegroeid, stelden zich ronduit nationaal-socialistisch of belgicistisch op.

Toch verliep, zo Schärer, de overgang van Belgisch naar Duits regime zonder grote wijvingen, ondanks het niet samenvalen van *Reichsgrenze* met *Sprachgrenze* (p. 259), ondanks de

taal- en godsdienstpolitiek (was E.-M. niet voor een groot deel katholiek ?), ondanks een daling van de levensstanddaard, ondanks de moeilijkheden bij het verlenen van het Duits staatsburgerschap, ondanks de onpopulaire legerdienst in de *Wehrmacht*.

Naarmate de oorlog langer duurde en de eisen van het regime harder werden, steeg, zoals gezegd, ook de ontnuchtering, zodat paradoxaal genoeg, aldus de auteur, het Reich bewerkte wat België niet kon : *de in 1920 Belg geworden inwoners van Eupen-Malmedy ook innerlijk aan die staat te binden* (p. 260).

De auteur betreurt dan ook dat België met de repressie na de oorlog zo hard toesloeg, zonder rekening te houden met het verschil tussen een gewoon bezettingsregime en een annexatie.

Een goed notenapparaat en een aantal teksten en dokumenten vullen het boek van Schärer tenslotte nog aan. We durven het dan ook een standaardwerk noemen voor de geschiedenis van de Oostkantons tijdens W.O. II, al missen we af en toe een meer dan oppervlakkige kritiek over sommige aspecten van het nieuwe regime.

Dirk MARTIN

Ch. SOMERHAUSEN, *Les Belges déportés à Dora et dans ses kommandos*, Bruxelles, Centre Guillaume Jacquemyns, 1979, 8°, ann., bibl., cart., ill., tabl., 295 p. (B 1541).

De wetenschappelijke geschiedsschrijving over de Belgen in het nazi-concentratiekampstelsel is er de laatste jaren erg op vooruitgegaan dankzij een reeks universitaire verhandelingen. Eén ervan, voorgedragen aan de ULB en bekroond met de prijs Suzanne Tassier, is nu aan de eer : ze kreeg een verdiende uitgave in extenso. De auteur brengt er inderdaad het bewijs mee van grote kwaliteiten, die wij kort willen aanhalen.

Het kompleks Dora Mittelbau werd in de zomer 1943 in het Harz-gebergte opgericht als kommando van Buchenwald en werd autonoom in oktober 1944. Aangelegd in de flanken van het gebergte, met als enig doel het aanmaken van de nieuwe V1- en V2-wapens - dus om te voldoen aan militair-ekonomische motieven -, kende Dora een van de hoogste sterftekoëfficiënten van de KZ's (33%) als gevolg van aard en omstandigheden van het er opgelegde werk. Met uitzondering van Buchenwald, waaruit trouwens de meeste gevangenen van Dora afkomstig waren, is het aantal Belgen in het kompleks (vooral Dora-Harzungen-Ellrich) vergelijkbaar met dat in andere kampen. Het gaat hier om ongeveer 2000 mensen waarvoor de auteur een verschrikkelijke sterftekoëfficiënt van 57% kon vaststellen, en dit na slechts twee jaar bestaan van het kamp.

Deze Belgen sedert de zomer 1944 te Dora ondergebracht, worden door de auteur b.m.v. een aantal parallelle benade-

ringswijzen bestudeerd. Om te beginnen is er daar een degelijk algemeen overzicht i.v.m. het kamp zelf, dat zij uitstekend situeert in de geschiedenis van het concentratiekampstelsel. Daarna maakt zij gebruik van de steekkaarten opgesteld door twee van haar voorgangers, auteurs van werken over twee konvooien met Belgen voor Buchenwald (1). Zij vervolledigde het onderzoek door zelf dossiers van 274 gevallen afkomstig uit Gross Rosen uit te pluizen. Zij heeft echter verder willen gaan dan een puur statistisch-sociologische enquête om het echte kampleven te kunnen vatten : vragenlijsten en interviews waren hier het middel.

Met dit originele materiaal heeft ze getracht én de objectieve werkelijkheid én het subjectieve gezichtspunt te omschrijven. Daarbij ontmoette ze - met een verwonderlijke beheersing van de historische kritiek - de meest omstreden, soms zelfs de meest pijnlijke problemen. Zo bv. waar het gaat over de selectiekriteria, waar aandacht wordt besteed aan het statistische element, aan persoonlijke herinneringen en aan het mechanisme van de selectie voor Dora, dat terecht een afschrikwekkende reputatie had.

Op die manier slaagt ze erin door vergelijking bepaalde geruchten, in het kollektieve bewustzijn van de gevangenen feiten geworden, te relativiseren. De auteur komt tot bepaalde hypothesen en aarzelt niet kritiek te leveren op de een beetje te vlug getrokken besluiten van de bestaande werken.

Toch vergeet ze op geen enkel moment dat ze met cijfers en feiten werkt die betrekking hebben op onbeschrijfelijk menselijk leed. Met bescheidenheid, maar met een onbetwistbare wetenschappelijke autoriteit heeft Christine Somerhausen hier een opmerkenswaardig werk geleverd. Het is een geluk dat een uitgever het publiek de gelegenheid geeft er kennis van te nemen.

José GOTOVITCH

J. STENGERS, *Léopold III et le gouvernement. Les deux politiques belges de 1940*, Paris/Gembloux, 1980, Duculot, 8°, bibl., ind., 250 p. (B 1713).

De auteur heeft zijn onderzoeksveld uitdrukkelijk afgebakend : de in 1940 gevoerde *politieken*. Wat hij erover schrijft laat hij aansluiten op hetgeen men toen van die *politieken* wist en de interpretatie die men eraan gaf. Laat ons dit zeggen : op methodologisch gebied was dat, gezien de vloed aan gebeurtenissen en dokumenten die de koningskwestie voeden, een weddenschap met grote risico's.

(1) Waarvan de samenvatting binnenkort zal verschijnen in de Bijdragen tot de geschiedenis van de tweede Wereldoorlog.

De koningskwestie toch gaf gedurende tien jaar een konflikt te zien waarvan de krachtlijnen soms moeilijk vast te stellen zijn. Dit lange krizismoment bevat ontegensprekelijk klasse-, ideologische, godsdienstige en morele konflikten; er zijn nog nauwkeurige onderzoeken nodig om alle draden ervan te ontwarren. Eén element eruit izoleren zou de werkelijkheid geweld aandoen.

Zolang de meningen botsten - en Jean Stengers onderlijnt dat - was er een diepe kloof tussen wat gezegd werd en wat men voelde, tussen de gebruikte argumenten en de echte motivaties. Hier is het zijn bedoeling over te gaan tot een wedersamenstelling van de feiten in verband met de verschillende versies die de ronde deden, en te kijken wat elke versie juist impliceerde, of men nu die implicaties op het moment zelf zag zitten of niet. Hij heeft nieuwe - waarvan sommige érg interessante - bronnen aangeboord, maar hij heeft vooral het bestaande materiaal samengebracht, geordend en nauwgezet onderzocht; het meest verbazende hierbij is dat de voornaamste punten van hetgeen hij aantoonde indertijd reeds aanwezig waren, maar dat ze niet ontcijferd werden.

Na kort te zijn ingegaan op het militaire drama van mei 1940, toont de auteur ons vervolgens hoe zich een koninklijke politiek, gegrondvest op de overtuiging van de onafwendbare en definitieve overwinning van het *Reich*, effectief ontwikkelde. Op militair gebied ziet de koning klaarder dan zijn ministers. Op politiek gebied echter geeft hij de zaak op. Het is een juridische interpretatiefout van een van zijn raadgevers die hem ervan weerhoudt een wat de auteur een *niet meer goed te maken katastrofe* noemt, te veroorzaken : nl. de vorming van een (door De Man geleide) regering op bezet grondgebied, regering die automatisch het kabinet-Pierlot uit de weg zou geruimd hebben.

Vervolgens heeft de auteur het over dit kabinet en zijn ineensstorting na de Franse wapenstilstand. Ineensstorting echter nà een juridische handigheid die de grondwettelijke continuïteit van zijn toekomstige handelingen zal redden. Hij toont inderdaad aan dat de beruchte, op artikel 82 van de Grondwet gebaseerde, formule die de gehele uitvoerende macht in de handen van de regering legde, een niet door de grondwetgever voorzien *nieuwigheid* was. Maar alvorens die macht te gebruiken hebben Pierlot en zijn ministers het ook opgegeven. Niet allemaal echter; Jean Stengers onderneemt hier een ware rehabilitatie van een politikus die de geschiedenis niet helemaal ernstig nam : Albert De Vleeschauwer, minister van Koloniën. Volgens de auteur is het aan de sluwheid en de koppigheid van deze laatste te danken dat te Londen in de herfst de regering opnieuw kon gevormd worden.

Zo komen we tot het belangrijkste deel van dit werk. De opnieuw gevormde regering verkondigt in het openbaar het sluiten van de gelederen rond de koning-gevangene. Dit is een fictie : de tegenstellingen blijven, hardleers maar in het geheim. Albert De Jonghe had reeds bewezen dat Leopold III niet ver-

zaak had aan het spelen van een politieke rol. Jean Stengers gaat op de ingeslagen weg voort en zet het bewijs meer kracht bij door een briljante analyse van de Richtlijnen van Bern en hun kontekst, die volgens ons afdoend vaststelt wat die koninklijke politiek was. En deze gaat in tegen wat de politiek van de ministers de Londen zal zijn en reeds is. De brieven uit Bern "vereeuwigen" de vizie van een Europa gedomineerd door het Reich en van een België niet meer in oorlog met Duitsland. Er blijkt wantrouwen uit jegens de Britten, o.a. wat Kongo betreft. In die politieke intenties kadert ook het onderhoud te Berchtesgaden, waar de auteur oordeelkundig aantoonde dat Hitler door niet in te gaan op wat de koning - die een openbare waarborg verhoopte i.v.m. de toekomst van België - verwachtte, voor de rest van de oorlog de fictie van de eensgezindheid tussen koning en regering redde. De nauwkeurige bewijsvoering van Jean Stengers sluit op dit gebied alle verdere discussie. En... hij stelt vast dat in deze aangelegenheid het document van kapitaal belang in 1945 gepubliceerd werd, waarna het op onverklaarbare wijze vergeten werd in de polemiek! Hetzelfde gebeurde met het politiek testament van de koning, opgesteld in januari 1944. De inhoud ervan bewees dat hij als hoofd van een Staat, lid van de grote democratische coalitie, gewoonweg de vier jaar durende strijd van de geallieerden en de weerstand van het Belgische volk niet meerekende. Sinds mei 1940 had hij geen duimbreed bewogen. Volgens Stengers zou zulk een document, openbaar gemaakt in september 1944 of zelfs in juli 1945, de koning onmogelijk gemaakt hebben.

Heel zijn studie door werkend met mensen en documenten heeft de auteur de kollektieve factoren niet over het hoofd willen zien. In enkele afsluitende zinnen legt hij uit dat het in functie was van de publieke opinie dat er gekozen werd, en dat het uiteindelijk het Belgische volk was dat het debat besliste.

Het werk is nu reeds een *bestseller*, en dat is maar goed ook. Het vormt een meesterlijk betoog van historische kritiek.

José GOTOVICH

A. THILL, *L'Insaississable patriote des Ardennes*, Stavelot, Impr. G. Chauveheid, 1979, 8°, ill., 376 p. (B 1628).

Dit zou een interessant boek hebben kunnen worden indien de auteur zich beperkt zou hebben tot wat in de titel staat, nl. zijn avonturen en die van de mannen die hij rekruteerde: de *Waalse kommandos*, een onafhankelijke groep aanvankelijk in informeel contact met de Groep G en de P.A., later overgegaan naar het G.L., Zone V. Maar de auteur heeft er zich - opzettelijk of niet - op toegelegd zijn getuigenis te verdrinken in ontelbare uitweidingen, zodat het wel erg moeilijk wordt er het originele uit te halen.

Dus maar enkele tientallen nuttige bladzijden (op 376) - en dan nog moeilijk leesbaar door het voortdurende gebruik van initialen en door de dikwijls voorkomende vermenging van hetgeen door de groep zelf verricht werd met hetgeen anderen deden.

Jean DUJARDIN

W. UGEUX, *Histoires de résistants*, Paris-Gembloux, Duculot, 1979, 8°, bibl., ill., ind., 201 p. (B 1545).

Aan het einde van een *Inleiding... in de eerste persoon* die het waard is gelezen, herlezen en overdacht te worden, schrijft William Ugeux : *Dit is heel eenvoudig het boek van mijn liefde, een boek waarvan ik enkele bladzijden onder het lamplicht heb willen leggen. Op hen, op mij, valt de duisternis van een avond gevuld van een eindelijk gevonden vrede en mannelijke tederheid, zo moeilijk te verwoorden en zo mooi om eraan te denken. Ik wil ook U dit laten aanvoelen.* De auteur kan er zeker van zijn dat hij daarin helemaal slaagt. Persoonlijk geef ik de voorkeur aan de beschrijving van gebeurtenissen waaraan hij zelf deel had; in elk geval hebben al zijn verhalen de grote verdienste van waarachtig te zijn. U gelooft niet dat de werkelijkheid soms verder gaat dan de verbeelding? Lees het mooie boek van Ugeux en u zult merken dat het helemaal niet nodig is de geschiedenis van de Weerstand te omhangen met romantische of zelfs rokambolleske franjes. Ons worden hier tien verhalen verteld. Men zou ermee kunnen doorgaan, want adembenemende feiten ontbraken niet in een tijd waarin velen zichzelf overstegen. Wij hebben teveel de neiging om dat te vergeten, maar een boek als dit is een uitstekende stimulans voor het geheugen.

Jean DUJARDIN

P. VANDROMME, *Le loup au cou de chien. Degrelle au service d'Hitler*, Bruxelles, Labor, 1978, 8°, ind., 147 p. (B 1480).

Het is in de vorm van een tragi-komedie in drie bedrijven dat Pol Vandromme - met de snijdende formuleringen van een briljant polemist - ons zijn vizie verduidelijkt over het rexisme en Degrelle in het interbellum en later. Het eerste bedrijf, onder de titel *De l'Action catholique à l'action politique*, beschrijft het ontstaan van het rexisme op de voedingsbodem van de A.C.J.B. als afgang van mystiek naar politiek (1), van apostolische aktie naar politiek aktivisme. Volgens de auteur isoleerde Degrelle de mythologie van de morele over-

(1) Stippen wij aan dat deze elegante formule afkomstig is van Peguy tijdens de zaak-Dreyfus. Na eerst gediend te hebben in de strijd voor de Rechtvaardigheid werd de affaire rond Dreyfus inderdaad een instrument in de republikeinse verdedigingspolitiek.

stijging uit het A.C.J.B.-projekt, verspreidde ze b.m.v. de moderne massamedia en maakte er de basis van voor zijn uitbuiting van het Schandaal met politieke doeleinden, waarbij hij met de ene hand wijwater gooide en met de andere vitriool. Deze demagogie veroorzaakte in januari 1943 de breuk met de A.C.J.B.; het eerste rexisme eindigde, en een tweede, gaande Du Poujadisme à la fascisation, begon. In dit deel beschrijft de auteur de opgang van het rexisme tot aan zijn hoogtepunt met de verkiezingen van 1936, opgang die volgens hem te wijten was aan een uitstekend politiek recept: het gebruik van een linkse woordenschat bij het streven naar een *propere* en autoritaire politiek. Het akkoord met het V.N.V. en de ongenueanceerde verdediging van de neutraliteitspolitiek betekende voor Rex de teruggang. Deze zelfmoordpolitiek, aldus Vandromme, bestond niet uit kinderstreken van een mythomaan maar uit daden gesteld in naam van de fascistische ideologie en des te meer bepaald door de fascistische Internationale, dat Degrelle erdoor betaald werd. *De wolf was een hond. Gehoorzame hond en huisdier, vastgemaakt aan zijn hok en vóór zijn eten.* Herkenbaar door zijn gezond uiterlijk en zijn kale hals. Met deze zin, voorbeeld van zijn bijtende stijl, besluit de auteur het tweede bedrijf van zijn toneelstuk. Het derde, *Du fascisme idéologique au fascisme militaire*, toont Degrelle als hitleromaan, dorstig naar het bloed van degenen die hij in zijn spoor meetrok naar het Russische front met als enig doel het forceren van zijn eigen politieke doorbraak. Bepaalde lezers zullen zeker de scherpe toon, het engagement van de auteur, het ontbreken van de sereniteit en de koude objectiviteit van de werken van professionele historici, betreuren. Moet men echter niet snedig zijn om windbuilen te doorprikken? Vandromme doet dit met talent. Dat is dan ook de grootste verdienste van zijn werk.

Alain DANTOING

Jan van LIESHOUT, *Het Hannibalspiel*, Bussum, Unieboek BV, 1980, ill., cart., ind., 335 p.

Als verklarende ondertitel voor zijn werk, schreef de auteur het volgende: *Het sinistere spel tijdens de Tweede Wereldoorlog van de contraspionagedienst der Kriegsmarine, dat leidde tot de ondergang van een Nederlands-Belgische verzetsdriehoek.* Dit zegt weliswaar niet veel, maar toch genoeg om als lokaas te dienen. Na twee inleidende hoofdstukken, waarin het oorlogsgebeuren in Nederlands Zuid-Limburg en in het aangrenzende Belgisch gebied uit de doeken wordt gedaan (met boeiende passages over het wel en wee van de Belgische forten), wordt zeer uitvoerig ingegaan op het ontstaan en de activiteiten van de drie verzetsgroepen die elkaar in het Zuid-Limburgse Eijsden vonden. Het gaat hier om de Dienst Luc, onder de leiding van Arthur Renkin, het verzetsbataljon van de Nederlander Nic Erkens en de Dienst Clarence, die in de Voerstreek opereerde onder het bevel van Jules Goffin, een oudgediende van La Dame Blanche tijdens de eerste wereldoorlog. In een volgend hoofd-

stuk, *Het Verraad*, wordt dan het eigenlijke *Hannibalspiel* op de voorgrond geplaatst. *Hannibalspiel* was de deknaam die door de Duitsers werd gebruikt voor de infiltratie van V-Mannen in de Limburgse afdelingen van voornoemde verzetsorganisaties. Het laatste hoofdstuk is volledig gewijd aan het lot van de ingevolge dat spel gearresteerde Nederlanders en Belgen. Met dit biezonder knap werk, dat zowel de specialist als de leek zal boeien, heeft van Lieshout in feite wat willen goedmaken. Het *Hannibalspiel* wordt inderdaad in de tot dusver verschenen delen van Dr. Lou de Jong over Nederland tijdens de tweede wereldoorlog niet genoemd. Om deze leemte te vullen, heeft van Lieshout, journalist van beroep, zijn boek geschreven dat, zoals hij het zelf in zijn inleiding schrijft, een bijdrage wil zijn tot een evenwichtiger geschiedschrijving over het verzet in het zuiden. Wij zijn van oordeel dat hij daarin wonderwel geslaagd is en bevelen zijn werk de Belgische lezers aan. Niet in het minst om nader kennis te maken met de plaatselijke werking, in casu Limburg en het Luikse, van grote netten als *Luc* en *Clarence* waarvan wij doorgaans slechts de topfiguren en het raderwerk op hoog niveau kennen.

Frans SELLESLAGH

J. VANWELKENHUYZEN, *Neutralité armée. La politique militaire de la Belgique pendant la "drôle de guerre"* (Collection Notre Passé), Bruxelles, La Renaissance du Livre, 1979, 12°, cart. (1), 183 p. (LC 3).

Ziehier een weinig opgemerkt werk, wat te wijten is aan de gewoontegetrouwe maar verbazende diskretie van deze uitgever. J. Vanwelkenhuyzen geeft een bilan van wat men nu weet over, en van wat allemaal gebeurde met de *militaire politiek* van België tussen september 1939 en mei 1940.

In feite is het centrale personage hier generaal Van Overstraeten, *echte meester van de Belgische militaire politiek* (p. 98), terwijl de regering, en in het bijzonder generaal Denis maar op de tweede plaats komen. D.w.z. dat het er meer op aankomt de strategische opvattingen van de militaire raadgever van de koning te bestuderen, dan de beslissingen van het kabinet.

Bestond er eigenlijk wel een Belgische militaire politiek *stricto sensu* in die tijd? Van Overstraeten doet opschrikken door zijn voorzichtigheid en zijn hooghartigheid. Tijdens het alarm van januari 1940, is hij tegen het wederoproepen van de verlofgangers langs de radio en beschouwt dat bijna als een

(1) Het weze ons toegelaten hier een kleine vergissing te signaleren. De schetsen op de blz. 37 en 114 werden omgewisseld, en niet de titels. D.w.z. dat men onder de juiste titel op blz. 37 de schets van blz. 114 moet bekijken en onder de titel van blz. 114 de schets van blz. 37.

provokatie (p. 86). In zijn ogen is de verdediging van de Ardennen van bijkomstig belang (p. 111). Het plan dat hij voorstaat voor de definitieve slagorde (waar hij de chef-staf de verantwoordelijkheid voor doet opnemen) geeft vrijwillig een belangrijk gedeelte van het Waals grondgebied op. Misschien was dat gerechtvaardigd. De auteur geeft hier enkele pertinente bedenkingen ten beste, maar hij ziet de gebeurtenissen met het oog van de rede, waarvoor niemand hem met de vinger kan wijzen. Het weze ons toch toegelaten erop te wijzen dat de nieuwe slagorde konkreet betekent : het opgeven van erg veel Waalse medeburgers waarvoor niets werd voorzien, zelfs geen voedselreserves. Zij zullen dan ook gaan leven met een zekere angst, berustend, wrokkig ook. Ergens zijn deze mensen de slachtoffers van de neutraliteitspolitiek; dat de Belgische houding terzake al of niet de enige mogelijke was, verandert niets aan hun situatie.

De Frans-Belgische betrekkingen worden uitgebreid bestudeerd; zij bestaan voornamelijk uit een voortdurend steekspel tussen Gamelin en Van Overstraeten, en dit in een dubbelzinnige atmosfeer waarin naïviteit en wantrouwen hun rol spelen, in elk geval langs Belgische kant. Bijvoorbeeld weigert de militaire raadgever van de koning aan de generalissimus de volledige tekst van de dokumenten van Mechelen-aan-de-Maas door te geven, maar hij vraagt wel dat het onze militaire attaché te Parijs zou toegelaten worden de verdedigingswerken aan de Franse Maas te bezoeken. Eigenlijk wil men profiteren van mekaar voor de eigen verdediging, en J. Vanwelkenhuyzen slaagt er wonderwel in de sfeer en de bijbedoelingen te Vincennes en te Brussel te beschrijven.

Over de neutraliteitspolitiek geeft hij verhelderende bedenkingen. *In een zulkdanig verdeeld land verschijnt de neutraliteit als het politieke cement van de landsverdediging* (p. 156), maar na een aanvankelijke ontplooiing van twee-derde van onze troepen tegen Frankrijk in september 1939, wordt de slagorde *openlijk unilateraal* (p. 157) tegen Duitsland gericht. En de auteur draait de gewoonlijk gestelde vraag om. Is zulk een verdedigingssysteem nog overeenkomstig de neutraliteit ?

Ziedaar enkele van de thema's bondig behandeld in dit werk, waarvan de taal elegant en aangenaam is. Een *nota over de bronnen* (pp. 173-182) bevat een korte bibliografie, de uitleg over de manier waarop de auteur tewerkging en de staat van zaken i.v.m. zijn eigen opzoeken : dit is onvermijdelijk voor een hedendaags onderwerp waarmee de auteur zich zo identificeert. Dit boek zal wel inslaan bij een publiek dat ernstige vulgarisatiewerken wil. De historici wachten nu op een werk waarin elke gebeurtenis gedetailleerd geanalyseerd wordt en met een kritisch apparaat dat hier natuurlijk ontbreekt. Misschien komt eens de langverwachte dag waarop J. Vanwelkenhuyzen hen dit werk zal schenken.

Jacques WYNANTS

G. WEBER, *Évadés - Voyageurs sans passeport*, Bruxelles, L. Musin, 1979, 8°, ill., 237 p. (B 1563).

Ziehier het verhaal van enkele ontsnappingen uit de vele (1) van krijgsgevangenen of toekomstige militairen van de Belgische strijdkrachten in Groot-Brittannië. Deze zwerftochten hebben allen als bijzonderheid dat niet van de bekende georganiseerde vluchtlijnen (*Comète*, *Pat O'Leary* enz.) werd gebruik gemaakt : het zijn individuele ondernemingen van mannen die erin geloofden. Dit goed geschreven boek is erg aangenaam om lezen. De aandacht neemt nooit af. Toch vertelt de auteur ons niet alleen anekdoten. Af en toe vindt men enkele niet altijd konformistische waarheden. Een intelligent boek dus, waarvan men de lektuur alleen maar kan aanbevelen aan diegenen die - zonder het altijd toe te geven - dromen over de Monte-Cristo's of Latude's van vandaag.

Jean DUJARDIN

Wolfram WEBER, *Die innere Sicherheit im besetzten Belgien und Nordfrankreich 1940-44*, Düsseldorf, Droste, 1978, 8°, 198 p. (B 1517).

In zijn studie gaat de auteur uit van de stelling dat de relatieve stabiliteit van de bezettingspolitiek gevoerd door de *Militärverwaltung*, die volgens hem fundamenteel en in gunstige zin verschilde van die in andere landen, maar tegelijkertijd de openbare zekerheid en orde (p. 15) verzekerde, de oorzaak is van de - in tegenstelling met het ressentiment na de eerste wereldoorlog - snelle normalisatie van de betrekkingen en van de vriendschappelijke sfeer tussen België en Duitsland na de tweede wereldoorlog.

Weber verdeelt het corpus van zijn werk in drie kronologische delen : het eerste gaande tot de inval in de U.S.S.R., het tweede tot de eerste fusillering van gijzelaars (27 november 1942) en het derde tot aan de bevrijding.

De auteur begint met een schets van de structuur van de *Militärverwaltung*, in het bijzonder van haar politionele en juridische bevoegdheden. Volgt een beschrijving van de toestand in België, die voor elk der periodes (cf. supra) opnieuw gespecificeerd wordt.

Daarnaast gaat Weber in op de saillante punten van het bezettingsregime i.v.m. de openbare orde. Er is daar de *Nacht- und Nebel-Erlass*, de deportatie van de Joden in 1942, de piek in de weerstandsactiviteiten rond de jaarwisseling 1942-43, de toenemende sabotagedaden en aanslagen op kollaborateurs (*Mitglieder der Erneuerungsbewegungen* (p. 143), zoals de auteur ze noemt).

(1) HAUTECLER (Georges), *Evasions réussies*, Liège, Soledí, 1966, 12°, 253 p.

Het bronnenonderzoek over deze materie brengt de auteur tot de bevinding dat de *Militärverwaltung* het oorlogsrecht niet schond bij het handhaven van de openbare veiligheid; meer nog, zij handelde uiteen bewuste desolidarisatie met het nationaal-socialisme. De *Militärverwaltung*, aldus Weber, pakte de weerstand enkel met volgens het volkerenrecht toegelaten middelen (p. 167) aan. Hij geeft wel toe dat er gijzelaars werden gefusilleerd, maar slechts weinig, en diegenen die neergeschoten werden, werden dan nog uitgepikt na een keuze vanuit politieke en humanitaire criteria (p. 167). De auteur wijst op de continuïteit en eenvormigheid in de gezagsuitoefening van de *Militärverwaltung*, en dit ondanks de konfliktsituatie die ontstond door het zich willen houden aan de konventie van Den Haag (*Militärverwaltung*) enerzijds, en de wil om de Belgische binnenlandse politieke situatie om te wentelen (Himmler en het R.S.H.A.) anderzijds.

Volgens de auteur kon de *Militärverwaltung* de *Hitlersche Gedanken* (p. 171) over de repressie in de praktijk groten-deels omzeilen, maar hij moet toch vaststellen dat de *Militärverwaltung* en de *Sipo-Dienststelle* (die eerder in de richting van de *Militärverwaltung* dacht dan in die van het R.S.H.A.) objectief gezien een instrument werden van de nazi-politiek.

Ter ontlasting van de *Militärverwaltung* voert Weber echter o.a. aan dat in de kwestie van de gijzelaars, enkel die personen die aan actief verzet tegen de bezetting (p. 173) deden, gefusilleerd werden. Is dat wel een argument ?

Wat de auteur verder opvalt is de Belgische samenwerking met de *Militärverwaltung*. Hij verklaart deze uit verschillende beweegredenen. Zo was de *Militärverwaltung* vastbesloten niet meer - zoals in W.O.I - in te grijpen op taal- (?) en justitioneel gebied en ook de kerk aan te vallen. Omgekeerd deden die Belgische milieus dan ook de *Militärverwaltung* geen overlast aan. Daar kwam bij dat het alternatief - een *Zivilverwaltung* - hier niet erg geapprecieerd werd.

Dat zovele Belgen geen moeilijkheden maakten, wijdt Weber aan de invloed van de aanvankelijke verwachting van een Duitse overwinning, later aan een keuze van het minste kwaad, referend naar een mogelijke bolsjewistische heerschappij (p. 177). Ook zou volgens hem de afname van de werkloosheid gunstig zijn uitgevallen voor de samenwerking met de *Militärverwaltung* (overdrijft hij niet wat door te stellen dat *Hunderttausenden* (p. 176) vrijwillig in Duitsland gingen werken ?). Maar wat ook de diepere motieven zijn, aldus Weber, het staat vast dat er een *Zusammenarbeit* bestond vanwege de Belgische administratie en het gerecht omdat men er zich kon identificeren met het doel van de *Militärverwaltung*, nl. de door doelloze verzetsdaden en banditisme veroorzaakte binnenlandse chaos te verhinderen (p. 180). Wordt hier gevolg niet met oorzaak verward ? Het was toch de bezetting die aan de basis van de chaos lag, en niet de weerstand ? En ook, poogt de auteur de bezettingsmacht geen moreel alibi te verschaffen door te benadrukken dat het Bel-

gisch bestuur er zich mee *identificeerde* ? Wat bewijst deze identificatie eigenlijk ? Het gelijk van de Duitsers... of het ongelijk van de Belgen ?

Met zulk een logika hoeft het dan ook niet te verwonderen dat Weber stelt dat de (althans uit taktische overwegingen door Hitler gehandhaafde) *Militärverwaltung* tenvolle aanspraak kon maken op een *morele erkentelijkheid* (p. 181) vanwege de bevolking. Daarentegen mochten *ideologische* kollaborateurs en arrivisten niet op zulk een erkentelijkheid rekenen.

En dan komt Weber tot het besluit dat men voor de aktualiteit uit de politiek van de *Militärverwaltung* kan trekken : In elk geval heeft de *Militärverwaltung*, gehecht als zij was aan de *traditionele* voorstelling van het Recht, er wezenlijk toe bijgedragen een basis te scheppen voor de naoorlogse Duits-Belgische betrekkingen (p. 184).

Laat de auteur zich hier niet al te gretig verleiden tot overname van die stelling uit het afsluitend activiteitenverslag van de *Militärverwaltung* ? Speelde bij de Duits-Belgische toenadering na W.O.II en de dan ingezette Europese integratie niet eerder de koude oorlog de rol van katalysator ?

Men ziet het, het werk van Weber kan alleszins de aanleiding zijn om de discussie over het bezettingsregime te (her)openen.

Dirk MARTIN

GIFTEN

In deze rubriek de lijst van de dokumenten door het Centrum ontvangen (vgl. ook de rubriek Activiteiten van het Centrum, B. Archieven, Bibliotheek, Verzamelingen). Wij houden eraan de milde gevers onze oprechte dank te betuigen.

Deze tiende lijst, afgesloten op 30 september 1980, bevat de klasseringsnummers van de giften aan het Centrum. De giften vermeld zonder nummer werden nog niet geklasseerd.

Gift van de Heer André Alers

De Heer Alers, lid van het Wetenschappelijk Comité, schonk aan het Centrum een groot aantal tijdschriften, boeken, brochures en pamfletten i.v.m. de bevrijding en de daaropvolgende periode. Hij schonk ook archivalia die door J. Gotovitch in deze *Mededelingen* worden voorgesteld.

Het Centrum verkreeg als schenking de jaargangen 1936 tot 1947 van de *bestuurlijke Memorialen van de provincies*, en dit dankzij de tussenkomst van diverse provinciale besturen bij de gemeentelijke administraties. Ook hen zijn wij daarvoor erkentelijk.

De Bank van Parijs en de Nederlanden deed het Centrum een enorme schenking in de vorm van een volledige verzameling (op enkele jaargangen na) van het *Belgisch Staatsblad* en zijn bijlagen van 1842 tot 1963. Wij betuigen onze bijzondere dank aan de H. Willeaume, Sekretaris-Generaal van de Bank, en aan graaf J.H. Pirenne die de overdracht regelde. De H. Wyffels, Algemeen Rijksarchivaris, was zo vriendelijk deze volumineuze verzameling voorlopig in zijn lokalen te laten opslaan, in afwachting van de voor de deur staande vergroting van de ruimte beschikbaar voor het Centrum.

Gift van Mevrouw S. Paquier-de Selys

Mevrouw S. Paquier, oud-direkteur van de Diensten van de Liberale Partij, heeft met de grootste welwillendheid een kopie van haar dokumentatie betreffende de activiteiten van de Partij tussen 1930 en 1950, aan het Centrum toevertrouwd. De publikaties en persdossiers zijn ter inzage van de navorsers; de processen-verbaal van de permanente Komitees en de algemene vergaderingen niet. Onze oprechte dank gaat naar de schenker.

A. BOEKEN, BROCHURES, TIJDSCHRIFTEN

- ALERS (Brussel) : V.A. Marcotte, L'assistance et la prévoyance sociale en Italie à l'heure actuelle; L'organisation syndicale et corporative en Italie.
- AMBASSADE VAN BELGIË (Parijs) : Georges Wellers, La solution finale et la mythomanie nazie (5415).
- ANONIEM : nrs. 22 en 103 van The Second Great War (geïllustreerd tijdschrift); 6 nummers van Ouragan.
- ANTHONIS, J. (Gent) : Overzicht van de vrije pers.
- EUROPESE BIBLIOTHEEK (Zaltbommel) : La Force Terrestre belge en images.
- BIER, J.-P. (Brussel) : Auschwitz et les nouvelles littératures allemandes (5906).
- BLOCH, J. (Brussel) : Ernst Glaeser, Le dernier civil; Robert Aron, Histoire de la libération de la France (4700); Léon W. Wells, Pour que la terre se souvienne; Arthur Koestler, La lie de la terre (4523); Fernand Rahier, Adieu aux vivants (B 734); Pierre Clostermann, Le grand cirque; Nos héros belges morts pour la patrie. L'épopée belge de 1914 à 1918.
- BÖTING, J.C. (St-Denijs-Westrem) : Neptunus info marine, nr. 4, maart 1979 (R 1304).
- BURNIAUX, Mevr. C. (Brussel) : Constant Burniaux, La vérité est dans les coeurs.
- CENTRUM GUILLAUME JACQUEMIJNS (Brussel) : Christine Somerhausen, Les Belges déportés à Dora et dans ses commandos (B 1541).
- CHARLES, J.L. (Brussel) : Revue belge d'histoire militaire, XVIII-1, mars 69; Revue internationale d'histoire militaire, n° 25, 1966.
- CLEEREMANS, J. (Brussel) : 14 nummers van Le Vétéran (R 733).
- COBBEN-PALM, G. : Guillaume Massenaux, Le vicaire Jean Arnolds, un Baelenois, prêtre-martyr. Holocauste du Nazisme.
- DADSON, E.F. (eiland Wight) : Brochures, krantenuittreksels (G.B.) : S. & P. Duncan, "Anne Brusselmans, M.B.E." (5968); A. Brusselmans, Rendez-vous 127. The diary of Madame Brusselmans, September 1940 - September 1944; B. Sweet-Escott, Boker Street irregular (5970).
- DANTOING, A. (Court-St-Etienne) : L'Abbé René-Gabriel Van den Hout 1886-1969.
- DECONINCKX, N. (Ronse) : meerdere nrs. van Vrij Hageland en Haspengouw.
- DEDOYARD, E. (Nivelles) : Collectie van L'Eventail, tweemaandelijks blad van Oflag VII B.
- DE MAESENEIRE, G. (Brussel) : C.40 en Action (B 1680).

- DEMOULIN, R. (Luik) : L'Université de Liège pendant la guerre; Association des amis de l'Université, n° 4, 1949.
- de PINCHART, H. (Brussel) : een reeks publikaties over militaire geschiedenis; een nummer van La Meuse uit 1944; een geheel van brochures, persknipsels en periodieken.
- DE VUYST, F. (Gent) : een nummer van Le Courrier de l'Air en van La Libre Belgique (klandestien).
- HISTORISCHE DIENST VAN HET LEGER (Brussel) : A. Massart, Historique du 12e Régiment de Ligne. Tome 11. 1914-1918 (B 1542); Yvon Gahide, 11 mai 1940. L'attaque aérienne des Ponts du Canal Albert. R. Pappens, La Prusse orientale en 1944-45 et après.
- DONCQ, M. (Chimay) : nrs. 18 tot 26 van het Bulletin des Anciens van het St-Jozef-College te Chimay.
- DOUCET, J.-M. (Hotton) : Uittreksel van de Annales du Cercle hutois des Sciences et Beaux-Arts.
- DUMONT, A. (Ath) : L'épopée du 5e Bataillon de Fusiliers; La belle aventure du 5e Bataillon de Fusiliers.
- ERAUW, R. (Brussel) : Service International de Recherches Arolsen, Répertoire des lieux de détention sous le Reichsführer-SS (1933-45).
- FACULTE DE THEOLOGIE PROTESTANTE (Brussel) : Arnhem september 1944; een nummer van Historama.
- FASSBENDER, H. (Brussel) : Zygfryd Maciej Stryjecki, Podchorazy, wojnaislepy los; enkele brochures; enkele nummers van het weekblad Le Moustique (1938, 39 en 40) (R 1041).
- FEDERATION NATIONALE DES MILITAIRES MUTILES ET INVALIDES DE LA GUERRE (Brussel) : jrg. 1978 van l'Invalide belge (R 654).
- FONDS D'HISTOIRE DU MOUVEMENT WALLON (Luik) : een lot periodieken van na de oorlog.
- FURNEMONT, A. (Hoei) : nrs. 1, 2 en 3 van het tijdschrift Le Combattant 1940-1945; Degrelle, J'accuse M. Segers (Collection "J'accuse", 1);
- GILLON, R. (Xhendelesse) : En sortir...
- HENEAUX-GHYSE, Mevr. (Brussel) : een lot kranten l'Insoumis van na 1945; een serie kranten - 8 mei 1945.
- HOHENGARTEN, A. (Itzig) : Das Massaker im Zuchthaus Sonnenburg vom 30./31. Januar 1945 (6040).
- HUYSMANS, M. (Brussel) : 15 foto's, o.a. Vandervelde in Spanje.
- ISTITUTO NAZIONALE PER LA STORIA DEL MOVIMENTO DI LIBERAZIONE IN ITALIA (Milaan) : Le Brigate Garibaldi nella Resistenza.
- JACOBS, E.A. (Brussel) : Revue internationale d'histoire militaire, n° 41, 1979.
- JACOBS, L. (Brussel) : verschillende nummers van de Figaro.
- KOCH-KENT, H. (Luxemburg) : Marcel Engel, Der Bürger im Staat; Putsch à Luxembourg (6077).
- KONGS, L. (Gent) : nummers van Verhandelingen K.V.H.U. (R 598), V.M.T. (R 987), Nieuwe literatuur over oorlog en vrede (R 1310).
- KONINKLIJK LEGERMUSEUM (Brussel) : Bibliographie d'histoire militaire belge des origines au 1er août 1914.
- K.U.L. (Kortrijk) : Brieven van J.M. Gantois aan V. Celen (Bibliotheek De Franse Nederlanden, Paper nr. 14).
- LATTAQUE-GODFRIND, Mevr. M.T. (Nanine) : drie brochures en een nummer van de Soir Illustré (R 253).
- LEDOUX, J. (Brussel) : 4 nummers van Le Vétéran (R 733).
- LEJEUNE, Ph. (Vielsalm) : P. Van Werveke, La Belgique et Eupen-Malmédy. Où en sommes-nous ? (B 143); een nummer van Der Adler en twee van Signal; R. Verlaine, Voyage autour de nos chambres (B 1684).

- LEROY, M. (Brussel) : Institut Apia Istorya; Ospo oditepiata Makedonya Tomi sta.
- LEVY, Cl. (Parijs) : M. Goubelle, La Résistance dans les Landes.
- MASSIN, W. (Diest) : meerdere brochures.
- MERCURI, L. (Rome) : Emilio Lussu, Lettere (1930-37). Corrispondenza inedita con G. Forges, C. Rosselli, G. Salvemini, A. Tarchiani, Stefano Pivato, Il teatro di parrocchia. Mondo cattolico e organizzazione del consenso durante il fascismo; di Silvana Casmirri, L'unione donne italiane; Paola Feri, Il movimento anarchico in Italia (1944-1950); Piero Merlino, Qualcosa da Ricordare (Raccolta di poesie inedite della Resistenza).
- MEYERS, Fr. (Antwerpen) : R. Motz, Engeland en België; persartikels en fotokopieën van tijdschriften; 3 nrs van "De oorlog in woord en beeld" van P. Geyl en C. Brandt; 13 boeken en 12 brochures; F. Skibinski, La participation des Polonais à la libération de la Belgique en 1944 (B 565/14); F. Skibinski, de deelname van de Polen aan de bevrijding van België (B 565/11); R. Miry, Zwarte handel in levensmiddelen; G. Verbracken, Elbrich, het doodenkamp; I. Hay, The Battle of Flanders 1940; H. de Man, Corporatisme en socialisme; 110 feiten betreffende Groot-Brittannië's oorlogsvoering; L. Fransen, Ik was collaborateur !; R. Motz, Angleterre et Belgique; R. Briffault, De ondergang van een imperium; A. Van de Poel, Neuengamme; J. Hakker, De heldenstrijd der maquis; R. Morel, La littérature clandestine; M. Sielens, Vlaamsche krijgsgevangenen, slaven voor Hitler; Handboek voor het reservekader der artillerie, dl. I (1938); 2 vlugschriften; een nummer van Steeds Vereenigd - Unis Toujours; een nummer van Le dossier du mois (1963) over L. Degrelle; Nederland in den oorlog zoals het werkelijk was (6 vol.); 4 boeken over het rexisme en de weerstand; Historiek 2e Rgt. Gidsen / Historique du 2ème Rég. de Guides.
- MOLLE, O. (Brussel) : Le règne des mystificateurs (werk met randbemerkingen); Classification décimale à l'usage des services publics.
- MORITZ-BART, L. (Dunkerque) : twee brochures : L'Abbé Bonpain et ses amis, héros de la résistance dunkerquoise; L'épopée tragique du Fort des Dunes 1940-1944.
- MUSIN, L. (Brussel) : Claire Prowizur-Szyper, Conte à rebours.
- PILICHOWSKI, Cz. (Warschau) : Commission centrale d'enquête sur les crimes nazis en Pologne, l'Enfant dans les années de la Seconde Guerre mondiale 1939-45.
- PRINS, Fr. (Brussel) : Collectie van Pourquoi Pas ?; een geheel van persknipsels (Fonds François Prins).
- PROVINCIE ZEELAND (Nederland) : G.F. Van der Stroom, Het Erfahrungsbericht Zeeland.
- RENS, J. (Brussel) : Bulletin d'Information de l'Office parlementaire belge, 25 oktober 1940.
- RIJKSARCHIEF IN NOORD-BRABANT ('s Hertogenbosch) : Alma Loupias, Inventaris van de Nederlandse collecties over de Vlaamse Beweging op het Rijksarchief in Noord-Brabant (1978).
- ROBA, J.-L. (Charleroi) : 10 nummers van Belgische kranten, 1944-1946.
- ROELANDT, M. (Brussel) : Het leven van het "Spearhead Bataljon". I Bon fu 1944-45; meerdere nrs van Edelweiss.
- SCHREIBER, M. (Brussel) : Belangrijk lot boeken en brochures.
- SEGERS, C. (Deurne) : 2 eksemplaren van Message (R 165); 6 nrs van Marine (1942-44); een exemplaar van The London Gazette van 4/12/1942; een boek over de Polen in de gevechten in West-Europa; 6 nummers van Periodiek contact (R 566), Zeis, Joris van Severenorde (R 826 A).

- SINT-MAARTENSFONDS : Periodiek contact (R 1037).
- TANGHE, R. (Kortrijk) : "Onze ontmiijners" (brochure).
- THILL, A. (Grand-Halleux) : Albert Thill, l'Insaisissable patriote des Ardennes (B 1628).
- THURMAN, J.A. (Brussel) : deel V van "A la Une - Les années de l'Axe (1938-1943)".
- U.L.B. Archives (Brussel) : 18 nummers van Secours d'Hiver (R 160).
- POZNAM UNIWERSYTET. INSTYTUT HISTORII (Poznan) : Czelaw Luczak, Polityka ludnoscowa i ekonomiczna hitlerowskich Niemiec w okupowanej Polsce (5892).
- VAN CAUBERGH, Kol. Ph. (Waterloo) : Revue de droit pénal militaire et de droit de la guerre, ann. IV (1965) (R 022).
- VAN DER BELEN, J. (Mont-St-Guibert) : Mai 1940. Souvenirs d'un officier de l'Etat-Major de la 1ère Division d'infanterie (B 1694).
- VAN HOONACKER, L. (Maaseik) : De Slag Van Moerbrugge.
- VAN INGELOM : Les Invalides prévoyants. Plaquette de l'Oeuvre Nationale d'assistance aux éprouvés de la guerre.
- VAN ROON, G. (Amsterdam) : Widerstand im Dritten Reich (5329).
- VELDEKENS, F. (Walem) : Brochures over de zending Samoyède en de zending SHAEF in België.
- VERBOND VAN BELGISCHE ZEELUI VAN DE OORLOG 1914-18 EN 1940-45 (Antwerpen) : verschillende nrs van Echo (R 1035).
- VERCAUTEREN, C. (Brussel) : Henri Bernard, Un géant de la Résistance, Walther Dewé (B 925); Adolf Hitler, Mein Kampf. Mon Combat (5785); verschillende werken.
- VERLEYEN, J. (Brussel) : verschillende nrs van Neptunus Info marine (R 1304).
- VIEHARD, M. (Tournai) : Répertoire des noms et adresses des officiers belges ayant séjourné au camp d'Eichstätt.
- WOJSKOWY INSTYTUT HISTORYCZNY (Warschau) : Wojna Obronna Polski 1939.
- WYNANTS, J. (Verviers) : Barème officiel belge des Invalidités; Code des Victimes de la Guerre, deel I en deel II; P. Potargent, Déportation.
- XHROUET, A. (Brussel) : Bibliothèque municipale d'Epinal, Guerre 1939-45. Tome 2. Italien (Front) - Résistance (Catalogue).

B. DOKUMENTEN, ARCHIEVEN

- ATHENEE ROYAL (Rochefort) : een dossier met fotokopieën van documenten over de plaatselijke weerstand.
- CHARLES, J.L. (Brussel) : een lot gedropte vlugschriften (Verzameling Gedropte vlugschriften).
- DADSON, E.F. (Eiland Wight) : documenten, foto's (G.B.).
- DEACON, S. (Rixensart) : documenten en foto's over Major I.R. Deacon (Intelligence Corps).
- DECONINCK, N. (Ronse) : een lot fotokopieën van documenten.
- de KRIEK, J.R. : documenten over de zending "Samoyède" en 2 dossiers "Civil Affairs".
- de PINCHART, H. (Brussel) : een lot archieven over bezetting en bevrijding te Vilvoorde (Arch. B 27); een lot persknipsels en enkele documenten.
- DE VUYST, F. (Gent) : drie klandestiene vlugschriften.
- DUMONT, A. (Ath) : enkele fotokopieën van documenten.
- FALMAGNE : fotokopieën van private papieren.

- FONDATION JACQUES GUEUX (Brussel) : een plaat Antifascisme et résistance.
- FURNEMONT, A. (Hoei) : Generalstab des Heeres. Abteilung für Kriegskarten und Vermessungswesen. Berlin 1940, Militärgeographische Beschreibung von Frankreich. Teil 1 : Nordost-Frankreich. (Kaarten).
- GILISSEN, J. (Brussel) : Dagboek van V. Matthys; Mémoire lu et déposé au Conseil de guerre de Bruxelles par Victor Matthys (fotokopieën) (JB 6); Index de disparus (4 deeltjes) + liste de Belges originaires des Cantons de l'Est, vraisemblablement prisonniers de guerre des armées alliées + liste des Belges prisonniers politiques, prisonniers de guerre, travailleurs, etc. (2 deeltjes) + liste de Belges ayant porté l'uniforme allemand et, de ce fait, recherchés par la Justice belge. (Brochures).
- GOTZEN, E. (Berchem) : foto's en documenten betreffende het depot van farmaceutische produkten van Winterhulp te Brussel.
- GRUNEBAUM, K. (Brussel) : een persknipsel uit Grenz Echo.
- HERMAN, M. (Brussel) : Archiefdossier van de CNPPA (11R2 en 11R3).
- HUYSMANS, S. (Brussel) : een lot archieven betreffende het Belgisch muziekleven in Groot-Brittannië (L.K.5).
- JACQUEMYS, E. (Brussel) : Enquête du professeur G. Jacquemys sur les rapatriés.
- LANDESZENTRALE FÜR POLITISCHE BILDUNGSARBEIT (Berlijn) : een foto van kolonel Hans Oster.
- LAURENT, G. (Lodelinsart) : bevoorradingsegels, brieven van een verplicht tewerkgestelde (PL 9).
- LEJEUNE, Ph. (Vielsalm) : een aantal documenten ("Documents officiels"), drie persknipsels.
- MAES, Mevr. (Brussel) : een lot documenten van M.A. Krott, het fonds van het net "Boucle" (archieven Boucle) vervolledigend.
- MEYERS, Fr. (Antwerpen) : een handgeschreven kopie van de studie van generaal Bouhon over de bevrijding van Antwerpen en een lijst van vrijwilligers voor het Oostfront (Reeks W 5).
- MIOT, R. (Couillet) : 7 foto's.
- MOLLE, O. (Brussel) : archieven betreffende de bevoorrading 1938-46 (PM 7).
- OBLIN, J.J. (Brussel) : 2 eksemplaren Journal des Belges à Buchenwald (T2).
- PAUWELS-BOON, Mevr. (Veltem) : enkele documenten uit de archieven van haar vader Jan Boon, directeur van het NIR; een tiental nrs van tijdschriften en 8 lijsten van de CRB (Centrale de Renseignements pour Réfugiés Belges) (PB 7).
- PRESSE- UND INFORMATIONSAMT DER BUNDESREGIERUNG (Bonn) : een foto van generaal Ludwig Beck.
- RENS, J. (Brussel) : fotokopieën van een aantal documenten (archieven Rens); meerdere archiefkomplementen, korrespondentie betreffende zijn activiteit te Londen (Fonds J. Rens).
- SCHRAM, M. (Herbesthal) : een lot reproducties van Duitse vlugschriften (verzameling Vlugschriften).
- SCHREIBER, M. (Brussel) : een lot foto's van persagentschappen betreffende de activiteit van Belgen in Groot-Brittannië, de geallieerde oorlogsinspanning en de militaire gebeurtenissen.
- SEGERS, C. (Deurne) : een brief van Noel de Deken aan C. Segers met inlichtingen over de Patriotic School; origineel van een persmededeling van INBEL (1944); nota War Office over de S.A.S.
- SIMON, S. (Brussel) : een verkiezingsvlugschrift, Rex, Lodelinsart, élections communales 1938.
- TILMANT, A. (Flawinne) : een foto en twee documenten (fotokopieën).

- TROCH, E. (Doornik) : 2 foto's van rexistische bijeenkomsten.
- UGEUX, W. (Brussel) : een belangrijk lot kranten en klandestiene vlugschriften, w.o. 24 nieuwe sluikbladen en 5 gedropte vlugschriften (Verzameling Sluikbladen en gedropte Vlugschriften).
- VAN DEN ABEELEN, G. (Brussel) : een dossier persknipsels over de activiteiten van het Commissariaat-generaal voor de Wederopbouw van het land (B 26, 1).
- VANDERGINST (Heverlee) : enkele dokumenten van Winterhulp (B 10).
- VAN LIERDE, A. (Merchtem) : een geheel van dokumenten over zijn activiteiten in het G.L./A.S. (2 RP 3).
- VAN SINTJAN, P. (Brussel) : 13 foto's.
- VELDEKENS, F. (Walem) : archieven betreffende de zending "Samoyède".
- VERCAUTEREN, D. (Brussel) : een farde persoonlijke dokumenten (PV1).
- VERMEYLEN, P. (Brussel) : een archiefdossier van de Groep Emile Vanderfelde (Londen) (PV 19).
- WANDERVELLE, R. (Luik) : een studie van het RSHA over België, 1 deel (Archieven Reeks MS 11).
- WILLEMS, E. (Landen) : enkele persoonlijke dokumenten.
- WINDAL, E. (Brugellette) : 2 foto's.
- ZUYDERHOFF (Brussel) : foto van de openingsceremonie van het Belgisch Zeevaartgerecht in Groot-Brittannië (1942).

C. DAGBOEKEN, ONUITGEGEVEN HERINNERINGEN

- ELOY, J. (Acoz) : handschrift van Marcel de Lalou. Eigen verdediging voor het militair Gerechtshof in de zaak van het tijdens de oorlog uitgegeven van "Journal de Charleroi" (JP 261).
- LEBLON, A. (Rösrath) : reisjournaal 14 mei - 1 augustus 1940 (JP 320).
- MEYERS, Fr. (Antwerpen) : oorlogsdagboek 1940-45 (JP 275).
- PIRON, C. (Brussel) : Chronique d'un déporté pour le travail obligatoire en Allemagne, ou les tribulations des camarades de la chambre 19, juillet 1943 - juin 1945. 91 p., gedact.
- WECKMANS, M. (Brussel) : oorlogsdagboek (JP 266).

Dit 10e nummer van de *Mededelingen* werd samengesteld door Robert CANTOORT, Alain DANTOING, Jean DUJARDIN, José GOTOVITCH, Luk KONGS, Paul M.G. LEVY, Christian LIMBREE, Dirk MARTIN, Wim MEYERS, Frans SELLESLAGH, Michel VANBERGEN, Rudi VAN DOORSLAER, Jean VANWELKENHUYZEN en Jacques WYNANTS

Redaktiesekretariaat en vertalingen uit het Frans : Dirk MARTIN.

De redaktie van deze aflevering werd afgesloten op 30/10/1980.

Bladschikking en tikwerk : Lieve MAES

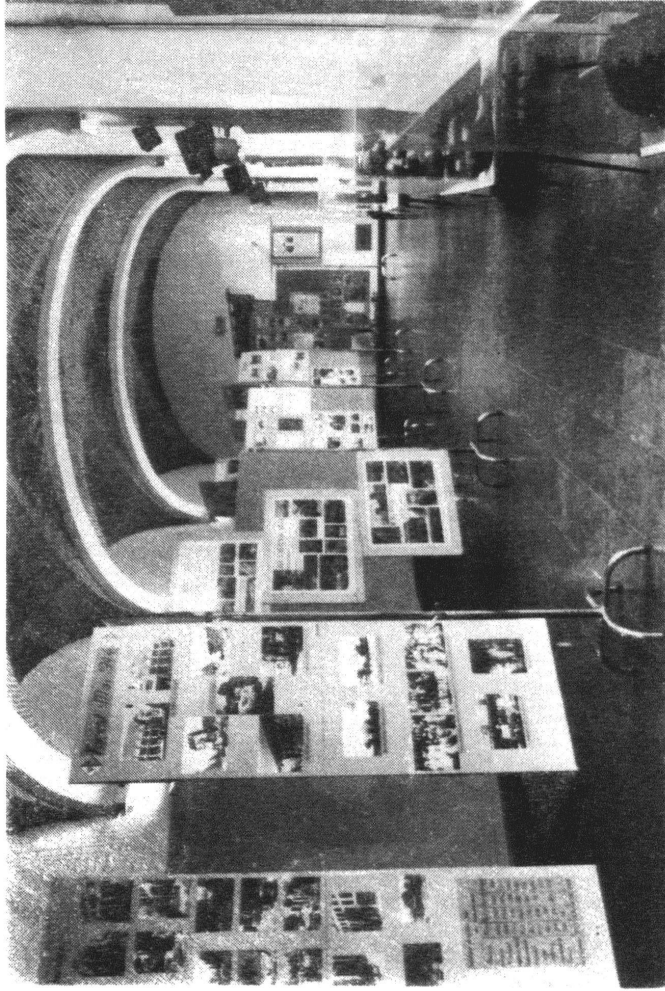
Offsetdruk : André FLAMEE

Perskonferentie op 8 juni 1979 in onze lokalen i.v.m. de voorstelling van de vijfde aflevering van onze *BIJDRAGEN*. De Heer Luc Somerhausen, ondervoorzitter van het wetenschappelijk Komitee heet de genodigden welkom.

Het publiek luistert aandachtig naar de uiteenzetting van de auteurs van de *BIJ-DRAGEN* over het belangrijkste uit hun artikels.

Klooster van Vorst. Gelijkvloerse zaal. Honderd didaktische panelen op het thema van de tentoonstelling "Van Inval tot Bevrijding".

Onder de eeuwenoude gewelven van de zaal op de 1e verdieping kon men een indringende retrospectieve bekijken over de concentratiekampen; deze zette de bezoekers aan tot herinneren en nadenken.

EEN OPROEP DIE GEHOORD WERD...

In de vorige *Mededelingen* hebben wij erop gewezen dat wij van verschillende tijdschriften een verzameling zochten.

De H. Aloïs Gerlo, hoogleraar aan de V.U.B., heeft deze verwachting gedeeltelijk ingelost door aan het Centrum verschillende jaargangen van het Franstalige weekblad van het OF, *Front*, af te staan.

HET CENTRUM ZOEKT...

Toch blijven wij oproepen om de verzameling van dit blad te vervolledigen; dat geldt ook voor de hele naoorlogse pers (*Het Volk*, *Gazet van Antwerpen*, *Volksgazet*, *De Rode Vaan*, *De Gentenaar*, *Het Laatste Nieuws*, enz...).

BIBLIOGRAFIE

van de in 1978
verschenen publikaties
betreffende

BELGIË TIJDENS DE TWEEDE WERELDOORLOG

door
Willem C.M. MEYERS
Assistent

INLEIDING

Deze nieuwe aflevering van de lopende bibliografie vermeldt de publikaties verschenen in 1978 betreffende België tijdens de tweede wereldoorlog. Het schema van deze uitgave is, na acht jaren ervaring, nu vastgelegd. Wat de principes van dit schema betreft, verwijzen wij de lezers naar de vorige Mededelingen en vooral naar de Bibliografie 1970-1975, België tijdens de tweede wereldoorlog, verschenen in 1978 (1).

Om de raadpleging ervan te vergemakkelijken, herhalen we hier nog even de beginselen van de praktische voorstelling. Elke aangehaalde publikatie krijgt een volgnummer voor de auteursnaam. Wanneer een tweede verwijzing naar deze publikatie nodig blijkt, wordt enkel dit volgnummer herhaald. Een x duidt een wetenschappelijke publikatie aan, + een dag- of weekbladartikel, een ° einde-studie-verhandeling, die voor consultatie de toelating van de auteur vereist.

Willem C.M. MEYERS

3 oktober 1979

(1) De bibliografieën, verschenen in de Mededelingen, werden gebundeld in één volume, met een auteursnamenregister, een personenregister en een plaatsnamen- en zakenindex. Dit volume bevat 1070 titels, systematisch geordend, op 146 p.

BIBLIOGRAFIEEN, INVENTARISSEN EN WERKINSTRUMENTEN

1. x KONGS (Luk) - VAN DOORSLAER (Rudi), *Repertorium van de pers bewaard in het Centrum. 2e aanvulling*, Brussel, Navorsings- en Studiecentrum voor de geschiedenis van de tweede wereldoorlog, 1977, 4°, 54 p. (E 1)
2. x KONGS (Luk) - DRYON (Philippe), *Repertorium van de pers bewaard in het Centrum. 3e aanvulling*, Brussel, Navorsings- en Studiecentrum voor de geschiedenis van de tweede wereldoorlog, 1978, 4°, 59 p. (E 1)
3. x MEYERS (Willem C.M.), *Bibliografie van de in 1976 verschenen publicaties betreffende België tijdens de tweede wereldoorlog*, in *Mededelingen van het Navorsings- en Studiecentrum voor de geschiedenis van de tweede wereldoorlog*, 8, III/1978, ann., 33 p. (R 493)
4. x REYNAERS (Jan), *Inventaris van het microfilmmateriaal betreffende België in de tweede wereldoorlog. 1. Archief van de Reichsführer SS und Chef der Deutschen Polizei. GRMA, T.175*, Brussel, Navorsings- en Studiecentrum voor de geschiedenis van de tweede wereldoorlog, 1978, 4°, 28 p. (E 2)
5. x SERVAIS (A.), *La reconstruction des archives militaires belges de 1919 à 1939*, Bruxelles, Centre de Documentation historique des Forces armées, 1978, 4°, 72 p. (E 6)
6. x WILLEMS (Marc), *Bibliografie van de Belgische politieke partijen*, Leuven, KUL Afdeling Politologie, 1978, 4°, 2 delen. (L E 5)

ICONOGRAFIE

7. DE LAUNAY (Jacques), *Bastogne 44. La bataille des Ardennes*, Bruxelles, Editions J.M. Collet, 1978, 8°, bibl., cart., ill., 78 p. (B 1474)
8. DUJARDIN (Jean), *Documents pédagogiques. La Belgique occupée*, Bruxelles, Ministère de l'Education nationale et de la Culture française, 1978, 8°, 2 vol. (L E 2)
9. DUROCHER (Charles), *10 mai - 28 mai 1940. La campagne des 18 jours en images. La Question Royale (2)*, Bruxelles, Editions Libro-Sciences, 1978, 4°, cart., ill., 124 p. (B 1522)

10. GREGOIRE (Michel), *La Bataille des Ardennes en images 1944-1945*, Bruxelles, Libro-Sciences, 1978, 4°, ill., 128 p. (B 1535)
 11. JOUR (Jean), 1940-1945. *Liège en images*, Bruxelles, Editions Libro-Sciences, 1978, 4°, cart., ill., 109 p. (B 1457)
 12. PIRLOT (Didier), *Rex. Photos d'hier et d'aujourd'hui*, Bruxelles, Editions Phigi, 1978, 4°, ann., ill., 103 p. (B 1501)
 13. WILLIOT (Gaston), 1940-1944. *Images quotidiennes de Bruxelles sous l'occupation*, Bruxelles, Editions Libro-Sciences, 1978, 4°, ill., 160 p. (B 1511)
- Cfr nr. 37.

I. VOORROORLOG (1936-9.V.1940)

A. BINNENLANDSE POLITIEK

14. ADRIAENS (Ward), *Vrijwilligers voor de vrijheid. Belgische anti-fascisten in de Spaanse burgeroorlog*, Leuven, KRITAK, 1978, 8°, bibl., ill., 140 p. (B 1447)
15. BERKHOF (Aster), *Toen wij allen samen waren* (roman), Antwerpen, Standaard Uitgeverij, 1978, 8°, 325 p. (B 1504)
16. x DEFOORT (Erik), *Charles Maurras en de action française in België*, Brugge, Uitgeverij Orion, 1978, 8°, ill., 430 p. (B 1524)
17. INSTITUT JULES DESTREE, *L'histoire du mouvement wallon*, Charleroi, Institut Jules Destrée, 1978, 8°, ill., 100 p. (B 1430)
18. + KETELBUTERS (Marie-Paule), *Septembre 1938, un mois sous la menace de la croix gammée* : 1.- En Belgique, le bel été d'une drôle de paix...; 2.- Approuvée par la majorité des Belges, la politique des "mains libres" est combattue par une partie de l'opinion wallonne, les communistes et des intellectuels anti-fascistes; 3.- Baptême de l'air pour Chamberlain, 70 ans, qui va rencontrer Hitler à Berchtesgaden afin d'y discuter des Sudètes; 4.- "Cela ne va plus" a dit le Führer à Chamberlain : la Belgique mobilise le 25; 5.- "Pour danser la chamberlainne, vous prenez un parapluie", in *La Cité*, 5-12/IX/1978. (K 509)

19. x KRIER (Emile), *Rex en Duitsland (1933-1940)* (1), in *Bijdragen tot de geschiedenis van de tweede wereldoorlog*, 5, 1978, p. 179-225. (R 496)
20. VAN DINGENEN (Jef), *Met het Vlaams-nationalisme op weg naar Wereldoorlog II*, in *Broederband*, III/1977, VI-VII/1977, IX/1977, II/1978, III/1978, V/1978, IX/1978, XII/1978. (R 019)

B. BUITENLANDSE EN MILITAIRE POLITIEK

21. CRAHAY (Albert), *L'armée belge entre les deux guerres*, Bruxelles, Louis Musin, 1978, 8°, bibl., cart., ill., 263 p. (B 1499)
22. LE GOYET (Pierre), *Mission de liaison. 1815-Waterloo. 1854-La charge de la Brigade légère. 1870-Sedan. 1914-La Marne. 1938-Espagne. 1937-1940-Belgique. 1940-Sedan*, Paris, Presses de la Cité, 1978, 12°, bibl., ill., tabl., 343 p. (B 1479)
23. x NACHTERGAELE (Eric-John), *Les relations Léopold III - Henri De Man (1938-1940)*, in *Res Publica*, 1978/1, p. 21-40. (R 979)
24. x PROVOOST (Guido), *Enkele bedenkingen over de voorgeschiedenis van de Koningskwesitie*, in *Res Publica*, 1978/1, p. 7-20. (R 979)
25. x STENGERS (Jean), *Une lettre de Paul-Emile Janson sur la politique de neutralité*, in *Bulletin de la Classe des Lettres et des Sciences morales et politiques de l'Académie royale de Belgique*, tome LXIV, 1978-4, p. 173-184. (B 1523/19)
26. + TYTGAT (R.), *Gerard Rubens ontdekt "Fall Gelb" te Vucht. Op 10 januari 1940: Hitlers aanvalsplannen "onverwacht" in handen van zijn vijanden*, in *Het Belang van Limburg*, 12/I/1978. (K 470)
27. x VANLANGENHOVE (Fernand), *Note (concernant Paul-Emile Janson)*, in *Bulletin de la Classe des Lettres et des Sciences morales et politiques de l'Académie royale de Belgique*, tome LXIV, 1978-4, p. 185-188. (B 1523/19)
28. x VANWELKENHUYZEN (Jean), *Les avertissements qui venaient de Berlin (9 octobre 1939 - 10 mai 1940)*, Bruxelles, Université Libre de Bruxelles, 1977, 4°, XXII + 757 + 231 p. (TH 126)
29. VANWELKENHUYZEN (Jean), *Neutralité et défense nationale. Quelques traits de la politique militaire belge en 1939-1940*, in *Acta de la Commission internationale d'histoire militaire*, n° 3, 1978, p. 341-353. (B 1523/1)

II. DE ACHTTIENDAAGSE VELDTOCHT

A. MILITAIRE GEBEURTENISSEN

30. x BIKAR (André), *Mai 1940 dans la position fortifiée de Liège. 10 mai 1940 : la 253e division d'infanterie allemande, venant d'Aix-la-Chapelle entre dans le sous-secteur du 1er régiment cycliste frontière belge et s'arrête devant les forts d'Aubin-Neufchâteau et de Battice (suite et fin)*, in *Revue belge d'histoire militaire*, XXII-5, III/1978, p. 419-440. (R 017)
31. x BIKAR (André), *Mai 1940 dans la position fortifiée de Liège. Le Commandant Oscar d'Ardenne et ses braves ou l'héroïque défense du fort d'Aubin-Neufchâteau (10 au 21 mai 1940)*, in *Revue belge d'histoire militaire*, XXII-6, VI/1978, p. 509-537; XXII-7, IX/1978, p. 601-619; XXII-8, XII/1978, p. 695-722. (R 017)
32. *Ceux du Fort d'Eben-Emael, Liège*, Comité de l'Amicale, 1978, 4°, cart., ill., 157 p. (B 1518)
33. + COPPENS DE HOUTHULST (Willy), *10 mai - 28 mai 1940. Les dix-huit jours de l'aviation belge*, in *La Semaine d'Anvers*, 28/VII - 4/VIII - 25/VIII/1978. (K 501)
34. CROKAERT (Jacques), *La guerre oubliée. 18 jours qui ont permis Dunkerque*, Strombeek-Bever, Le Scorpion, 1976, 8°, ill., 543 p. (B 1475)
35. DE FABRIBECKERS, *La campagne de l'armée belge en 1940*, Bruxelles, Rossel, (1978), 8°, ann., bibl., cart., ill., ind., 381 p. (B 1551)
36. DE VOS (Jacques), *Mei 1940, ten zuiden van Gent*, Gavere, 't Fontejntje, 1978, 8°, ann., bibl., cart., ill., 192 p. (B 1441)
37. + DU PAILLON (R.), *Souvenirs sans gloire, mais quels souvenirs ! La dernière "Popote"*, in *Courrier du Littoral*, 31/III/1978. (K 486)
38. GERARD (Jo), *Comment nous avons sauvé l'armée anglaise*, in *L'armée belge 1830-1980*, p. 19-25 (1). (B 1468)
39. GILLIS (René), *29 mai 1940. Tancrémont tient toujours*, (Olne), Pirotte, 1978, 8°, bibl., ill., 185 p. (B 1469)

40. + *Glorierijke feiten uit de geschiedenis van de RAF. Het was een onmogelijke opdracht, maar zij vroegen om toch te mogen gaan. De slachting van de Fairy Battles aan het Albertkanaal*, in *Kwik*, 20-26/XI/1978. (K 497)
41. SPITTAEL (George E.), *Duel aan het Schipdonkkanaal. Mei 1940*, Eeklo, G. Spittaël, 1978, 4°, bibl., cart., ill., ind., 350 p. (B 1456)
42. + V. (G.), *Belgisch piloot nog steeds gevangene van Belgisch leger. Hachelijk avontuur uit 1940 werd amusante anekdote. Luchtafweer rond Hasselt panikeerde* (Daniël Jordens), in *Gazet van Antwerpen*, 13-15/V/1978. (K 473)

Cfr nrs 9, 22, 26, 43.

B. KONING EN REGERING

43. ARON (Robert), *Leopold III of de onmogelijke keuze* (1), Brugge, Orion, 1978, 8°, ill., 442 p. (B 1502)
44. DENUIT (Désiré), *L'été ambigu de 1940. Carnets d'un journaliste*, Bruxelles, Editions Louis Musin, 1978, 8°, ann., ill., 299 p. (B 1503)

Cfr nrs 9, 23, 24.

C. BURGERBEVOLKING EN VLUCHT

45. + IKOR (Roger), *La folle histoire de l'espionne de mai... Invité par un journal français à livrer un de ses souvenirs marquants, le romancier français Roger Ikor évoque les tristes jours de mai 40...*, in *Le Soir Illustré*, 18/VIII/1978. (K 475)

(1) Uit het frans vertaald.

III. DE BELGISCHE REGERING MET DE GEALLIEERDEN

A. POLITIEK

46. x BALTHAZAR (Herman) - GOTOVITCH (José), *Camille Huysmans. Documenten. C. Huysmans in Londen*, Antwerpen/Amsterdam, Standaard Wetenschappelijke Uitgeverij, 1978, 8°, ill., ind., tabl., 268 p. (B 1481)
47. *Le Congo dans la guerre, les accords tripartites Belgique - Grande-Bretagne - Etats-Unis*, Bruxelles, CRISP, 1977, 4°, ann., 56 p. (C.H. du CRISP, n°s 781-782). (B 1471)
48. x WILLEQUET (Jacques), *Le resserrement des liens belgo-luxembourgeois 1940-1945*, in *Les relations franco-luxembourgeoises de Louis XIV à Robert Schumann*, p. 259-266 (1).

B. OORLOGSINSPANNINGEN

49. + CLICQ (Luc), *Chez les parachutistes S.A.S., l'amitié n'est pas un vain mot. A l'occasion d'un repas de retrouvailles à Hautrage, ils font don de souvenirs au musée de la guerre à Mons*, in *La Province*, 21/XII/1978. (K 511)
50. + CLICQ (Luc), *D'abord agent de liaison du colonel Rémy, le Montois Urbain Deprez devint l'un des premiers S.A.S. et participa aux plus brillantes opérations aéroportées. 1. En hommage au 1er Régiment Parachutiste Belge. 2. Du réseau de renseignement... au corps d'élite. 3. "Armés pour survivre, instruire pour vaincre". 4. Des "pillons de nuit" au milieu des "doryphores"*, in *La Province*, 13-27/VIII/1978. (K 489)
51. de PINCHART (Henry), *Historique des Brigades de fusiliers 1 à 6. 1941-1945*, (Bruxelles, chez l'auteur), 1977, 4°, ill., 148 p. (B 1649)
52. + MARNEGIE (Paul-Marie), *Il y a trente-cinq ans, ce 20 janvier : l'exploit de Jean-Michel de Selys Longchamps*, in *La Semaine d'Anvers*, 20/I/1978.

(1) *Actes du Colloque de Luxembourg (17-19 novembre 1977)*, sous la direction de Raymond Poidevin et de Gilbert Trausch, Metz, Centre de Recherches Internationales de l'Université de Metz, 1978, 8°, XII + 333 p.

53. WEBER (Guy), *Des hommes oubliés. Histoire et histoires de la brigade Piron*, Bruxelles, Louis Musin, 1978, 8°, bibl., cart., ill., tabl., 268 p. (B 1428)

C. VISSERS

54. + VANDENBUSSCHE (Fred), *Zeelieden, de vergeten oudstrijders*, in *Spectator*, 27/V/1978. (K 507)
55. VERLEYEN (J.), *De Belgische vissers tijdens de tweede wereldoorlog*, in *Neptunus Info Marine*, IX/1978, p. 2-18; XI/1978, p. 11-15. (K 494) + (R 1304)

IV. HET BEZETTE BELGIË

A. DE BEZETTING

1. DE DUITSE AANWEZIGHEID

56. MATHOT (René), *Hitler a-t-il délogé de Brûly-de-Pesche ? Quelques emplois de son temps en juin 1940*, in *Au Pays des Rîèzes et des Sarts*, Tome 70, 1977, p. 477-499. (B 1523/3)
57. PAPELEUX (Léon), *Goering et Hitler à Yvoir en 1940*, in *La Vie Wallonne*, LII, nrs 361-362, 1978, p. 47-72. (K 493 + R 027)
58. x SCHÄRER (Martin R.), *Deutsche Annexionspolitik im Westen. Die Wiedereingliederung Eupen-Malmedys im Zweiten Weltkrieg*, Bern/Frankfurt am Main/Las Vegas, Peter Lang, 1978, 8°, cart., facs., ill., ind., 378 p. (B 1484)
59. x WEBER (Wolfram), *Die innere Sicherheit im besetzten Belgien und Nordfrankreich 1940-1944*, Düsseldorf, Droste Verlag, 1978, 8°, bibl., ill., ind., 198 p. (B 1517)

Cfr nrs. 4, 71, 107.

2. DE BELGISCHE STRUKTUREN

- 60. x DE JONGHE (Albert), *Berchtesgaden (19 november 1940) voorgeschiedenis, inhoud en resultaat*, in *Res Publica*, 1978/1, p. 41-54. (R 979)
- 61. x GOTOVITCH (José), *L'opinion et le Roi, 1940-1944*, in *Res Publica*, 1978/1, p. 55-98. (R 979)
- 62. ° GEORGE (Martine), *Une ville sous l'occupation : Namur en 1940 (Maidécembre 1940)*, Louvain, Université Catholique de Louvain, 1975, 4°, bibl., 187 p. (TH 127)
- 63. LOUIS (Romain), *Aspects de l'occupation allemande à Mons (1940-1944)*, Mons, Centre de documentation historique, 1977, 4°, bibl., 37 p. (B 1519)
- 64. VAN GEET (W.J.D.), *De periode 1940-1945, in De gendarmerie te Antwerpen 1830-1977. Een bijdrage tot de geschiedenis van Antwerpen*, p. 149-178 (1). (B 1520)

3. KERK EN GODSDIENST

- 65. x DANTOING (Alain), *La hiérarchie catholique et la Belgique sous l'occupation allemande*, in *Revue du Nord*, LX-237, IV-VI/1978, p. 311-330. (R 026)
- 66. x GOTOVITCH (José), *De gesprekken Cardijn-Haulot in de gevangenis van Vorst (1942) : een stuk voorgeschiedenis van de Nationale Raad voor de Jeugd. - I (2)*, in *Mededelingen van het Navorsings- en Studiecentrum voor de geschiedenis van de tweede wereldoorlog*, 8, 1978, p. 33-41. (R 493)
- 67. x SELLESLAGH (Frans), *De gesprekken Cardijn-Haulot in de gevangenis van Vorst (1942) : een stuk voorgeschiedenis van de Nationale Raad voor de Jeugd. - II*, in *Mededelingen van het Navorsings- en Studiecentrum voor de geschiedenis van de tweede wereldoorlog*, 8, 1978, p. 42-51. (R 493)
- 68. x VERHOEYEN (Etienne), *De herderlijke brief van kardinaal Van Roey over de kapitulatie van 28 mei 1940. Het aandeel van advocatuur en magistratuur*, in *Bijdragen tot de geschiedenis van de tweede wereldoorlog*, 5, 1978, p. 227-248. (R 496)

Cfr nr 106.

(1) Antwerpen, Uitgeverij De Vlijt, 1978, 8°, bibl., ill., 243 p.
 (2) Uit het Frans vertaald.

B. KOLLABORATIE

69. + Meester Jan Brans : *De Clercq geven wat hem toekomt*, in 't Pallieterke, 21/IX/1978. (K 500)
 70. + DEJARDIN (André), *De l'amnistie - fait flamand - à une certaine collaboration*, in *Avenir du Luxembourg - Le Courrier - Le courrier de l'Escaut - Vers l'Avenir*, 28/IV/1978. (K 488)
 71. x DE JONGHE (Albert), *De strijd Himmler-Reeder om de benoeming van een HSSPF te Brussel. Derde deel : ontwikkeling van oktober 1942 tot oktober 1943*, in *Bijdragen tot de geschiedenis van de tweede wereldoorlog*, 5, 1978, p. 5-178. (R 496)
 72. DELVO (Edgard), *De mens wikt... Terugblik op een wisselvallig leven*, Antwerpen, De Nederlandse Boekhandel, 1978, 8°, 189 p. (B 1483)
 73. x MEYERS (Willem C.M.), *Les collaborateurs flamands de France et leurs contacts avec les milieux flamincants belges. Les visées territoriales sur la Flandre française pendant la Seconde Guerre mondiale*, in *Revue du Nord*, LX-237, IV-VI/1978, p. 311-330. (R 026)
 74. VANDROMME (Pol), *Le Loup au cou du chien : Degrelle au service d'Hitler*, Bruxelles, Fernand Nathan-Labor Editions, 1978, 8°, 147 p. (B 1480)
 75. VANHERP (Willy), *Wij vragen geen pardon (roman)*, Leuven, De Clauwaert, 1978, 12°, 151 p. (B 1440)
- Cfr nr 91.

C. VERZET EN KLANDESTINITEIT

76. + B 23, *A Frameries. Fin août 1944... offensive de la résistance à l'Ennemi*, in *La Dernière Heure* (Mons, Borinage, Tournai), 30/VIII/1978. (K 510)
77. x BERNARD (Henri), *Aspect général de la résistance belge*, in *Clio*, IV-VI/1978, p. 17-21. (B 1453)
78. BIRON (Paul), *Mon mononke Désiré. 1943. Mon mononke sous l'occupation*, Bressoux, Editions Dricot, 1977, 8°, ill., 278 p. (B 1452)
79. + G. (A.), *Le "Groupe G". 1. Une Résistance scientifique. 2. Un exploit : la "Grande Coupure"*, in *Le Pourquoi Pas ?*, 2-9/III/1978. (K 485)

80. ° GOOSSENS (Hector), *De klandestiene pers in Oost-Vlaanderen tijdens de tweede wereldoorlog. Bijdrage tot haar geschiedenis en haar problematiek*, Gent, Rijksuniversiteit Gent, 1978, 4°, XXV + 246 p. + ann. (TH 199)
81. x GOTOVITCH (José), *La résistance. Sources et méthodes*, in *Clio*, IV-VI/1978, p. 66-70. (B 1453)
82. x GOTOVITCH (José), *Victor Larock dans la clandestinité : le théoricien du renouveau*, in *Socialisme*, n° 145, II/1978. (B 1325/18)
83. + HOUBART (Léonard), *En 1944 Cheratte a échappé au désastre grâce au courage du Wandruzien Jacques-Pierre Grandjean alors âgé de 17 ans. Jacques-Pierre Grandjean raconte maintenant les péripéties de son aventure*, in *La Wallonie*, 6/IX/1978. (K 502)
84. + *Il y a 34 ans Cheratte et les environs ont échappé à un horrible désastre grâce au courage du Wandruzien Jacques-Pierre Grandjean, alors âgé de 17 ans*, in *Le Monde du Travail - Le Travail*, 6/IX/1978. (K 498)
85. ° KLEIN (Françoise), *La résistance dans la province de Luxembourg 1940-1944*, Louvain, Université Catholique de Louvain, 1978, 4°, ann., cart., 232 p. (TH 116)
86. + LE COUVREUR (O.-P.), *8 mai 1945... Trente-trois ans, déjà... Soldats sans uniforme...*, in *Le Rappel*, 8/V/1978. (K 488)
87. LIEBERMANN (Dov), *Fragments d'histoire de la communauté juive de Belgique*, in *Regards, Cahiers du CLJ*, IV/1978, p. 32-34. (R 994)
88. + P. (W.), *Tien oorlogshelden uit Lommel krijgen na 34 jaar toch militaire waardering. Op 24 augustus '44 vloog de brug te Balen-Wezel aan stukken*, in *Gazet van Antwerpen - Gazet van Mechelen*, 12/XI/1978. (K 503)
89. ° ROBERT (F.X.), *Les maquis belges sous l'occupation. La zone V de l'A.S.*, Bruxelles, Ecole Royale Militaire, 1977, 4°, ann., bibl., ill., tabl., 134 p. (TH 124)
90. + S. (A.), *Aux portes des Fagnes, à Jalhay, le condamné à mort coule maintenant des jours paisibles* (Paul Demez), in *Le Courrier*, 16/II/1978. (K 472)
91. + STRUYE (Johan), *Vlamingen ondereen in oorlogstijd*, in *Knack*, 10/V/1978. (K 471)
92. UGEUX (William), *Le "groupe G" (1942-1944)*, Paris/Bruxelles, Elsevier Sequoia, 1978, 8°, ann., bibl., ill., tabl., 235 p. (B 1467)
93. x UGEUX (William), *Les réseaux belges de renseignement*, in *Clio*, IV-VI/1978, p. 22-31. (B 1453)
94. x UMBREIT (Hans), *La résistance franco-belge vue du côté allemand*, in *Clio*, IV-VI/1978, p. 56-65. (B 1453)

95. + VERMEULEN (Marcel), *Les mémoires inachevés d'un facteur* (Robert De Graeve), in *Le Soir*, 1/VI/1978. (K 505)
96. + WUYTS (Louis), *Hoe de helden van toen hun oorlog wonnen. Louis Van Brussel, een van de eerste verzetsmannen in ons land, vertelt over zijn partizanenstrijd tegen de Nazi's. "Zelfs de ministers in Londen waren bang voor ons !". De regering vreesde dat wij daarna de macht zouden grijpen*, in *Zondag Nieuws*, 6/XII/1978. (K 513)
- Cfr nr 8.

D. TERREUR

1. RASSENVERVOLGING

97. KALB-BELLER (Zalek), *L'Immigré Herschel Schaerbeeker raconte*, Paris-Bruxelles, Pierre de Meyere, 1978, 8°, ill., 243 p. (B 1526)
98. LIEBMAN (Marcel), *Als jood geboren. Een joodse familie tijdens de oorlog* (1), Antwerpen/Amsterdam, Standaard Uitgeverij, 1978, 8°, ill., 189 p. (B 1507)
99. + STEPHANY (Pierre), *Les Juifs et les Belges*, in *Le Jour*, 22/XI/1978. (K 504)

Cfr nr 80.

2. KONCENTRATIEKAMPEN

100. ° SOMERHAUSEN (Christine), *Les Belges déportés à Dora et dans ses kommandos*, Bruxelles, Université Libre de Bruxelles, 1978, 4°, ann., bibl., IV + 296 p.
101. VAN RIET (Victor), *Mauthausen. 188 marches et la mort*, Bruxelles, André De Rache, 1977, 8°, 159 p.

3. BOMBARDEMENTEN

102. + LEMOINE (André H.), *Quand les bombes volantes terrorisaient Anvers. 1. - La vengeance commence à Bethnal Green. 2. - Le Carnage du Cinéma Rex*, in *Pourquoi Pas ?*, 25/I - 1/II/1979. (K 519)

(1) Uit het Frans vertaald.

103. PLACE (Georges) - VANBELLINGEN (Paul), *Les bombardements alliés de 1944 dans le Centre, Haine-Saint-Pierre/Haine-Saint-Paul*, Cercle d'Histoire et de folklore Henri Guillemin, 1978, 8°, bibl., ill., tabl., 106 p. (B 1514)
104. + VAN GASTEL (Luk), *Mortsels bombardement hoogtepunt van luchtoorlog 1940-1945. Geallieerden en officieel België vergeten Mortsel*, in *De Standaard*, 10/IV/1978. (K 469)

E. EKONOMIE

105. x VERHOEYEN (Etienne), *Enkele beschouwingen rond de houding van de belgische industriëlen tijdens de tweede wereldoorlog. Belgian Business in the nazi new order*, in *Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis*, 1978, 1-2, p. 259-288. (R 002)

F. KRIJGSGEVANGENEN

106. PETIT (Pierre), *Le clergé du Stalag VIII C. 1943-1945*, s.l., 1978, 4°, cart., ill., ind., 159 p. (B 1654)

G. DAGELIJKS LEVEN, PERS EN PROPAGANDA

107. ° BOCK (Jean-Nicolas), *Etude critique de la Brüsseler Zeitung. L'année 40 : thèmes principaux relatifs à la Belgique et au Grand Duché de Luxembourg. La vue de l'ennemi à cette époque*, Bruxelles, Ecole Royale Militaire, 1978, 4°, ann., bibl., 90 p. (TH 120)
108. BOLEN (Francis), *Historique authentique, folklorique et critique du cinéma belge depuis ses plus lointaines origines*, Bruxelles, Editions Memo & Codec, 1978, 8°, ill., ind., 505 p. (B 1488)
109. + LAURYSENS (Stan), *Frau Virginia : une femme derrière les barreaux. 1. Deux Virginia et nous n'avons plus d'armée, 2. Les soldats russes étaient véritablement des bêtes, 3. Ils m'appelaient "le Chat" parce que je ne voulais pas mourir*, in *Panorama*, 8-22/XII/1978. (K 495)
110. + CLIO, *Pourquoi pas toute l'histoire de la noblesse belge. V. Du coup de barre de 1936 à nos jours*, in *Pourquoi pas ?*, 29/XI/1978. (K 514)

111. VERBIST (C.), *Rijkevorsel 1940-1945*, Rijkevorsel, C. Verbist, 1978, 8°, cart., ill., tabl., 152 p. (B 1442)

Cfr nrs. 1, 2, 11, 13, 61, 80.

V. VAN DE BEVRIJDING TOT DE VREDE (8/V/1945)

A. DE BEVRIJDING

112. BIRON (Paul), *Mon mononke Désiré. Mon mononke et la libération 1944*, Liège, Editions Dricot, 1978, 8°, ill., 320 p. (B 1506)
113. x MOULTON (J.L.), *Battle for Antwerp. The liberation of the City and the Opening of the Scheldt 1944*, London, Ian Allan Ltd., 1978, 8°, ann., cart., ill., ind., 208 p. (B 1473)
114. VAN DE VIJVER (H.A.M.), *De oorlog te Biervliet, begin en einde. 1940 en 1944*, in *Bijdragen tot de geschiedenis van West-Zeeuws-Vlaanderen*, nr. 6, 1978.

B. POLITIEK

115. + GERARD (Jo), *Charles, Régent de Belgique 1944-1950*, in *Spécial*, 22/III/1978. (K 487)
116. x HELMREICH (Jonathan E.), *United States policy and the belgian Royal Question (March-October 1945)*, in *Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis*, 1978, 1-2, p. 1-16. (R 002)
117. x KRAMER (Steven P.), *Belgian Socialisme : 1944-1950*, in *Res Publica*, 1978/1, p. 115-139. (R 979)
118. ° PLUMET (Philippe), *La Presse quotidienne belge de la libération (4 septembre 1944 - 31 décembre 1945)*, Louvain, Université Catholique de Louvain, 1978, 4°, ann., bibl., XXV + 259 p. (TH 128)
119. RIFFLET (Raymond), *L'Aventure des "Cahiers socialistes". Novembre 1944 - novembre 1953*, in *Socialisme*, VI/1978, p. 135-141. (K 508)
120. x WARNER (Geoffrey), *La crise politique belge de novembre 1944 : un coup d'Etat manqué ?*, Bruxelles, CRISP, 1978, 4°, 26 p. (C.H. du CRISP, n° 798).

121. WILLEMART (Alf.), *L'opposition du roi Léopold III*, Waterloo, chez l'auteur, 1978, 8°, 36 p. (B 1516)

Cfr nr 86.

C. SOCIAAL-EKONOMISCH

122. x DUPRIEZ (Leon-H.), *La réforme monétaire de 1944*, in *Les réformes monétaires en Belgique*, p. 133-204 (1).
123. x LEHOUCK (F.), *Oorlog en sociale zekerheid*, in *Belgisch Tijdschrift voor Militaire Geschiedenis*, XXII-7, IX/1978, p. 583-600; XXII-8, XII/1978, p. 669-694. (R 017)
124. ° VERHOEVEN (Gerda), *Inleiding tot de sociaal-economische toestand van de Belgische kolenindustrie (1944-1952)*, Brussel, VUB, 1977, 4°, tabl., 177 p.

VI. NA-OORLOG

A. POLITIEK

125. x SMETS (Paul-F.) e.a., *Les traités internationaux devant le Parlement (1945-1955)*, Bruxelles, Bruylant, 1978, 8°, bibl., 565 p. (B 1624)

B. EPURATIE EN REPRESSIE

126. x DERINE (Raymond), *Repressie zonder maat of einde ?*, Leuven, Davidsfonds, 1978, 8°, bibl., 195 p. (B 1386)

(1) Bruxelles, Office International de Librairie, 1978, 8°, bibl., tabl., 222 p.

127. + DE V. (E.), *Repressie, "op diabolische wijze voorbereid..."* - VII. Dom Modest Van Assche, abt van Steenbrugge - VIII. Walter Bouchery - IX. Kolonel Van Coppenolle, bevelhebber van de Rijkswacht - X. Kolonel Van Coppenolle voor het krijgshof - XI. Gerard Romsée, sekretaris-generaal - XII. Van Dieren vrijgesproken ! - XIII. Borginon - XIV. Pater Callewaert aangehouden - XV. Pater Callewaert veroordeeld - XVI. Schuind, slachtoffer van zijn "milieu" - XVII. De orde der geneesheren - XVIII. Ward Hermans voor de krijgsraad - XIX. Levenslang voor Ward Hermans - XX. Grammens - XXI. Grammens veroordeeld, in 't Pallieterke, 5/I/1978 - 13/IV/1978. (K 490)
128. + DE V. (E.), *Toen de Bevrijding 'woedde'*. I. Moeten de zwarten zwijgen ? II. De verantwoordelijkheid van de Engelse radio. III. Breen-donk II, in 't Pallieterke, 20/IV - 4/V/1978. (K 468)
129. *De Mémoires van Fred DE BRUYNE*, Berchem, Ekstra Produkties, 1978, 8°, ill., 240 p. (B 1455)
130. + Jan Verroken : *repressie in de Oostkantons*, in 't Pallieterke, 8/VI/1978. (K 506)

VII. PERSONALIA

BOON, Louis Paul

131. + DE ROEY (Johan), *Louis Paul Boon, een man zonder carrière*, in Knack, 1/XII/1978. (K 496)

BORMS, August

132. BOGAERT (Andries) - VAN ONCKELEN (Wim), *Trouw totterdood. Borms 1878-1978. Een huldeboek*, Antwerpen, B.D.A.C., 1978, 8°, ill., 171 p. (B 1544)
133. + CERIEZ (Myriam), *August Borms : klein collaborateur, groot symbool*, in Spectator, 15/IV/1978. (K 473)

CLAESSENS, M.

134. + Jetje Claessens : *"Deze vrouw heeft zich niets te verwijten"*, in 't Pallieterke, 21/VII/1977. (K 525)

DE CLERCQ, Staf

135. + DELVO (Edgard), 35 jaar geleden, Staf De Clercq, mijn leider en vriend, in *Broederband*, X/1977. (R 019)

Cfr nr 69

DELWAIDE, Leo

136. + Afscheid van de havenmeester. Leo Delwaide was een van die oude politieke eiken, die staande sterven, in *De Post*, 25/VI/1978. (K 499)
137. + G. (H.), Delwaide, de laatste havenmeester, in *Knack*, 21/VI/1978. (K 499)
138. + V.V. (H.), Leo Delwaide overleden. Sinds 1959 schepen van Antwerpen, in *De Nieuwe Gids - Het Volk*, 14/VI/1978. (K 499)
139. + VAN ROSSEM (Piet), Onvermoeibaar strijder voor de haven van Antwerpen. Leo Delwaide (80) stierf aan het roer, in *De Nieuwe Gazet*, 14/VI/1978. (K 499)

DE MEYER, Willem

140. FLORQUIN (Joos), Ten huize van... Willem De Meyer, in *Ten huize van...* 14, p. 142-172 (1). (B 518)

LAROCK, Victor

141. VERMEYLEN (Pierre), Victor Larock, Bruxelles, Institut E. Vanderfelde, 1977, 8°, bibl., ind., 87 p. (B 1635)

Cfr. nr 82.

THIRY, Marcel

142. LAURENT (Georges), Hitler n'est pas "jeune" (Marcel Thiry), in *La Vie Wallonne*, X-XII/1978, p. 228-231. (K 512)

VANAUDENHOVE, Omer

143. FLORQUIN (Joos), Ten huize van... Minister van Staat Omer Vanaudenhove, in *Ten huize van...* 14, p. 245-280 (1). (B 518)

(1) De teksten van deze BRT-TV-interviews werden gebundeld als : FLORQUIN (Joos), Ten huize van... 14, Leuven, Davidsfonds, 1978, 8°, ill., ind., 336 p.

VAN BRUSSEL, Louis

144. + DE V. (E.), *Louis Van Brussel senator ?*, in 't Pallieterke, 14/VII/1978. (K 513)

Cfr nr 96.

VAN EYNDE, Jos

145. FLORQUIN (Joos), *Ten huize van... Minister van Staat Jos Van Eynde*, in *Ten huize van...* 14, p. 213-244 (1). (B 518)

(1) Cfr nr 140 voetnoot 1.

INDEX (1)

A

ADRIAENS (Ward) 14
Aken 30
Albertkanaal 40
Antwerpen 64, 102, 113,
 136-139
Ardenne (Oscar d') 31
Ardennen 7, 10
 ARON (Robert) 43
Aubin-Neufchâteau 30, 31

B

B.23 76
Balen-Wezel 88
 BALTHAZAR (Herman) 46
Bastenaken 7
Battice 30
Berchtesgaden 18, 60
Bergen 49, 50, 63
 BERKHOF (Aster) 15
Berlijn 28
 BERNARD (Henri) 77
Bethnal Green 102
Biervliet 114
 BIKAR (André) 30, 31
 BIRON (Paul) 78, 112
 BOCK (Jean-Nicolas) 107
 BOGAERT (Andries) 132
 BOLEN (Francis) 108
 Boon (Louis) 131
 Borginon (Hendrik) 127
 Borms (August) 132, 133
 Bouchery (Walter) 127
 Brans (Jan) 69
Brûly-de-Pesche 56
Brussel 13, 71

C

Callewaert (Pater Jules) 127
 Cardijn (Mgr. Joseph) 66, 67
Centre 103
 CERIEZ (Myriam) 133
Chamberlain (Neville) 18
Chératte 83, 84
 Claessens (Jetje) 134
 CLICQ (Luc) 49, 50
 CLIO 110
Congo 47
 COPPENS DE HOUTHULST (Willy) 33
 CRAHAY (Albert) 21
 CROKAERT (Jacques) 34

D

DANTOING (Alain) 65
 DE BRUYNE (Arthur) 127, 128, 144
 DE BRUYNE (Fred) 129
 De Clercq (Gustaaf) 69, 135
 DE FABRIBECKERS 35
 DEFOORT (Erik) 16
 De Graeve (Robert) 95
 Degrelle (Léon) 74
 DEJARDIN (André) 70
 DE JONGHE (Albert) 60, 71
 DE LAUNAY (Jacques) 7
 DELVO (Edgard) 72, 135
 Delwaide (Leo) 136-139
 De Man (Henri) 23
 De Meyer (Willem) 140
 Demez (Paul) 90
 DENUIT (Désiré) 44
 Deprez (Urbain) 50
 DERINE (Raymond) 126
 DE ROEY (Johan) 131

(1) Auteursnamen werden in kapitalen gezet, in titels vermelde persoonsnamen in kleine letter, terwijl plaatsnamen in kursief gedrukt werden. Zelfstandige en bijvoeglijke naamwoorden, afgeleid van plaatsnamen, werden bij de plaatsnamen geplaatst. De cijfers verwijzen steeds naar het volgnummer van de publicatie.

Destrée (Jules) 17
 DE V. (E.) pseudoniem, cfr
 Arthur DE BRUYNE
 DE VOS (Jacques) 36
Dora 100
 DRYON (Philippe) 2
Duinkerke 34
 DUJARDIN (Jean) 8
 DU PAILLON (R.) 37
 DUPRIEZ (Léon-H.) 122
 DUROCHER (Charles) 9

E

Eben-Emael 32
Eupen 58

F

Fagnes 90
 FLORQUIN (Joos) 140, 143,
 145
Frameries 76
Frankrijk 73, 94

G

G. (A.) 79
 G. (H.) 137
Gent 36
 GEORGE (Martine) 62
 GERARD (Jo) 38, 115
 GILLIS (René) 39
 Goering (Hermann) 57
 GOOSSENS (Hector) 80
 GOTOVITCH (José) 46, 61,
 66, 81, 82
 Grammens (Flór) 127
 Grandjean (Jacques-Pierre)
 83, 84
 GREGOIRE (Michel) 10
Groot-Brittannië 47, 128

H

Hasselt 42
 Haulot (Arthur) 66, 67
Hautrage 49
 HELMREICH (Jonathan E.) 116
 Hermans (Ward) 127
 Himmler (Heinrich) 4, 71
 Hitler (Adolf) 18, 26, 56, 57, 74
 HOUBART (Léonard) 83
 Huysmans (Camille) 46

I

IKOR (Roger) 45

J

Jalhay 90
 Janson (Paul-Emile) 25, 27
 Jordens (Daniël) 42
 JOUR (Jean) 11

K

KALB-BELLER (Zalek) 97
 Karel (Prins) 115
 KETELBUTERS (Marie-Paule) 18
 KLEIN (Françoise) 85
 KONGS (Luk) 1, 2
 KRAMER (Steven P.) 117
 KRIER (Emile) 19

L

Larock (Victor) 82, 141
 LAURENT (Georges) 142
 LAURYSENS (Stan) 109

LE COUVREUR (O.-P.) 86
 LE GOYET (Pierre) 22
 LEHOUCQ (F.) 123
 LEMOINE (André H.) 102
 Leopold III 23, 24, 43,
 60, 61, 116, 121
 LIEBERMANN (Dov) 87
 LIEBMAN (Marcel) 98
 Lommel 88
 Londen 46, 96
 LOUIS (Romain) 63
 Luik 11, 30, 31
 Luxemburg (Groot-Hertogdom)
 48, 107
 Luxemburg (Provincie) 85

M

Malmédy 58
 MARNEGIE (Paul-Marie) 52
 MATHOT (René) 56
 Maurras (Charles) 16
 Mauthausen 101
 MEYERS (Willem C.M.) 3, 73
 Mortsel 104
 MOULTON (J.L.) 113

N

NACHTERGAELE (Eric-John) 23
 Namen 62
 Noord-Frankrijk 59, 73

O

Oost-Vlaanderen 80

P

P. (W.) 88
 PAPELEUX (Léon) 57
 PETIT (Pierre) 106
 PINCHART (Henry de) 51
 PIRLOT (Didier) 12

Piron (Jean) 53
 PLACE (Georges) 103
 PLUMET (Philippe) 118
 PROVOOST (Guido) 24

R

Reeder (Eggert) 71
 Rémy (Colonel) 50
 REYNAERS (Jan) 4
 RIFFLET (Raymond) 119
 Rijkvorsel 111
 ROBERT (F.X.) 89
 Romsée (Gerard) 127
 Rubens (Gerard) 26

S

S. (A.) 90
 Schaerbeeker (Herschel) 97
 SCHÄRER (Martin R.) 58
 Schelde 113
 Schipdonkkanaal 41
 Schuind (Gaston) 127
 Sedan 22
 SELLESLAGH (Frans) 67
 Selys Longchamps (Jean-Michel de)
 52
 SERVAIS (André) 5
 SMETS (Paul F.) 125
 SOMERHAUSEN (Christine) 100
 Spanje 14, 22
 SPITTAEL (George E.) 41
 STENGERS (Jean) 25
 STEPHANY (Pierre) 99
 STRUYE (Johan) 91
 Sudeten 18

T

Tancrémont 39
 Thiry (Marcel) 142
 TYTGAT (R.) 26

U

UGEUX (William) 92, 93
 UMBREIT (Hans) 94

V

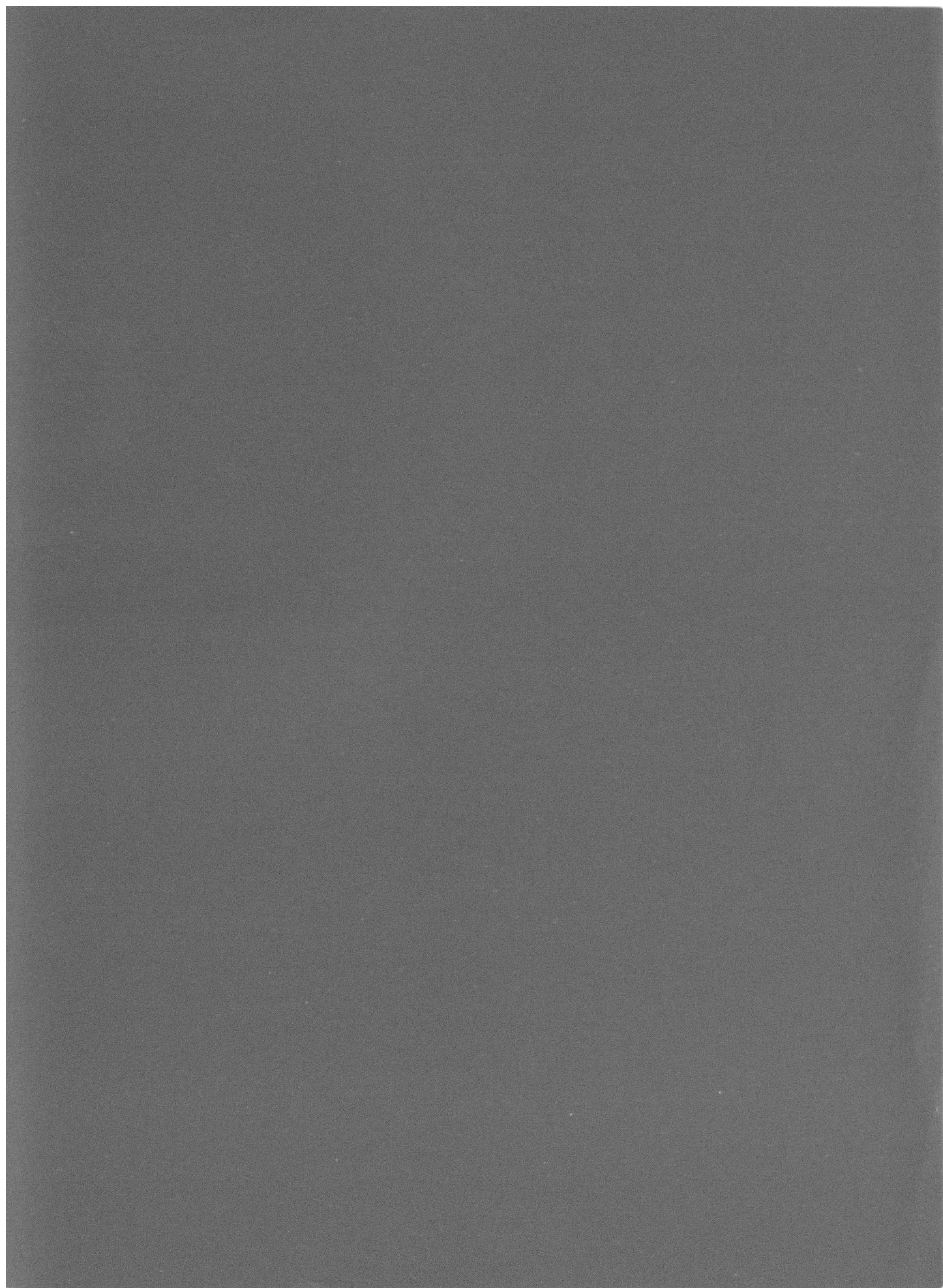
V. (G.) 42
 Van Assche (Dom Modest) 127
 Vanaudenhove (Omer) 143
 VANBELLINGEN (Paul) 103
 Van Brussel (Louis) 96, 144
 Van Coppenolle (Adriaan) 127
 VANDENBUSSCHE (Fred) 54
 VAN DE VIJVER (H.A.M.) 114
 Van Dieren (Edmond) 127
 VAN DINGENEN (Jef) 20
 VAN DOORSLAER (Rudi) 1
 VANDROMME (Pol) 74
 Van Eynde (Jos) 145
 VAN GASTEL (Luk) 104
 VAN GEET (W.J.D.) 64
 VANHERP (Willy) 75
 VANLANGENHOVE (Fernand) 27
 VAN ONCKELEN (Wim) 132
 VAN RIET (Victor) 101
 Van Roey (Mgr. Ernest-Joseph)
 68
 VAN ROSSEM (Piet) 139
 VANWELKENHUYZEN (Jean) 28, 29
 VERBIST (C.) 111
Verenigde Staten 47, 116
 VERHOEVEN (Gerda) 124
 VERHOEYEN (Etienne) 68, 105
 VERLEYEN (J.) 55
 VERMEULEN (Marcel) 95
 VERMEYLEN (Pierre) 141
 Verroken (Jan) 130
 Virginia 109
Vlaanderen 91
Vorst 66, 67
Vucht 26
 V.V. (H.) 138

W

Wallonië 17, 18
Wandre 83, 84
 WARNER (Geoffrey) 120
 WEBER (Guy) 53
 WEBER (Wolfram) 59
 WILLEMART (Alf.) 121
 WILLEMS (Marc) 6
 WILLEQUET (Jacques) 48
 WILLIOT (Gaston) 13
 WUYTS (Louis) 96

Y

Yvoir 57

DIRECTEUR - VERANTWOORDELIJKE
JEAN VANWELH

PAUL VANDEN THOR
116